

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

Bihara 1999an

Curukî an jî bi navî xwe yî resmî
Osman Alabay jî em sêwî hiştin

Dr. Mikailî

Aksaray Kürtlerinin serüveni

Memê Hilkeçikî

Binboğalar'da Kürt şarkıları

Mehmet Bayrak

70 yıl önce Seyyab Kandemir'in sözlümüyle

Haymana ve Bala Kürtleri

Nuh Atas

Büden bir ümîd, Bîlal Ercan

Elî Gordoxî

Tarih, efsaneler ve turizm
bölgemini tanıyor musunuz?

İrfan Baysal

Sömürgeci Rok

Şükri Gülmiş

Weyki w buwt birî

Memê Hilkeçikî

NEWROZA WE PÎROZ BE!

7

bîrnebûn

Sê mehan carê derdikeve.
Ûç ayda bir çikar.
Tidskriften utkommer 4 nummer per år.

Utges av Apec-Förlag
Ans. utgivare: Ali Ciftci

Adress / Navnîşan, Yazışma adresi:
Box: 3318, SE 163 03 Spånga / Sverige
Telefaks: 08-761 24 90
E-Mail: apec@swipnet.se

Redaksiyon:
Nuh Ateş, Dr. Mikailî, Muzaffer Özgür,
Ali Ciftci, Hacı Erdoğan, Vahit Duran,
Bekir Dani, Mahmut Duran, Sefoyê
Asê, Mehmet Bayrak, Hüseyin Kalaycı

Navnîşana li Almanayê
Postfach 900348, 51113 KÖLN / Almanyayê
Telefaks: 02203-301630
E-Mail: birnebun@gmx.de
http://birnebun.subdomain.de

Fiyatı:
Europa: 7 DM
Türkiye: 500 bin TL

Abone 2 yıllık bedeli:
İsveç: 400 SEK • Almanyayê: 60 DM

Türkiye banka hesap numarası:
F. Yıldız Vakıf Bank Polatlı Şubesi
Hesap No: 00158001445398272.

İsveç hesap numarası:
(Bîrnebûn) postgîro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası:
Stichwort "Bîrnebûn"
Deutsche Bank-Köln
Konto Nr: 591 26 62
BLZ: 370 700 60

Belavkîrîn / Dağıtım:

Ankara:
Toplum Kitabevi / Remzi İnanc
Bayındır sokak 22/1, 0642 Yenışehir
Tel: 0312/434 25 43

İstanbul: Medya Kitapevi
Selahattin Bulut
İstiklal Cad., Aznavur Pasajı
No: 212/3 Galatasaray • Tel: 0212-245 66 02

Kırşehir: Gül Kitapevi
Lise cad. Zafer çarşısı No 23/a

Danmark:
Dansk-Kurdiska Kulturhuset
Nansengade 32 ST
TN 1366 Kopenhag K, Danmark

Çap / Baskı: Apec-Tryck & Förlag

ISSN 1402-7488

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji
Bîrnebûnê re tîn, serrast û kurt bike.
Nivîsarên ku ji Bîrnebûnê re tîn, ger çap
nebin ji li xwedî nayên vegerandin.

Naverok/ İçindekiler

Wênê berg.
Newa a Cefil -li Hecîlara

- 3 Ji Bîrnebûnê
Ali Ciftci
- 4 Nameyên ji xwendevanan/Okuyucu mektupları
- 6 Curukî an jî bi navî xwe yî resmî Osman Alabay jî em sêwî hiştin
Dr. Mikailî
- 9 Klam û stranên dor bera Canbegan
Berhevkar: Osman Alabay (Curukî)
- 10 Binboğalar'da Kürt Şarkıları
Mehmet Bayrak
- 28 Kurdên Haymanayê -2-
Georges Perrot
- 31 Bi Mehî Yîwiş va roportaj
Dr. Mikailî
- 36 Mîrê Derewan-2-
Şimoyê Herşid
- 37 Bi Helbestvan û Hozan Temellî ra Hevpeyvîn
Mehmet Bayrak
- 39 70 yîl önce Seyyih Kandenir'in göziemiyle Haymana ve Bala Kürtleri
Nuh Ateş
- 44 Nav Evînê
Kurê Hesê
- 45 Bizden bir ünlü, Bilal Ercan
Elî Cordoxlu
- 50 Radyo Bîrnebûn
Muzaffer Özgür
- 52 Yusuf Yeşilöz ile Söyleşi
Rohat Alakom
- 57 Navlêk-biwêj (deyim)
M. Şîrîn Dağ
- 59 Canê
Mem Xelîkan
- 60 Tarih, efsaneler ve turizm bölgemizi tanıyor musunuz!
İrfan Baysal
- 63 Sê Xwang û Sê Bira
Mamoste İrfan Baysal
- 65 Geçmişin kalıntıları
Feridûn
- 67 Bir daha
Feridûn
- 68 Sömürgeci Rok
Şükrü Gülmüş
- 73 Aksaray Kürtlerinin serüveni
Memê Hilkeçiki
- 87 Weykî w huwt biri
Memê Hilkeçiki

Ji Bîrnebûnê

Xwendevanên birûmet, Bîrnebûn di Newroza 97an de hejmara xwe ya yekem weşandibû, bi wê hajmara 7an, di Newroza 1999an de dikeve 3 saliya xwe. Di van 3 salan de, bi taybetî li ser Kurdên Anatoliya Navîn bi keda nivîskar û lêkolînerên xwe berhemên heja ku li ber windabûyîna de bûn hatin berhevkirin û di rûpelên Bîrnebûnê de hatin weşandin. Yek ji van nivîskar û lêkolîner ku di destpêkê de bi karên xwe yên giranbîha ku rûpelên kovara Bîrnebûnê dixemiland, birêz **Curukî** bû. Dibe ku hinekan ew bi vî navî nasnedikirin, bi navê xwe yê din; **Osman Alabay**, ji nav me barkir û çû ser heqîya xwe. **Curukî**, insenekî şaîr, nivîskar, lêkolîner û welatparêzekî heja bû. Em gelek liberketin, bila serê zaroyên wî û malbata wî sax be û rehmeta xwadê lê be!

Newroz, destpêka biharê, roja serhildanê û roja sala nû ye. Ji bo Kurdan meha Adarê hem şênawî ye û hem jî reşgirêdan e. Di dîroka Kurdan de mirov dikare bibêje piraniya qeza û belayên ku hatine serê Kurdan di meha Adarê de bûne. Wek Helepce hwd... Lê her serhildanên mezin jî disa di vê mehê da destpêkirine. Em hêvîdar in Newroza Îsal bibe şahiya yekîtiya Kurdan, bi vê hêviyê em Newroza we pîroz dikin.

Di dawîya 1998an de serokê PKKê birêz Abdullah Öcalan derket Ewropayê, bi derketina birêz Öcalan re hêviya aştî û azadiyê di nav Kurda de bilind bibû. Di rojava Dinyayê de, li ser mesela Kurdan bi ferehi, bi hefteyan di televizyon û rojnameyan de bi manşetên mezin û wek buyereka yekemin dihat nîşandan. Me di hejmara Bîrnebûnê ya 6an de li ser vê bûyera dîrokî, bala xwandevanên xwe kişandibû ser masmediya Tirkan û nijadperestên wan, ku dê tehlûkeyên mezin li ser mesela Kurd çêbikin. Mixabin, ew hêviyên aştîyê pir neajotin, di şûna wê de, dewletên Ewropa

yên "DEMOKRAT" û bi taybetî jî Amerika Yekbûyî û Îsraîl bi dek û dolabên mezin, birêz Abdullah Öcalan girtin û teslîmê Tirkîyê kirin. Careke din hêviya gelê Kurd a aştîyê hat keştandin. Li Tirkîyê, ev bûyer di televizyon û rojnameyan de wek "Serkeftinek mezin û dîrokî ya herî mezin a Tirkîyê" hat nîşandan.

Belê, ji bo demekê kurt, dibe ku ji bo dewleta Tirkîyê û masmediya wan dîlşahiyeke be, û ji bo Kurda jî dilkeştîyek be. Lê belê, îcar dem ne dema Mîr Bedirxaniyan û Şêx Seîd e, û ne jî dema Îhsan Nûrî ye. Kurd hem wek partî û rêxistinên xwe û hem jî wek gel ne Kurdên salên 30î û 60î ne. Em niha di dema teknika agahdariyê de dijîn:

Karbidestên Tirkîyê û dewletên hevalbendên wan bi metodên mafîyewarî hêdî nikarin rê li mesela Kurd û Kurdîstanê bigrin. Bi teslimgirtina Birêz A. Öcalan gelê Kurd hem ji bo protestoya wê bûyerê û hem jî, ji bo yekîtiya gelê Kurd, li herçar paceyên Kurdistanê û li derveyî welêt, li seranserê welatên Ewropa û Asyayê bi xwepêşendanên mezin û xurt dengên xwe bilind dikin û yekîtiya xwe nîşandidin. Piştî vê bûyerê, hêdî meriv bi rihetî dibîne, ku bi van dîtinên kevneperest û nijadperest, dewleta Tirkîyê li hember mesela Kurdan nikare bi serkeve. Di pêşerojê de serkeftina Kurdan hîn zelaltir xuya dike. Piştî girtin û teslimkirina serokê PKKê birêz A. Öcalan, li hemû Dinyayê mesela Kurd hîn baş aktuel bû û dostên Kurda jî hîn zêdetir bûn.

Xwandevanên delal, hûn dê, di vê hejmarê de jî hin lêkolînên heja li ser Kurdên Anatoliya Navîn bixwînin. Îcar jî, bi taybetî li ser Kurdên Aksarayê, li ser klamên gelêrî û hin roportaj û bîranînên balkêş hene. Hêvî dikim, li gor daxwaza we be.

Heta hejmareke din bimînin di xwaşiyê de.

Ali Çiftçi

Nameyên jî xwendevanan/Okuyucu mektupları

Değerli Birnebûn Emekçileri,

Bana gönderdiğiniz derginizin her beş sayısını da aldım. Teşekkür ederim. Bence derginiz bazılarının iddia ettiği gibi ayrılıkçı veya bölgeci değil, fakat edebiyat ve kültür dergileri arasında bir boşluğu doldurmakta. Yakında, gönderdiğiniz dergilerin ve abone olmak isteyenlerin parasını, isimleriyle beraber size göndereceğim. İnşallah mazlum halkımız ve tüm dünya mazlumları yakında kurtuluşa ereceklerdir. Çünkü Kur'an müjde ediyor; "Zalimler nasıl başaşağı gideceklerini göreceklerdir." Ve yine peygamberimiz müjde veriyor; "Küfür devam eder, ama zulüm devam etmez!"

Ayrıca size merhum Yunaklı Molla Rahim'in bir beyitini yazıyorum.

Hîlmî-Oslo/Norveç

Meth va dike Qur'an e
Guneha dişo baran e
Sewabê vê yî giran e
Laîlaheîllallah

Mirina were him weng e
Mezelî te yî teng e
Him girêdane çeng e
Laîlaheîllallah

Va nava kê kir zikir
Wî him Xwedê razî kir
Him şîrîn e wek şekir
Laîlaheîllallah

Bibê vê tu her saatê
Hevalê axîretê
Enextarê cennetê
Laîlaheîllallah

Ê te bixwin mişk û mar
Ûmrî xwe meke zerar
Dewamke vê, meke ar
Laîlaheîllallah

Wextak rûh bide hal e
Bekçî ye şeytên nehêle
Hevalê te yî mezel e
Laîlaheîllallah

Wexta ki tu ket bin axê
Nahelise wê çaxê
Kurm wucudî te naxwe
Laîlaheîllallah

Kê kir va ibadetê
Tapu kir wî cennetê
Heftê hûrî wê wextê
Laîlaheîllallah

Aşiq dike meriyan
Wextak va gotin, girîyan
Ew qelindê hûrîyan
Laîlaheîllallah

Gerek mêr be gerek jin
Ber cennetê hildikişin
Ucretî zikrê yî pêşin
Laîlaheîllallah

Go "zikirkin" pêxember
Tê Xwedê ra bibe yar
Naşewtîne dibê ar
Laîlaheîllallah

Nê birrîn lê ra qîymet
Heq dibê, him heye ayet
Hûn pirr bibên vê gayet
Laîlaheîllallah

Yunaklı Molla Rahim

Bîrnebûn'un

değerli yöneticileri,

Dergimiz elime yeni geçti. Okudukça büyük haz duydum. Zira Bîrnebûn sürgün kültürümüzün önemli bir boyutu, önemli bir momenti. Bu nedenle uzun soluklar diler, nice başarılarla koşmanızı dilerim.

Derginin son sayısında Maraş yöresi köylerde kümelenen Aşiret isimlerinde hatalar var. Özellikle Sinemilli aşireti "Kılışlı" yani alevi Türkmen aşireti gibi gösterilmekte bu yanlıştır ve düzeltilmelidir.....

Ali Özdemir

D u v a r

Duvar da eski bir resim,
Anlatır geçmiş/gizi
Savaş, açlık, yıkım, kıyım
Kıtıl günlerini
Soğuk vardı...
Sürgün-dipçik, zor
Sıtma-verem
Hüznün/sökülmemiş/şafakta
Gri yollardadır.
Duvar da bir resim. Eski
Hafif suvari alayları-Hamidiye Paşaları
Aşiret reisleri, asayiş/berkemal, dağlar puşt
Bir ihanete direnen Dersimdir/ yarın adı
Alişer-Seyit Rıza/ yani hak meydanı
İçinde ihanetin/ Rayberleştiği.
Botan'da/ Ermenilere- yapılan zulüm
Duvar da/ bir Resim-geçmiş-gizi anlatır...

Merhaba,

Dergimiz Bîrnebûn'u sürekli olarak takip etmekteyim. Bölgemizde yoğun bir ilginin var olduğunu belirtebilirim. Fakat, dağıtım sisteminin olmaması nedeniyle bazı problemler yaşanmakta ve okuyucu Bîrnebûn ile buluşamamaktadır. Merak edenler ve almak isteyenler dergiyi bulamamaktadır. Bunun çözülmesi gerekmektedir. Dergiye yönelik olarak bazı yapıcı eleştirilerimi sizlere yazmak istiyorum.

Bazı belli yerlerin dışında dergi yoktur. Ankara'da derginin bulunduğu yerde dergiyi belli insanlar elde etmektedirler. Konya'da bir dağıtım yeri oluşturulmalıdır.

Yörede gelişen yeni Kürt siyasal gerçekliğini bilerek bazı çalışmalar yapmanız daha sağlıklı olur ve bu nedenle daha çok sahiplenilmenin yaşanabileceğini belirtmek istiyorum. Bazı şeyleri eksikliklerle yürütemezsiniz.

Tarihi bazı belge ve yazıları yayınlamanız başarılı bir olay lütfen devam edin. Bazı önerilerim var. Neden Kasaba ve belde belediye başkanları ve köy muhtarları ile görüşmeler yapmıyorsunuz. Bu yörede bazı farklı

toplumsal ve yerel sorunları tartışma ve bunların çözüm önerileri platformunun oluşturulmasını sağlar. Neden yöremizde birlikte yaşadığımız Türk aydınları ile röportaj yapılmıyor. böylece ilişkilerin boyutu tartışmaya sunulur. Birliktelik tartışılır.

Kırşehir Kürtleri yazısını çok beğendim. Böylece Kırşehir Kürtleri konusunda bilmediğim birçok bilgi elime ulaşmış oldu. Basit olarak, bizim buralara gelen biçercilerin neden buralı oldukları, bunların bu mesleğe nasıl başladıkları konusundaki merakımı gidermiş oldum. Bu yazı bence her yönüyle doyurucu oldu.

Dergide röportajların kısa olması gerekmektedir. Bu şair Ö. Faruk Hatipoğlu ile yapılan görüşmede ortaya çıkmıştır.

Daha fazla resim kullanılarak dergi zengin bir görünüme kavuşturulmalıdır. Kürt dili ve grameri konusunda başarısız kaldığımız ortadadır. Düzenli olarak Kürt dil eğitimi sayfasının açılması gerekmektedir.

Daha güçlü ve daha araştırmacı bir Bîrnebûn dileğiyle. Selamlar.

F. Durukan/ Kulu

Curukî an jî bi navî xwe yî resmî Osman Alabay jî em sêwî hiştin

Dr. Mikaili

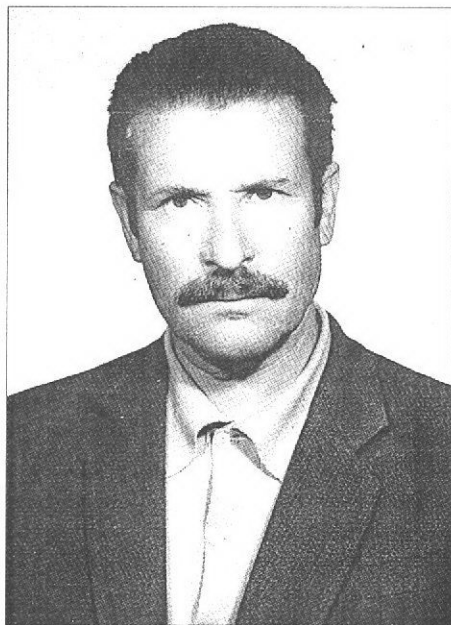
Ew 65 sal berî vê li gundî Sînayê Şuşê, Gundekî Konya-Yunak'ê ye, ji dîya xwe hate dinê. Mîna pir Kurdên va derana ew jî hatin Polatli'yê. Arê(agir) kurmancîyê di dilî wî da tim dişewitî. Li vir wî TÎP naskir û bi wî awayî jî Kurdên Kurdîstanî. Hendî li ber wî deriyê Cennetê, deriyê Welatî berê, welatê ku carekê wenda kirî bû, vebubû.

Wê şun va wî ala kurmancîyê ji destî xwe berneda. Xwedê kabîliyeteke helbestvanîyê jî dawû wî. Wexta ku ew li civatekê rûdinişt, wexta ku hîn kes li kurdîyê ya xwe xwedî dernediket wî bi kurmançiyek xweş qala hebûna mîletî kurd, zmanî Kurd û kulturek dewletî (dewlemend) dikir. Û di hêlekê da jî ji gêl ra şîr û destanên klasîkên Kurdî û şîrên xwe dixwend. Li berî her tiştî xorta ji vê pir hezdkirin.

Tu xwe qe nedipesand, vort nedizanî, lê bi sebrekî bê dawî di jîyana xweyî 65î da bê westîyan bi xususî ji bo kultur û zmanî Kurdên Anatoliya Navîn û bi eynat jî ji bo Kurda giştika, ber xwe dida, şer dikir. Wî û malbata wî ji ber vê pir zehmet kişandin, gellek zorê dewletê dîn

Min jî ew sala 1974'a, di 15 saliya xwe da naskir û di vê royê da heta mirina wî a bê zeman jî tim li wî tiştek hu kir.

Dema projeya kovara Bîrnebûnê jî pêşta ew hate bîra min. Wexta ku ez çûm mala wana li Polatliyê û jî wî ra qala vê projê kir, wekî zarokekî şa bû. Dûra çar defterên ku wî bi desta û kurdî nivîsandîye ra min dan. Ew bi çîrok, mesele, pêkenok, gotinên mezinan, klam û stranên şîn û dila ên Kurdên Anatoliya Navîn va tiji bûn. Le belê ew tirsî ku wana bide min. Li ber

Curukî (Osman Alabay) 15 sal berê

ku wî berê jî pir tişt berhev kirîye û daye hin kesan û wana jî pir qiymet nedane wana û ew wenda kirine. Hêlekê da jî ew di bin tesîra zorê dewletê da bû, ditirsiya. Dûra min defterek jê stend û li Polatliyê li ba kitêwfiroşekî dîndar fotokopî kir û eslê wana dîsa teslîmî wî kir.

Xwendevanên bîrnebûnê jî dizanin, em wana şeş hejmarin ku di kovarê da diweşînin.

Tiştêk heye ku heyfa min pir pê tê. Kurdên Kurdîstanî hêla wî a şairîyê çê nasnakî an jî elaqadar nebûn. Ew berî 1980'yî jî ji hêla hereketên kurdan dihat naskirin. Hinek ji berhemên (ürün) wî di rojnama **Roja Welat** û kovara **Özgürlük Yolu** da hatin weşandin. Lê tenê ew bû. Di dawîya mirina wî jî çend îlan di rojnamên kurda da derketin. Lê tu kesî jî qala helbestvanîya wî nedikir û tu nivîskar û kovar û rojnamên kurda jî li ser wî tiştêk nenivîsandin. Çiqas heyf û eyb e ji me ra!

Le nika zarok û çend hevalên wî
dixwazin şîrên wî di pirtûkekê da, tiştên
ku wî berhev kirîye jî di pitûkekê din da
bînin ba hev û çap bikin. Diwe ku bi wî
awayî Curukî bê naskirin û bê berdaçûyîn
(fehmkirin). Belkî ruhî wî jî rehet bike,
bi şa bike.

Tu pirs, meselek tune ye ku wî li ser
helbestek negotibe. Osman Alabay ji
evîne heta cotkarî û hezkirina welêt li ser
her tiştî bi kurmancîyeke zelal a devoka
xwe helbest nivîsandine. Binêrin ew li ser
rinda çi dinivîse;

CINDÎ

Cindîyê rind govend kişand
Bejna delal kî nêşand
Kencê tilbiz li gund hatî
Çavê hîşîn silav dişand
Qeqê por sor cîrê hatî
Hogir civîn şor firotî
Bûkê rûken tere avê
Giştik evîn notle pêti
Morî, kesmuk, berbenc pêda
Çavên delal ê xist rêda
Canik camêr tevhev lorîn
Jin û keçik bezîn wêda
Cindîyê baş kal û gewre
Li tilbizê xistî pewre
Doktor gotî doran takîy
Rind firî çû notlê teyra

Ji bo welathezî yê jî ji xorta ra wer dinivîsî;

LO XORTO

Hurrî, Hato, Gerdo
Kalê mine lo xorto
Kasîd, Xaldî, Urarto
Bavê mine lo xorto
Pirr serdur lawe reş
Bira çarin, giştik baş
Tevlihev kuro ê xwaş
Kurmanc ewin lo xorto
Selahaddîn bû sultan
Rewêdîyan tune guman
Çex bû ye dem û dewran
Bê welato lo xorto
Guhan da guharê mezhep
Ez nezan dujmin qesap

Li dinyê dayîn hesap
Vê bîr meke lo xorto
Lêxin lêxin camêr lêxin
Nav hev da Kawa derxin
Serî çîya ar vêxin
Kesk û sor li jor darxin

Ew ji welatî kal û pîrên xwe bi sedsalan
bû ku dûrketî bû, le dîsa jî di ruh û canî
xwe da, di şîrên xwe da tim li wir bû;

GOŞT Î NENIK

Axzê Vanê rustîye raz
Gazê Bitlîs diçêre pez
Erzurmê hu kirî saz
Li Musulê derketî çaz
Keçik listin Xarputa baş
Li Amedê gir bûn zeweş
Kilam gotî zmanî xwaş
Axzê Qersê revand çavreş
Li Çolemergê şikeştand kûz
Hingiv xwarin nekirin doz
Deştê Muşê genim û rîz
Li Sêrtê tîji bûn hîz
Li Meletê gerîm gazan
Govend kişand tev olfazan
Kes nemayî şun û fêzan
Bira misto li gû bozan
Mîyaferqîn nav bû Silvan
Jor da nêrî serok Mervan
Xwe nezanîn hezaran can
Birînê kur nedî derman
Serî Munzur vexwarî av
Xelkî camêr pêşta bir gav
Dêrsim pîrrin lavik û bav
Ken û kuşet herin bedew
Erda pîroz Cîzra Botan
Jîr û camêr şuna xortan
Birca Belek mala merdan
Armanc derxist ji nav kortan
Hewlêr şîrîn bajarê kevn
Ber veçînî vegirtî tevn
Tim hedar be mewine xawn
Mafê Helepçe li stu deyn
Bajarê xwaş bedew Kirkûk
Xwe xemiland delal bû bûk
Welat millet Goşt û nenûk
Niçî çîya kirin perpûk

Curukî (Osman Alabay)

Va helbesta 19 çarîn in. Min ji wana çend çarîn ji bo fehmkirina welatnasî û hezkirina wî, ji we ra pêşkêş kir. Ez hîn dirêj nakim û bi helbesteke wî ya li ser Aştî û Jîyanê nivîsa xwe xelas dikim. Hemû Helbest û Berhemên ku ji hêla Osman Alabay`da heta nika hatina berhevkirin û nivîsandin ê di demek nezik

dê weşandin û derkevin pîyasê. Ew ji bo me Curukî bû û Curukîbûyîn jî ji bo wî hesreteke dûr û dirêj bû, evîna wî bû. Ji bo me Osman Alabay belkî çû ser rehmeta xwedê, lê Curukî yê hîn di hêjmarên me yên din jî di bîrnebûnê da şuna xwe bigre. Ew bi dîtina min di nav Şaîrên herî mezin ê Kurdan da bû.

AŞITÎ Û JÎYAN

*Aşitî xwast jin û mêran
Klam gotî xwuşk û biran
Her ro bûne gorî beran
Dilo rabe dilan nêzik*

*Çîya bilind serî xwe şut
Şewitandin gund, xwîn rijand hut
Hêlinê maf, rawat digot
Dest bi hevandin, hatin nêzik*

*Sîpan, Cudî, Nurhak bilind
Barî giran ser milî gund
Şehîd ketin hezaran rind
Heval hogir, filîtin nêzik*

*Çîya hatî deng û dawat
Rawin tevhev, bigrin rawat
Kesk û sor zer li jor hilat
Xuşk û bira hatin nêzik.*

KLAM Û STRANÊN DOR BERA CANBEGAN

Berhevkar: **Osman Alabay (Curukî)**

*Va klamên jêrin Apê Osman
yanê Curukî ji dor bera gund
û aşîra xwe berhev kirî bû.*

SÎYARO

(Gundî Bêşêkî yê hatî berhevkin)

*Heta gornîstanê hatim tu ranebû
Her kes li mala xwe bû
Çi meyî şêrî xelkê hebû
Lo lo yaro lo sîyaro
Kevçik qehwe, av vexaro
Mal mîrato keçik çaro*

RINDÊ

*Li bazarê rastê hatim
Hişk terjîm erdê ketim
Rindê destê min girt, ez rakirim
Ji kadera xwe suhatim*

*Çavê belek ez helandim
Ar ket bejnê şewitandim
Royek çû ye ez gerandim*

*Lê canikê lê olfazê
Te xetimand rê û rêzê
Ez nehiştim baxça û tiştan
Dil nehewî, tune fêze.*

BESIKA ÇUK

(Ji Sînayê Jêrin kalî Fatê gotî ye)

*Lo Hecîbego tu kevire gunê
Min Besik çukê xwe avetî bin ê
Min gotî çey tu Refîke min e
Devî teyî li min ra dost e
Zikî te yî ji min ra dijmin e
Lê lê gundî Çemen meke vira
Tu şore derpê yî qutni mede pîra
Gunde topan gîştik puş e
Kuling firîn xuş û xuş e
Doktor gotî derdî te ne pîstik e
Zikî te da leyîstî derguş e
Here lê lê Besa çukê
Malê Hecîbegê dabûye bukê
Ne te defe ne perpukê*

GULFÎDANÊ

(Ji gundî Çîmanê hatiye strandin)

*Gulfîdanê, gulfîdanê
Tu dameweste ser diwarxwanê
Ez herim bajarî Kadınzanê
Te ra bînim şarê dor kitanê
Îşev şeve pîrr şêli ye
Ware min te ra cîyek danîye
Sîng doşekê pî balgî ye
Ser me por ke, nê dawî ye.*

BİNBOĞALAR'DA KÜRT ŞARKILARI

Mehmet Bayrak

KÜRT KÜLTÜRÜNE DÖNÜK YASAKLAMA VE ASİMİLASYON POLİTİKASI

İttihad ve Terakki Hâketi'nin başlatıp **Kemalist** yönetimlerin yürüttüğü kültür politikası, başta Kürt kültürü olmak üzere diğer halkların kültürlerinin yasaklanmasını ve bu kültürleri Türk kültürü adına ipotek konmasını öngörüyordu. (Ayrıntılı bilgi için bkz. *M.Bayrak:İttihat'tan Cumhuriyet'e Aşiret ve Laiklik Politikaları*; Deng der. Say: 50 /1999)

Oysa, Mütareke döneminde benimsenen Amerikan Cumhurbaşkanı **Wilson**'un ünlü 14 ilkesinden biri olan Türkiye ile ilgili maddede şöyle denmekteydi: "...Bugün Türk tahakkümü altında bulunan öteki milletlere de mutlak bir yaşam güvencesi ve hiç bir surette incinmeden kendi başarılarına gelişmek konusundaki bütün olanaklar verilecektir."

Türkiye Cumhuriyeti'nin temeltaşı olarak kabul edilen 1923 tarihli **Lozan Antlaşması**'nın 38. maddesi de, bu ilkeye uygun olarak, "*Türk Hükümetinin köken, ulus, dil, ırk ve din farkı gözetmeksizin tüm Türkiye vatandaşlarının hayat ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını*" öngörüyordu.

Söz konusu Antlaşmanın 39. maddesinde ise şöyle deniyordu: "*Hiç bir Türk vatandaşına özel konuşmalarda, ticari ve dinsel yaşamda, basında ya da her türden yayınlarda ya da genel toplantılarda herhangi bir dili özgürce kullanmasında hiç bir kısıtlama getirilmeyecektir. Resmi dilin yanı sıra, Türkçe'den başka bir dil kullanan Türk yurttaşlarına mahkemelerde sözlü olarak kendi dillerini kullanmaları için gerekli kolaylıklar sağlanacaktır.*"

Kemalist yönetim, Lozan'ın imzalanmasından önce de, Kürt kimliğinin tanınmasına ve Kürt kültürünün özgürce gelişimine

ilişkin vaadlerde bulunmuş ve bu konuda kimi kararlar da almıştır. Ancak Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Kemalist yönetimin, bu vaadlerini ve kabullerini gizli plan ve kararlarla geri aldığını görüyoruz.

Sözgelimi, Lozan Antlaşması'ndan iki yıl sonra uygulamaya konan 24 Eylül 1925 tarihli Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesini öngören **Şark Islahat Planı**'nın 14, 15, 16, 17'nci maddeleri *Kürt dilinin yasaklanmasını ve eğitim yoluyla Kürtlerin asimilasyonunu* hükme bağlıyordu. 14. Madde, Kürt yerleşim merkezlerindeki "*hükümet ve belediye daireleri ile diğer kurum ve kuruluşlarda, okullarda, çarşı ve pazarlarda Türkçe'den başka dil kullananların Hükümetin ve Belediyenin emirlerine karşı gelmekle suçlanarak cezalandırılmalarını*" öngörüyordu. Aynı Plan'ın 17. maddesinde, "*Fıratın batısındaki illerin bazı kesimlerinde dağınık olarak yerleşmiş olan Kürtlerin Kürtçe konuşmalarının mutlaka yasaklanması ve kız okullarına önem verilerek kadınların Türkçe konuşmalarının sağlanması*" kararlaştırılıyordu.

Yine aynı Plan'ın 15. maddesi, Türk Ocakları ve Okullar aracılığıyla Kürtler'in asimilasyonunu; aynı maddenin ikinci fıkrası ile Plan'ın 16. maddesi ise özellikle "*Dersim'in yatılı bölge okulları yoluyla Türkleştirilmesini*" öngörüyordu.

Asimilasyona ve Türkleştirmeye tabi tutulması kararlaştırılan öncelikli bölgenin *Alevi Kürt* yoğunluklu Fırat'ın batısı olması, konumuz açısından özellikle önemlidir...

Bu Plan, 1926 yılından başlayarak uygulamaya konmuş, ancak üst-üste gelen ayaklanma girişimleri yüzünden tümüyle başarıya ulaşamamıştır. Ancak bellibaşlı ayaklanmaların bastırılmasından sonradır ki, Kemalist yönetim 1930 yılının başlarında İçişleri

Fiziki görünümü ve elinde bağlamasıyla Binboğalar'daki âşıklık geleneğinin tipik temsilcilerinden olan Elbistan'lı Aşık Lolo Ali (Ali Koşar) [Kaynak-A. Demir: Folklor, Ekim, 1986 ve M. Duygulu: Alevi-Bektaşî Müziğinde Deyişler, İst. 1997]

Bakanlığınca Kürtler'in yaşadığı bölgelere bir gizli "Genelge" gönderir. Şark Islahat Planı doğrultusunda hazırlanıp illere gönderilen bu çok gizli ve önemli genelgenin iki maddesi konumuz açısından son derece ilgi çekicidir.

Genelgenin 9. maddesinde şöyle denmektedir: "*Türklüğe ve Türkçeye pay ve paye vermek, som Türklüğün ve özellikle Türkçe konuşmanın yalnız şerefli olduğunu değil, maddeten kârlı olduğunu da kendilerine doğrudan göstermek.*"

Genelgenin 12. maddesi ise konumuz açısından daha da ilginçtir: "*Kıyafetin, şarkıların, oyunların, düğün ve toplum gelenek ve göreneklerinin de milliyet ve ırk duygularını daima uyanık tutan ve toplumları geçmişlerine bağlayan bağlar olduğu unutulmamalı. Bu nedenle lehçeyle birlikte bu gibi aykırı gelenekleri de fena ve zararlı görmek ve özellikle kötü göstermek, (...) özetle dillerini, âdetlerini ve dileklerini Türk yapmak, Türkün taribine ve bahtına bağlamak her Türk'e düşen milli ve önemli bir görevidir.*" (Bkz. M. Bayrak: *Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri*, s. 508)

Peki, aynı yıllarda belirlenen bir kararla Türk tarihinin ve kültürünün nasıl anlatılması öngörülüyor. Birlikte izliyoruz: "*Türk tarihi, Türk milletine, dünya yüzünde insanlığın doğduğundanberi en asil ve yüksek insan tipini kendi ırkının temsil ettiğini, yüzyılların yürüyüşünde insanlığın karanlık göklerinde devam edegelen uygarlık ufuklarının kendi ırkının zekâ ve yetenek elleriyle açıldığını anlatır. Türk tarihi, Türk milletine, kendi ırkının askerlikte, idarede, siyasette olduğu kadar ilimde, fende, edebiyatta, resim, musiki, mimarlık, heykeltıraşlık gibi sanatlarda bile ne kadar eşsiz bir yetenekle yoğrulmuş olduğunu anlatır.*" (Bkz. Türk Tarihî Tetkik Cemiyeti: *Tarih*, IV, 1932, s. 258-259).

Kuşkusuz, Kürt kimliğinin bir parçası olarak Kürt kültürü üzerinde uygulanan yasaklama, asimilasyon ve ipotek koyma politikaları; Kürt aydını ve örgütlerince her vesileyle eleştiri konusu edilir. Sözgelimi **Kürt Hoybun Örgütü'**nce 1945 yılında San Fransisko Konferansı'na verilen "*Muhtura Rapor*"'un 4. maddesindeki şu belirleme, özellikle günümüzde Kürt kültürü ve Kürt müziği üzerindeki baskı ve yasaklar dolayısıyla daha bir anlam kazanmaktadır: "*Türkler, Kürt dilinin kullanılmasını, Kürt giyim-kuşamının taşınmasını, Kürt şarkılarının söylenmesini yasaklamışlardır (...)* Resmi Türk politikasıyla, zararsız halk şarkıları, 'irtica şarkıları' oldu" (Bkz. M. Bayrak: *age*, s. 595)

Yukardaki 1930 tarihli gizli "Genelge"ye tepki niteliğinde olan bu belirleme, özellikle konumuz açısından son derece önemlidir.

Yukardanberi vurguladığımız bu kararlar ve uygulamalar dolaysıyladır ki; kültürel gelişimin ivmesi Cumhuriyet tarihi boyunca *Kürt kültürünün aleyhine, Türk kültürünün lehine* olarak gelişmekte ve bu dönüşüm o günden bugüne süregelmektedir.

TÜRKÇE SÖZLÜ KÜRT MÜZİĞİ GELENEĞİNİN İKİ VERSİYONU

Geçmişte Kürt müziği icra eden nice mahalli sanatçı, Cumhuriyet'ten sonra

zorunlu olarak Türk kültürü kulvarına girerken; bu sanatçılar “*özü Kürt, sözü Türk*” olan üretimlerle kitlenin karşısına çıkıyorlardı. Gerçekten Atatürk’ün döneminden beri Halk Müziğinin en ünlü isimleri, bir anlamda “*Türkçe sözlü Kürt halk müziği*” icra eden Kürt sanatçıları olmuş. Bir dönemin ünlüleri ile günümüzün ünlü halk müziği sanatçıları, hemen bütünüyle bu kategoridendir.

Aşıklık ve Ozanlık geleneği açısından da durum aşağı yukarı aynıdır. *Türk Müziği* üzerine çalışma yapan başlıca Batılı araştırmacılardan **Bela Bartók** ile **Kurt ve Ursula Reinhard**’ın çalışmaları da; Anadolu’da bu geleneği sürdüren *Aşık ve Halk Ozanları*’nın çok büyük bir bölümünün Kürt kökenli olduğunu ortaya koyuyor. Araştırmacı Ursula Reinhard, bunu doğrudan bana söylediği gibi, “*Sänger und Poeten mit der Laute/Türkische Aşık und Ozan*” (Berlin, 1989) adlı çalışmasıyla ortaya koyuyor. Düünden bugüne bu geleneği sürdürüp, kitapta yer verilen *Aşık ve Ozanların* büyük bir bölümünün Sivas, Maraş, Antep, Urfa, Malatya, Elazığ, Dersim, Erzincan, Erzurum, Kars ve Çorum’lu olması ilginçtir.

Çalışmalarını başta İran ve Horasan mistik müziği olmak üzere Doğu müzikleri üzerinde yoğunlaştıran ünlü Fransız araştırmacı **Jean During**, büyük bölümü Dersim bölgesinden göçmüş ya da göçürtülmüş olan **Albruz ve Horasan Kürtleri**’nin müziği ile **Anadolu müziği** arasında karşılaştırma yaparken, *Türkçe sözlü Kürt müziği geleneği*’nin ikinci versiyonu konusunda şu ilginç sonuca varıyor:

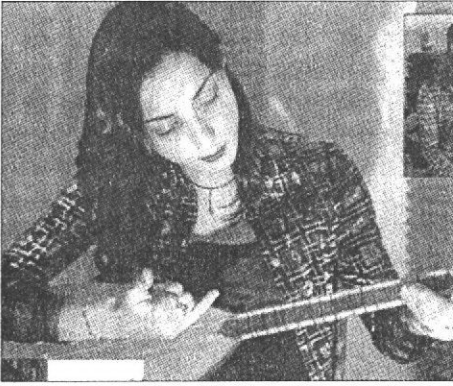
“*Türkçe şarkı söyleyen ve atalarının dilini bilmeyen Anadolu saz şairleri ve âşıklarının büyük çoğunluğunun aslen Kürt Alevileri oldukları ve Kürt müzik kültürünün mirasçıları oldukları genelde bilinmiyor. Anadolu âşık müziğinin karakteristik özelliklerinden biri, bütün havalarını; Araplar’da Farslar’da olduğu gibi 3/4’lük tondaki bir gama üzerinde söylemeleridir. Ancak bu özellik, Türkler’de az kullanılan bir özelliktir. Anadolu saz şairleri-*

nin bu çok eski geleneği İran Horasanı’ndaki bakhshiler’in (baxşiler) geleneğine paraleldir. Türkçe şarkı söyleyen bu ozanlar, gerçekten de sanat olarak yaptıklarıyla, tümüyle Kürt müzik kültürüyle bağlantılıdır. Gerçekten, amatörcce korunan başlangıçtaki repertuarları dışında dört-yüz yıldan beri bulundukları topraklara yerleşmiş olan Horasan Kürtleri, Türk şiirini ve dilini birleştirip Horasan’ın Türkçe konuşan saz şairleri haline gelmişler bu sayede de mükemmel bir ortak yaşam standardı yakalamışlardır. Bu olay pek de bilinmiyor. Horasan’daki Türk bakhşi (baxşi) ve ozanların oluşturdukları büyük ailelerin orijinlerinin Kürt olduklarını ortaya çıkarmak için titiz bir araştırma gerekiyor.” (Bkz. J. During: “*Kürt Müziği Üzerine Notlar*”, Özgür Politika Eki, Sayı:55/1998)

Konuya **Alevi-Bektaşî Müziği** açısından yaklaşan araştırmacılar da, Anadolu ve Kürdistan’da aşağı-yukarı aynı müzik coğrafyası ve insan dokusuyla karşılaşmaktadırlar. Sözelimi bu konuda bir çalışma yapan araştırmacı Melih Duygulu’nun üzerinde yoğunlaştığı ve odaklandığı bölgeler şunlardır: Adıyaman, Çorum, Erzincan, Antep, Maraş, Malatya, Sivas, Urfa, Tokat, Tunceli.

Atatürk’ün danışmanlarından Prof. **Hasan Reşit Tankut** da, Anadolu ve Kürdistan Alevilerinin bağlı bulunduğu *şix, seyyid, pir, dede ve babalar*’ın, bilimsel deyimle *bablar*’ın **Malatya, Elazığ, Tokat, Dersim, Merzifon ve Suriye’de Lazkiye** gibi yerlerdeki *Ocaklar*’dan çıktığını söyler ki, bu gizli belirleme de, *Alevi-Bektaşî Müziği* yayılım alanıyla uyum sağlamaktadır. (Bkz. M. Bayrak: *Kürdoloji Belgeleri*, s.298)

Burada, değişik kaynaklardan giderek verdiğimiz iller dökümünün **Fıratın batısı**’na rastlayan ve sıkı bir eritmeye tabi tutulan *Alevi-Kürt* yoğunluklu iller olduğu gözden kaçmamaktadır. Yine Cumhuriyet dönemi boyunca uygulanagelen politikalar sonucu, başta Sivas ve Malatya olmak üzere Kürt kökenli unsurlar önemli ölçüde eriyerek Türkleştiği gibi, sanatsal üretimde de özendirilen ve kayırılan Türkçe’ye bir akışın olduğu ortadadır...

Binboğalar'da Alevi-Kürtler'in eğlence ve ibadet enstrümanı Tambur (Bağlama), genellikle "şelpe" tekniğiyle çalınır. Resimde Afşin-Maraş kökenli Alevi-Kürt sanatçı Özlem Özgül, bu tekniği kullanırken görülüyor.

“TÜRKÜ”MÜ, “ŞARKI”MI ?

Yasaklama, asimilasyon ve kültürel eritme politikalarının doğal sonucu olarak kavramlar, terimler ve kelimelerde de bir saptırmaya ve yozlaştırmaya gidilmiş. Şu iki küçük örnek bile bu konuda bir bilgi vermeye yeterlidir. 1920’li yıllarda İstanbul Konservatuvarının öncülüğünde yapılan halk müziği ve türküler derlemeleri başlangıçta “*Halk Şarkıları*” adıyla veriliyordu, ancak bu isim sonradan tümüyle “*Halk Türküleri*”ne dönüştürüldü. Yine bu şarkılarda geçen *Kürt* ismi, yerini *Türkmen*’e bıraktı. *Kürdün kızı*, *Türkmen Kızı*’na, *Kürdün gelini*; *Türkmen gelini*’ne dönüştü. Aynı süreçte *Halk Dansları* adlandırılması da *Halk Oyunları*’na çevrildi.

Devlet politikalarının bir gereği olarak Milliyet gazetesi ile Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı’nca “*Güneydoğu Eğitim Seferberliği Konserleri*” çerçevesinde Kürdistan’da gerçekleştirilen müzik konserleri, tevriyeli yani ikili bir anlamla “*Şarkı Söylüyoruz*” adıyla yürütülüyordu. Bu uygulama ise, Kürt basını başta olmak üzere çeşitli yayın organlarında eleştiri konusu ediliyordu. Sözgelimi *Hêvi* gazetesi konuyla ilgili bir yazıyı şu başlıkla veriyordu: “*Asimilasyon politikalarında tam yolları: ‘Şarkı’ mı Söyleniyor, ‘Türk’ü Mü ?*” (*Hêvi*, sayı: 93/1998).

Kürdistan’da Eğitim Süreçleri adıyla bir çalışma yapan araştırmacı **Rohat [Alakom]**, uygulanagelen asimilasyon politikalarının kaynak ve amaçlarını şöyle koyuyordu: “*Asimilasyon, haklı nedenlere dayanmayarak hâkim güçlerin bir ulusu kendi hâkim kültürü içerisinde eriterek, özümleyerek ortadan kaldırma süreçlerinin tümüne denir. Amaç, ezilen halkın ulusal benliğini güçsüz bırakmak, zedelemek, o ulusun dilini, kültürünü, geleneklerini, ulusal kurumlarını, kısacası o ulusun ulus olmasını sağlayan yani başka uluslardan farklılıklar gösteren tüm değerlerini ortadan kaldırmaktır; yani insanı bir kültürel varlık olarak öldürmek, kendi değerleriyle donatmak, onu kendi istekleri doğrultusunda yeniden eğitmek, kendine katmak olarak bilinen asimilasyon süreçleri, bugün özellikle Türkiye’de Kürt halkını ortadan kaldırmak, tarihin sayfalarından silmek için geliştirilen yoğun çabalardır.*” (Bkz. agy).

Kavramlarla dayatılan asimilasyonun “*Türkü*” boyutu, **İsmail Beşikçi**’nin bir değerlendirmesi üzerine geçtiğimiz yıllarda da gündeme gelmiş ve sorgulanmıştı. *Özgür Politika* gazetesinin konuya ilişkin bir soruşturması, “*(Türkü) Mü, (Stran) Veya (Klam) Mı?*” başlığıyla verilmişti. Bu soruşturmada; “*Türkü kavramının (Türki)den geldiği ve (Türk’e özgü) olduğu yönünde bir iddianın bulunduğunu, ancak bunun doğrulanmadığını; yine de türkü kavramının etimolojik araştırmasının yapılması gerektiğini; Kürtçe’de türkü’ye klam ve stran diyebileceğimizi; ancak bir Türkçe adlandırma olarak bu edebiyat ürünlerine türkü demekle bir sakınca görmediğimi*” belirtmiştim (Bkz: *Özgür Politika*, 13.7.1993).

Gerçekten de, *Türk* kavramına Farsça ve Kürtçe’deki (*i*) aidiyet takısının eklenmesiyle oluşturulan *Türkî* kavramı, salt kelime olarak “*Türk’e özgü, Türk’e ait*” ve “*Türkçe*” anlamına gelmektedir. Tıpkı *Kurdî, Farsî, Arabî* kavramlarında olduğu gibi. Türk dilinin en eski ana kaynağı kabul edilen *Divanü Lügati’t-Türk*’ten başlayarak bu kavrama ya hiç rastlanmamakta ya da bugünkünden farklı olarak kullanıl-

maktadır. İlk kez Çağatay şairi Ali Şir Nevai'de "Türkî" kavramı "Türkçe yazılan şiirler" karşılığı kullanılmıştır: Günümüzde ise anlamı genişletilerek "Türkçe söylenen halk şarkıları" anlamında kullanılmaktadır.

Gerçi Türk Dil Kurumu'nca yayımlanan "Yazın Terimleri Sözlüğü"nde "Türkü"nin tanımını şöyle yapılmaya başlanmıştır: "1-Halkın ezgi ile söylediği her türlü deyiş. 2-Saz ozanlarının koşma biçiminde söyledikleri, dördüncü dizeleri her dörtlükte olduğu gibi yinelenen kavuştaklı koşuk". Aynı kitapta, "Türkler'in özel bir ezgi ile söyledikleri türküler" ise "Türkmani" olarak adlandırılmaktadır. (Bkz.TDK: Yazın Terimleri Sözlüğü,1974, 126-127)

Bu nedenle, bu halk edebiyatı türünü Türkçe'deki adlandırmayla "Kürt Halk Türküleri" olarak nitelendirmek yanlış olmasa da; bu türü yalnızca Türkler'e ve Türklüğe indirgemek gibi geri ve dar bir saplantıya girildiğini görerek **Şarkı** olarak adlandırmak daha doğru geliyor bize. Çünkü, bu iddianın sahipleri Kürt müziğine Türkçe sözler uydurularak yapılan **türküler** 'in nasıl "Türk'e özgü" olabileceğini açıklayamıyorlar en azından.

Gürdal Aksoy'un şu belirlemesi bu açıdan ilginçtir: "Türkünün, saz eşliğinde söylenen halk şarkıları olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak **Kürt türküsü** 'nden söz etmenin abes olmayacağı da... Ancak gerek tarihsel anlamı itibarıyla (Türkî: Türkçe şiir), gerekse ideolojik politik işlevi gereği Kürt şarkılarına 'türkü' demenin siyasal bir iğretilik taşıdığı da ortadadır. Kürt şarkılarına Türkçe sözler yazıp, onları bir çırpıda 'türkü' adı altında toplamakla, Kürtçe şarkılara 'Kürt Türküsü' demek arasında acaba ne denli fark var. Kuşkusuz türkünün tarihsel köklerinde Kürt Alevi kültürünün güçlü etkisini de yadsımak istemiyoruz. Ama (Türkü Türkü Türkiyem) gibi sloganların arkasındaki siyasal anlamları da görmek gerekir. Sonuçta bugün **türkü** sözcüğü, yalnızca saz eşliğinde söylenen halk şarkılarını anlatsa bile, Kürt türküsü tabirinden hassasiyetle

kaçınılmalıdır. "(Bkz. Gürdal Aksoy: "Kürt Türküsü) Üzerine Düşünceler", Zülfikar der. Say:27/1998)

ALEVİ MÜZİĞİ VE DİNSEL HALK ŞARKILARI (AYET VE BEYİTLER)

Batılı kaynaklardan giderek "Kürt sufizmi ve Kürt müziği" çerçevesinde bir araştırma yapan **Ziya Aydın**, dinsel Kürt müziğinin tarihsel kaynakları konusunda şu belirlemeyi yapmaktadır:

"Kürt halkının en köklü ve karakteristik geleneklere sahip olduğu alanlardan biri de müziğidir. Bu müzik folklorik, legender, ağıtsal ve mistik biçimleri ile incelenebilir. (...) Kürt müziğinin köklerinin çok eski tarihlere gittiği kesindir. Ünlü tarihçi **Clement Huart**, Herodot'a dayanarak Medler'in içinde bir aşiret olan **Mages (Mecusiler)** 'in, thèogonileri (Tanrıların doğumlarının ve soy ağaçlarının açıklandığı metinler) şarkı halinde okuduklarını belirtiyor. Yine Herodot'a göre Magesler (Mecusiler), Med Konfederasyonunu oluşturan halklardan biridir. Zerdüşt'ün kendisinin de bu aşiretten olduğu bilinir. Medler'den başlayarak Sasaniler'e kadar dinsel âyinlerde uzman olan Magesler, Yunan ve Part işgali yıllarında da Zerdüşt'ün öğretisinin toplandığı Gathalar'ı (manzum lirik parçalar, MB) sözlü olarak koruyup yaşattılar. "(Bkz. Ziya Aydın: "Kürt Sufizmi ve Kürt Müziği Üzerine Bazı Düşünceler", KAYY-DER Haber Bülteni, Sayı: 14/1997)

Ünlü Doğubilimci Clement Huart, yalnız **Alevilik** 'in ana öncel kaynaklarından **Zerdüştilik** 'de değil, bunun devamı olan **Mazdekçilik** 'te de müziğin ve müzisyenin önemli bir yer tuttuğunu belirtir: "Dini ve komünist bir mezhebin kurucusu olan **Mazdak**, Tanrıyı, **Kral Chosroës I** (Doğu literatüründe daha çok **I. Kavad** olarak bilinir, MB) gibi tahta oturtmuş, önündeki dört ruhani gücü, Kralın önündeki dört şahsiyete uygun düşecek şekilde tasavvur etmiş. İlk üçü yüksek görevliler, dördüncüsü ise müzisyen. " (Bkz. C. Huart: "Musique Persane", Encyclopedia de la Musique içinde, Paris, 1992, s.3065-3078).

Huart, Mazdekçiliğin yanısıra yine Aleviliğin öncel kaynaklarından biri olan **Manihaizm**'de de müziğin kutsal hiyerarşide önemli bir yer aldığına işaret ediyor. (Bkz. Agy.)

Yukarda andığımız ünlü Fransız araştırmacı Jean During, "*Kürt halkı Ermeni, Türk, Arap ve Fars kültürleri gibi değişik kültürlerle içiçe yaşamıştır; komşularınkiyle bazı ortak noktaları olmasına rağmen Kürt müziği bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kendine özgü müzikal ifade biçimleriyle apayrı bir yere ve öneme sahiptir*" dedikten sonra, sözü Horasan ve Zagroslar'daki **başlı**lere getirerek, bu bölge Ahlê Haqlar'ı ile Kürdistan ve Anadolu Alevileri arasında şu benzerlikleri koymaktadır:

"*Çalgıları, Batı Kürtleri'nin de kullandığı ve saz veya tambur gibi adlarla adlandırıldıkları uzun saplı dotar olacaktır. Bu çalgıların, tipik Kürt çalgıları olduğu yaygın olarak söylenmektedir. Araplar bu çalgıyı çalmazlar, çünkü Kürt diline uygundur: Ehli Haq Kürtler'de tambur kutsalıdır ve Yezidiler'de kamış flüt, ney, darbuka ile aynı kutsal yerlere uygun görülür. Aleviler'de de aynı şekilde saz yaygın ve semboller yüklenen bir çalgıdır.*" (Bkz. agy)

Gerçekten de Kürdistan'da ve Anadolu'da tambur, saz ya da Türkçe deyişiyle *bağlama*, Alevi töre ve törenlerinin vazgeçilmez çalgı aracı ve kutsal simgesidir. Oysa Sünni kesimde müzik uzun süre yasaklanmış ve bu enstrümana da iyi gözle bakılmamıştır. Bu anlayış, Alevi ozanlarının şiirlerinde de ifadesini bulmuştur.

Alevi ozan Cevrî, bir nefesinde bu enstrümanı "*Telli Kur'an*" olarak nitelendirir:

*Bana Hakk'ı soran oğul
Haber al âşık sazımdan
Göğsü peygamber ağacı
Kılfı Ali bezinden*

*Cevrî bunda dilli Kur'an
Hem erkânlı yollu Kur'an
Elimizde telli Kur'an
Yürürüz Hakk'ın izinden*

Pir Sultan için tambur yani saz, dertleşilecek bir dosttur:

*Gel benim sarı tamburam
Sen ne için inilersin
İçim oyuk derdim büyük
Ben anın'çün inilerim*

*Koluma taktılar teli
Söyletirler bin bir dili
Oldum ayn-ı cem bülbülü
Ben anın'çün inilerim*

Müzikli töre ve törenler, Sünnilikte hoş karşılanmaz. Saz ise "*şeytan âleti*" olarak nitelendirilir. Aşık Dertli, bir nefesinde bu anlayıştakilerle şöyle hesaplaşır:

*Telli sazdır bunun adı
Ne âyet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde*

*Venedik'ten gelir teli
Ardıç ağacından kolu
Be Allah'ın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde*

Araştırmacı **Cemşid Bender**'in şu belirlemeleri, bu gerçeğin anlatımından başka bir şey değildir:

"*Müziğin Sünni kesimce uzun süre yasaklanması Alevilik'te;*

1-Şehir tekke gizli müziği

2-Halk (Köylü) gizli müziğinin doğmasına neden oldu. Aleviliğin çıkış merkezleri Doğu Anadolu ve eski adıyla Zağros yöreleri olduğundan ve saz denen âletin de Anadolu kültürünün bir enstrümanı olmasından ötürü bu tarihi sanat varlığı eski antik çağ dini âyinlerinin uzantısı olarak Alevilik kanalıyla yaşamını sürdürdü. Elbette ki bu kolay olmadı. Şeriata göre şeytan-âleti' sayılan sazların kırılıp parçalanması ve onu çalanların kâfir ilan edilmeleri, Alevi müziğinin gizli müzik ürünleri yaratmasına neden oldu." (Bkz. C. Bender: *Kürt Uygarlığında Alevilik*, İst. 1991; s.329)

Bu anlamda üzerinde durulması gereken kavramlardan ikisi de, Alevi toplumunun dinsel şarkılarına verilen addır. Türkçede bu ezgili dini şarkılar **“Deyiş”** olarak nitelendirilmektedir. Günümüzde *deyiş* kavramının anlamı alabildiğine genişlemiş ve bir dinsel edebiyat türü olmaktan çıkıp, TDK’nun yukardaki tanımında da görüldüğü gibi, *halkın ezgi ile söylediği her tür şiirsel ürünü* ifade etmektedir. Oysa Kürt Aleviliğinde bu türün adı **Ayet** ve **Beyit** Yezidi Kürtler’de ise **Ayet** ve **Qawil**’dir. Bu nedenle, Türkçe’de bu tür için geçmişten beri kullanılan **Nefes** kavramının kullanılması daha uygundur. **Düvazımam** ve **Mersiye** gibi türler, bunun alt kolları olarak değerlendirilmelidir.

Farsça’dan müzik literatürüne giren **Saz** kavramı, esasında **“âlet, çalgı, enstrüman”** anlamlarındadır ve **telli-telsiz, yaylı veya tezeneli, vurmali veya nefesli** her tür çalgı için kullanılmaktadır. Türk Alevilerinde daha çok **bağlama**, Kürt Alevilerinde **tambur**, İran’da ise daha çok **dutar, setar** olarak adlandırılmaktadır. (Bkz. Prof. Mahmut R. Gazimihal: **“Saz”** Türk Folklor Araştırmaları dergisi, Ocak-1961).

Bu enstrümanın tarihi kökenleri konusunda birçok şey söylenmektedir. Ancak 4000 yıl öncesine dayanan Geç-Sümer ve Babil kabartma heykellerinde, tambur veya bağlamanın önceli sayılan **lut** çalan insan figürlerine rastlandığına göre, şu yaklaşım bize de gerçekçi geliyor:

“Mezopotamya’da tarihi kazılardaki bilgilerden, bağlamanın, öyle söylendiği gibi Orta Asya kökenli ve kopuzdan türemeye bir şey olmadığı anlaşıyor. Türk araştırmacılar en fazla 2000 yıllık bir geçmişten söz ederken, eldeki verilere bakacak olursak, arada bin yıllarla ifade edilen çok büyük bir zaman farkı var. Türkler’in 1071’de Anadolu’ya gelmelerinden önce buralarda kimlerin yaşadığını ve bunların kimlerle savaşmış buralara yerleştiklerini kimse düşünmüyor. Bu savaşmışları insanların yerleşik bir düzenleri ve daha ileri bir kültürleri vardı. Bunu, tarihi arkeolojik kazılar da göstermektedir.” (Bkz. Ali Alagöz: **“Bağlama ve Şelpe’nin**

Tarihi ve Kökeni”, Gözcü der. Say:2/1998)

Yüzyılın en önemli çalgı bilimcilerinden biri olan **Sachs**, **“tarih öncesi dönemlerde ilkel insanların ürettiği primitif çalgıların müzik yapma bilinci ile değil, büyü için kullanıldığını”** söyler.

İlk çağlarda ve daha sonraki süreçte müziğin din ile içiçe geçtiği bir gerçektir. Alevi toplumunda ve kimi başka toplumlarda dinsel törenlerin hâlâ müzikli yapılması bu geleneğin bir ürünü olsa gerek. (Sözgelimi Maraş Alevi Kürtleri’ndeki dinsel töre ve törenler için bkz. Pir Ali Soysüren: **“Sinemilli Aşiretinde Erkân”** Zülfikar Dergisi, Say:21/1997)

Ancak saz çalma tekniği, Anadolu Alevileri arasında bile değişmektedir:

“Teke yöresinde yani Burdur, Antalya, Fethiye dolaylarında üç telli cura ile sap üzerinde çalınarak müzik icra edilmektedir. Denizli yöresinde özellikle Zeybeklerde ‘dövme’ diye adlandırabileceğimiz, parmak uçlarıyla perde üzerinde tellere vurularak çalınmaktadır. Buna karşılık Horasan’da yaşayan Alevi ozanları, sazı ‘şelpe ve pençe’ tekniğiyle çalmaktadırlar. Maraş, Dersim, Malatya, Erzincan, Sivas bölgelerinde sıkça kullanılan şelpe tekniğinde, özellikle Elbistan dedelerinin ustalığı ve otantikliği dikkat çekicidir.” (Bkz. A. Alagöz: agy)

SONUÇ

İşte, yukardanberi irdelemeye ve temellendirmeye çalıştığımız nedenlerle büyük bölümü Türkçe yazmaya, Türkçe müzik yapmaya ve Türkçe ibadet yürütmeye yöneltilmiş olsa da; genelde Fırat’ın batısındaki özelde Binboğalar yöresindeki Alevi Kürt yoğunluklu aşiretler arasında gerek **aşıklar ve halk ozanları**, gerekse dini törenleri yürüten **pîrler** aracılığıyla gerek dindışı **klam ve stran**’lar, gerekse dini **âyet ve beyit**’ler sınırlı da olsa bugün de yaşamaktadır.

Binboğalar’da Kürt Şarkıları’nın kimi örneklerini birlikte izleyelim.

Nota: 2020n Ozmanian

Memedalî

Se-rê çavan çar ka-nî ye Cro-ça rê li ser da-nî-ye
 E-li de-mede-me li ye Deş-tê kir-be ê be ber e
 To-fa-ne-kî gir-tiye ser e Law-kê min dix-wa-za we-re.

MEMEDALÎ

Demê demê dem Elî ye
 Demê demê dem Elî ye
 Serê çavan çar kanî ye
 Goçan le ser rê danîye
 Elî dem e, dem Elî ye
 Oy oy oy oy...

Deştê Kirbe ê be ber e
 Tofanekê girtîye ser e
 Lawkê min dixwaze were
 Tornê heziretî Pêxember e
 Lo lo lawo Memedalî
 Here lawo Memedalî
 Tu gencî bîst û pênc salî
 Eşîret je derdê te denalî
 Here lawo lawo lawo

Le Enqere têtê xistin
 Le Meletî fener vêxistin
 Xeber kete eşîretê
 Gotin: Memedalî be darê xistin
 Here lawo lawo lawo

Aşîretin gonca gülü
 Hükümetin datlı dili
 Hükümetin gözü kör olsun
 Oy oy oy oy...

Le me çi tê, le me çi tê
 Dê lêniştine le cirîtê
 Memedalî sana yandim
 Çifte kumrular görünce
 Here lawo lawo lawo

Here lawo Memedalî
 Tu genc î bîst û pênc salî
 Eşîret je derdê te denalî
 Oy oy oy oy oy ...

Kara çadır yan veriyor
 Orta direk şan veriyor
 Huri Xatun sana yandım
 Memedalî can veriyor
 Here lawo Memedalî
 Tu genc î bîst û pênc salî
 Eşîret je derdê te denalî
 Oy oy oy oy oy ...

Lo lo lawo Memedalî
 Xwang je derdê te denalî
 Çavê dijminan birijin
 Ku tu kirine vî halî
 Here lawo Memedalî
 Tu genc î bîst û pênc salî
 Eşîret je derdê te denalî
 Oy oy oy oy oy ...

Axcedax e Axcedax e
 Hêlek bostan hêlek bax e
 Çaxa çend nefer ketine nave
 Kirine qewildarî Temîr Axa
 Lo lo lawo Memedalî
 Tu genc î bîst û pênc salî
 Eşîret je derdê te denalî
 Here lawo Memedalî
 Oy oy oy oy oy ...

Tekst û muzîk: Gelêrî/Strana Aqcadax-Meletî
Berhevkar(derleyen): Alî Alxasî
Çavkanî(kaynak): Hêvî, hejmar: 21/1997

Arî Mezin Nota: 20220 Ozmanian

A - rî me-zin a - rî me-zin lê di-çê-rin kar û bi-zin
A - rî me-zin a - rî me-zin lê di-çê-rin kar û bi-zin
Min rîndi-ke xwe wenda kir Dat lê ke-mee lê ba-zin

ARÎ MEZIN

Arî Mezin Arî Mezin, bê Arî Mezin Arî Mezin
Arî Mezin Arî Mezin, bê lê deçêrî karik bîzin
Wî wî wî wî wî le wê o, bê te dişlîxa minê nê o.

Min rindeke xwe wenda kir, min rindeke xwe
wenda kir
Êke be kemer e, pî be bazing, be kemer e pî be
bazing
Aman aman ser le yanê, bê Bekiran tev
qurbanê.

K'ez demirim rokê pêncan, ez demirim rokê
pêncan
Ba'y lê têxi le yapraxê sîncan, ba'y lê têxi
yapraxê sîncan
Oy oy oy oy le wê o, bê te xewka minê nê o.

Herin bibên be rîndê raê herin bibên be rîndê ra
Bira je xanî şîn dilê gencan, je xanî şîn dilê
gencan
Aman aman ser le yanê, sevdalîyê be du
navanê.

Di Bekiran diyekî gir e di Bekiran diyekî gir e
Yarê be kurdikî sur e, yarê be kurdikî sur e
Aman aman ser le yanê, bê Alxasan tev
qurbanê.

Alîşukran çîyay bilind e, Alîşukran çîyay
bilind e
Şerpê rake por be bin de, şerpê rake por be bin de
Aman aman ser le yanê, bê Bekiran tev
qurbanê.

Yayla van Bekiran çat e, yayla van Bekiran
çat e

Ku min ispart tu çîma nate, ku min ispart nazlî
nate

Aman aman ser le yanê, bê Harunan tev
qurbanê.

Destî xwe de destî min ke, destî xwe de destî
min ke
Qanûn qanûna Demirqirat e, qanûn qanûna
Demirqirat e
Aman aman ser le yanê, bê Qepezan tev
qurbanê.

Ez çîr kem ku tu rînd î, ez çîr kem tu a rînd î
Tu eke ser le yanî poz bilind î, ser le yanî poz
bilind î
Aman aman ser le yanê, bê Çerkezan tev
qurbanê.

Dê danîn danîn bûkê danîn, danîn danîn nazlî
danîn
Germa çolan ez helanîm, germa çolan ez
helanîm
Aman aman ser le yanê, qaydelîyê be du
navanê.

K'ez lawikekî Meletî pozbilind im, ez
lawkekî pozbilind im
Tê ezî je dinê da danîm, te ez je dinê da danîm
Aman bûkê ser le yanê, sevdalîyê bê renganê.

Jor da datê, xwe de ba kir, jor da datê xwe de
ba kir
Tê aqil je serî min rakir, te aqil le serî min rakir
Aman aman ser le yanê, bermelîyê be du
navanê.

Tekst û muzîk: Gelêrî/Strana Aqcadax-Meletî
Berhevkar(derleyen): Alî Alxasî
Çavkanî (kaynak): Ronahî, no:10/1995

KANÎ (Varyant-I)

Kanî kanî avsar kanî
Malan barkir li ser danî
Felek destê xwe berhev ke
Me mirazê xwe hilnanî

Diçim û tîm bibînim
Xwazgînîyê te bişînim
Ger bidin min bira bidin
Ger nadin, te direvînim

Kanî kanî avsar kanî
Malan barkir li ser danî
Kanî kanî şîrîn kanî
Malan barkir li ser danî
Du rindan je av hilanî
Yek ya min bû min nizanî

Kanî kanî avsar kanî
Malan barkir li ser danî
Min û te tev peyman danî
Ger poşman bî tu dizanî.

Tekst û muzîk: Gelêrî/Strana Sariz (Kayserî)
Berhevkar (Derleyen): Mehmet Bayrak
Çavkanî (Kaynak): Şivan Perwer "Nazê" (Kaset)

KANÎ KANÎ AVSAR KANÎ (Varyant-II)

Kanî kanî avsar kanî
Malan barkir li ser danî
Felek destê xwe berevke
Me miradê xwe hilnanî
Tê bêy kingê ku bêm hingê

Mala me derine dingê
Kal û kurmê xelkê zewcîn
Ez bi te ve mame kingêş

Hîvê daye hîva biharê
Şewqê daye gulyê darê
Xwedê miradê min û te bikra
Mîna Şah Smaîl û Gulîzarê

(Sariz yoresi türkülerinden)

KANÎ KANÎ RINDÊ KANÎ (Varyant-III)

Kanî kanî rindê kanî
Malan barkir li ser danî
Mi bi te va qewlek danî
Tu pîşman î tu dizanî

Mere meye mere meye
Ber derî me meke reye
Cîranê me qovcî ne
Dibên dilê xwe î lê ye

Hatim çûm ku te bibînim
Dungurçîne te bişînim
Te didin mi bira bidin
Ku tu nêdan direvînim

Kanî kanî şîrîn kanî
Malan bar kir li ser danî
Du rindan jê av hilanî
Yek ya min bû, min nêzanî

Tekst û muzîk: Gelêrî/Strana Sariz-Kayserî
Berhevkar (Derleyen): Mehmet Bayrak
Çavkanî (Kaynak): M. Bayrak: *Kürt Halk Türküleri (Kilam û Stranên Kurdî)*, Öz-Ge yay. Ank. 1991)

Yarê

Not: Zoran Ozmanian

Çû çik çû-ye bin da- rê re si-la- vek şan-de

ji ya- rê re He- çî dina-va min û ya- ra min da fe- sa-

di- yê bi- kin Xwe- dê ne- kê - le bi- ha - rê re-(ha)

Ya- rê ya- rê kê kê- bext ya- rê ker- biyê ya- rê

kê- biyê ya- rê Ya- rê Ya- rê Ya- rê

kee- biyê ya- rê kê- biyê ya- rê (ê) kee- biyê ya- rê (ê)

kê- bext ya- rê

YARÊ

Çûçik çûye bin darê re
Silavek şande ji yarê re
Heçî di nava min û yara min de fesadîyê

bikin

Xwedê nehêle biharê re, yarê yarê bêbext
yarê

Kerbiyê yarê, kûrbîyê yarê

Yarê yarê kerbiyê yarê, kûrbîyê yarê,
bêbext yarê

Ji diyêr de miha reş tê

Dengê zengil bi min xweş tê

Serê çend sala ye ku şivarnê mala

Bavê te li ber derd û kula

Ji cîgerê lê xwîna reş tê

Yarê yarê lê bêbext yarê

Kerbiyê yarê, kûrbîyê yarê

Yarê yarê kerbiyê yarê, kûrbîyê yarê,
bêbext yarê

Xanîyê bavê te bi çîn e

Baran dibarî hat me bîne

Gava çavê te li min ket

Te go wî eva kê ye li hêvîya min e

Va şivan e lo tu yarkê min e

Yarê yarê lê bêbext yarê

Kerbiyê yarê kûrbîyê yarê

Yarê yarê kerbiyê yarê, kûrbîyê yarê,
bêbext yarê

Yarê min nabihîze, min re naxive

Min nabîne tu kerbiyê, kûrbîyê lalbiyê
bêbext yarê, yarê...

Tekst û Muzîk: Gelêrî

Derhêner: Ahmed Donat-Şivan Perwer

Strana Pazarcik-Maraş

Çavkanî (Kaynak): Ş. Perwer "Lê

Dîlberê",

(Kaset-11)

Nemire lawik Nota: Zozan Ozmanian

Go - lan de me-re so - le dû-rin Go - lan de me-re so - le dû-rin

Gî-yan de me-re ber-fe sî-rin E-man e: man e-man wez di-mî-rim

NEMIRE LAWIK

Çolan de mere çole dûr in
 Çiyan da mere berf e sur in
 Eman eman eman w'ez bimirim
 Rind li her dereke hene
 Yên Mereşê pir meşhûr in

Eman eman eman ez bimirim
 Nemire lawik nemire
 Nemire kurik nemire
 Keçik qeda te hilgire
 Eman eman eman ez bimirim

Ev çi derd e bê elem e
 Derman tu ye li benda te me
 Eman eman eman ez bimirim
 Kesê ji yara xwe dûr keve
 Kesê ji rinda xwe dûr keve
 Dişewite wek Kereme

Eman eman eman ez bimirim

Nemire lawik nemire
 Nemire kurik nemire
 Keçik qeda te hilgire
 Eman eman eman ez bimirim

Çavên reş birî di ser ra
 Kanîya gulav av di ber ra
 Eman eman eman wez bimirim

Ezê şeva nîvê şevê werim
 Ezê te bibim ji xwe ra
 Eman eman eman ez bimirim
 Nemire lawik nemire
 Nemire kurik nemire

Tekst û muzîk: Gelêrî/Strana Pazarcik (Maraş)
 Berhevkar (Derleyen): Ahmet Donat
 Çavkanî (Kaynak): Ş. Perwer: "Nazê" (Kaset)

NAVÎŞAN Î NUMRA KONTA YA BÎRNEBÛNÊ,
 YA LI ALMANYAYÊ HATIYE GUHARTIN,
 YÊN NÛ EV IN:

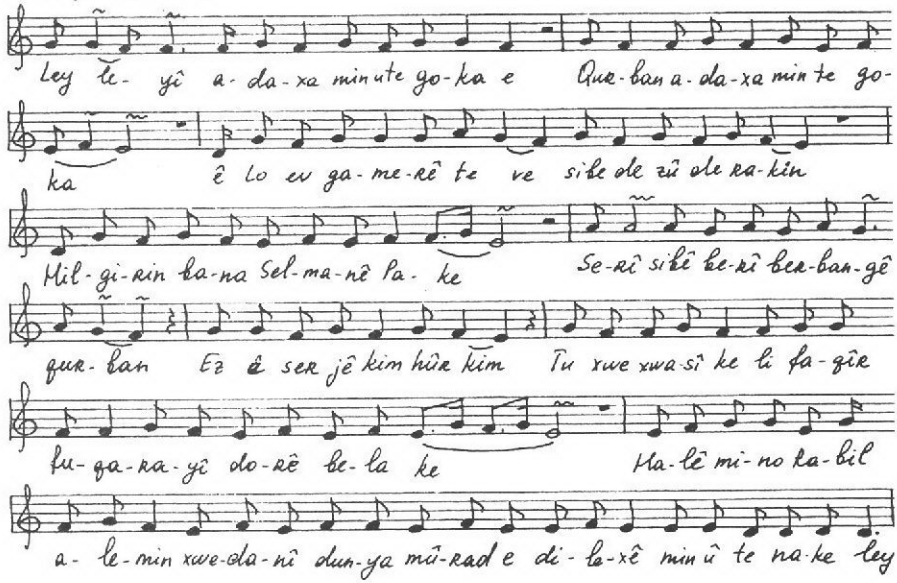
Almanya'daki posta adresi ve hesap numaramız değişmiştir,
 yeni adres ve hesap numarası şudur:

Navnîşana li Almanyayê
Postfach 900348, 51113 KÖLN/Almanya
Telefaks: 02203-301630
E-Mail: birnebun@gmx.de
http://birnebun.subdomain.de

Almanya hesap numarası:
Stichwort "Bîrnebûn"
Deutsche Bank-Köln
Konto Nr: 591 26 62
BLZ: 370 700 60

Çiqle (Gulî) Marxikê

Not: Zozan Ozmanian

ÇIQLÊ (GULÎ) MARXIKÊ

Ley ley adaxa min û te goka (gayek e)
Qurban adaxa min û te goka
Lo ev gamerê te vê sibê de zû de rakin
Hilgirin bana bibin Selmanê Pak a
Serî sibê berî berbangê qurban
Ezê ser jê kim hûr kim
Tu xwe xwasi ke, li faqîr û fûqarayî dorê bela ke
Halê mino Rabil alemîn xwedan î
Dunya mûrad dilexê min û te nake

Ley ley ez bi çîyan ve diçûm çîyan digotin qurban
Lo qurban van xeşîme kare-xezalan
Serî gulên dikotin, dikotin
Çima duna (ji xeynî) xelkî min î kîbar kesî dî re
Nedigotin, lê haksizê nedigotin

Ley ley qurban salekî vê sal e ez î karsiz im
Çima tu karan nakim, tu karan nakim
Lo lo sibê de z de li ber derî mala te re yî
Bavikî te re ezê herim werim xwe li ba kim
Ji hevesê dilî xwe û te re qurban
Ezê darekî ji darî tembûrê peyda kim
Ezê hilgirim darî tembûrê wa derkevin zozanan û
yaylan

Serî sibê berî berbangen
Wa (bi) taqe taqa kewan wa gime gima dewkîlan
Ley ley wa hesa (deng) şivanan û çûçikan, çayan, bilbilan
Ez qurbanê wa darî tembûrê
Wa car kilaman (stran) ezê te ji xewa sibê hane
şêrîn rakim
Ley ley qurban neçe gellek caran dihatim diçûm
li saran li seman
Ez dihatim diçûm li havînan li wan german german
Ley ley li min yaman li min yaman

(Pazarcık dağlarında çok ardıc ağacı bulunur. Cemevleri ardıcın yapılı. Bağlama yapımında da ardıc kullanılır. Bu türkü Pazarcık'ın Sinemilli köylerinden Selman-ı Pak'da geçiyor. Türkü ismini köydeki ardıc ağaçlarından alıyor.)

Okuyan: Mustafa Dede

Tekst û Muzik: Gelêrî/Strana Pazarcık-Maraş
Çavkanî (Kaynak): Ulaş Özdemir: "Maraş Sinemilli Deyişleri" (Kaset), Kalan Müzik, İst., 1998

Nota: Zoran Ozmanian

Diyarbaqir

Oy le mi-nê way way way di-lê min le a-ne Bi-ra-wo min go di-lê
 min le yan e kêm he-ri-ne ku-rê çi-ya-ne ha-yê ha-yê hay-ê-
 ê-ê-ê-ê He-la bi-ra-wo we-re kêm be te va hee-ne
 e o-oy le mi-nê deş-ta gûn-dan ê-ê-ê-ê-ê-ê-ê-ê
 ê-ê-oy le mi-nê-ê-ê-ê-ê-ê-ê-ê-ê-oy oy
 oy oy i. Ba-ha le mi-nê-ê-ê-ê-ê-ê-oy oy oy oy We-re
 we-re we-re we-re we-re e-e-e-e-e-ey Ey he-
 va-lêm we-re e-ey Lo xortê min we-re ca-mê-rê we-re
 oy oy oy oy oy oy (re)

DİYARBAQIR

Oy le minê way way way, dilê min le yan e
 Birawo min go dilê min le yan e
 K'em herine kurê çîyan e, ha hayê hayê...
 Hela birawo were k'em be te va herne oy le
 minê
 Deşta gundan e oy le minê oy oy oy...,
 Baba le minê, were were were...
 Ey hevalê min were, lo xortê min were,
 camêrê min were oy oy...

Oy lê oy lê oy, ezê çûme diyarê Diyarbaqira
 şewitî

Ha hayê hayê...

Hatiye îsal xezala min le serê çîyayê bilind e
 Le w çîyayê Şengalê oy le min derdo oy le
 min xorto...

Hawer hawer hawer, oy dilê min pola xorto

pola

Ax eman eman eman, ez bimirim eman oy.

Oy le minê way way way way, dilê min
 dilekî mezin e oy...

Ey tu ortaxê dilê min tune ne ey...

Oy le min, ez tim dikime, ez kuda herim be
 min ra were

Were kekê min were, were birê min were oy.

Lo le minê, oy tu mere je henda mine, lo tu
 ortaxê dilê minê oy...

Eman eman eman eman eman oy

Ax dilê min eman, ax dilê min eman

Tekst: Î. Îpek/Strana Meraşê

Muzik: Î. Îpek

Çavkanî: Î. Îpek

Berhevkar: Alî Alxasî

Nota = 20220 Ozmanian

Husêno

Lê lê lê wa-yê wa-yê Min go way bi-ra-wo lê wa-yê
 Ba-ra-nê di-ba-re tav be tav e min go es-ker ha-te-way Gen-cê
 mi-ne se-re Hu-sê-nê min tu-ni li nar oy e
 Bi-ra bi-se-wi-ti ma-la vi ka-fi-ri ku Hu-sê-nê min se-hid kir Le
 Deş-ta ker be-lê oy oy li min
 Hu-sê-no le min ba-ro le min
 ax ma-zlu-mo le mino way we-re we-re we-re-e
 e lo re-be- ey ey bi-ra-wo ra-be-
 ey ba-vê min ra-be way way.

HUSÊNO

Lê lê lê wayê, min go way birawo lê wayê
 Baranê dibare tav be tav e, min go esker
 hateGencê min Husênê min tuni li nave
 Bira bişewiti mala wî kafirî ku Husênê min
 şehîd kiriye

Le Deşta Kerbelê oy le min...

Husêno le min, bavo le min, ax mazlumo
 le min.

Were were were wewre, lo rabe ey birawo
 rabe, bavê min rabe.

Lê lê lê wayê, min go mal xirabê lê wayê
 Ax li vir dar e, le ber darê tête min hesa karê
 Heval were k'em be te ra dilê xwe be yêk kin
 Min go bira Hezretî Elî werî çarê.

Lo Husêno, lo mazlumo lo pîro.

Eman eman eman eman ax eman eman

Oy li min, ey li min ey li min oy li min

Ey were, were pîro were, qe nebe bira yek
 avek te de

Lo hespê te qir e, zibnç xwe zer e
 Riya mi riya Îmam Cafer e, bira deh caran
 be Elî xizir e
 Oy oy oy oy, Lo Husêno lo lo birawo oy...
 Neman, neman, way le min derdo, derdê
 min yekî giran e

Lê lê lê wayê, lê lê lê wayê
 Min go ezê huro çûme qelê
 Min go ezê huro çûme qelê
 Min go bira pîrê min jê be derê oy
 Lo nalet le te be Şingro
 Te pîrê min kuştîye le Deşta Kerbelê oy
 Lo Husêno, lo lo pîro
 Ey le minê ez çir bikim be vî derdî
 Ax eman eman eman way dilê min eman
 Ez bimirim be vî derdî
 Dê were were were, ax Husênê min were
 Oy le min mazlumo, ax le min derdo.

Tekst: Gelêrî û Î. Îpek/Strana Meraşê
Muzik: İsmail İpek **Çavkanî:** İsmail İpek
Berhevkar: Ali Alxasi

Not 2: 2022n Ozmanian

Canê

Ça-vê te hi-ne re-şin Ça-vê te hi-ne re-şin Lê lê-vê te hi-ne xwe-şin
 Ca-re-hê vir-da mê-zi-ke Hê-ne-he rin-di-ke ba-şin Lê ca-kê vir-da mê-zi-
 Hi-ne-he rin-di-ka ba-şin Lê lê lê lê ca-nê lê lê lê lê que-ba-nê lê
 lê lê lê lê ca-nê lê way way way way hey-ka-kê.

CANÊ

Çavê te hine reş in
 Çavê te hine reş in
 Lê lêvên te hine xweş in
 Carê virda mêzike
 Hine rindike baş in
 Carê virda mêzike
 Hine rindike baş in
 Lê lê ê lê lê canê
 Lê lê lê lê qurbanê
 Lê lê lê lê lê canê
 Way way way heyranê

Çavê te çavê maran
 Biskê te qulbê karan
 Çavê te çavê maran
 Biskê te qulbê karan
 Ezê lêxim be daran
 Bavê te tu neday min
 Ezê lêxim be daran
 Lê lê lê lê lê canê
 Were were qurbanê
 Eylê, eylê lê canê
 Ez heyranê canê te

Were rindikê were
 Dilê xwe nedî çare
 Were rindikê were
 Le dil min nedî çare

Eger ku tu neday min
 Şan le lê weri qansêre
 Eger ku tu neday min
 Şan le lê weri qansêre
 Lê lê lê lê lê cana min
 Way way way way mala min
 Ax lê, ax lê, qurbanê lê
 Lê lê lê lê cana min

Way lê, way lê, lê rindê
 Rinda min başa gundê
 Way lê, way lê, way rindê
 Rinda min başa gundê
 Tu destê xwe bide min
 K'em bikişin govendê
 Tu destê xwe bide min
 K'em bikişin govendê
 Way lê, way lê, lê canê
 Lê lê ê lê qurbanê lê
 Were were mala min
 Ax lê, ax lê canê min

Tekst û muzîk: Gelêrî û Î. Îpek
Çavkanî (Kaynak): Î. Îpek
Berhevkar (Derleyen): Alî Alxasî

Xezal Nota: 202an Ozmanian

XEZAL

Hawer, hawer, de hawer xezala minê,
hawer hawer hawer...

Ey min xezala xwe wenda kir le serê
çiyayê bilind, lê hayê hayê hayê...

Ezê nizanîm k'ez kuda herim, ezê çir
bikime, lê hayê, hay hayê...

Hay xezala min hay le minê hayê, oy...

Ezê degerim gund be gund, dê hayê,
xezala min dê hayê hayê...

Ey le minê oy, ezê je vî welatî çûme

Ey dora xezala min bûye çayir û çîmen,
xezal hayê hayê hayê...

Ca min mêzekir ku xezala min tuni ne...

Ezê nizanîm k'ez çir bikime, de hayê
hayê, xezala min hayê hayê...

Ezê kuda herim oy le min derdo, xezala
min lê hayê hayê hayê...

Ey le minê hayê, hayê hayê hayê, lê hayê
hayê hayê

Min go xezala min hên nehatiye, ê be
birin e hayê, dê hayê hayê hayê

Ey le minê berxê xwe de dû degerine,
hay le minê, xezalê hayê hayê hayê

Min derdê xezala xwe mêzekir, hay lê,
hayê hayê hayê

Xezala min be birin bîye le serê çiyayê
bilind e, de hayê, xezala min hayê, dê bûkê
hayê...

Hay le minê hayê hayê, dê hayê hayê

Ey xezala min le serê çiyayê bilind hiştin
oy le minê

Ax ne heval e, neyê tiştin, dê hayê hayê,
xezala min hayê oy

Bira çûr bibine çavê wî awcî hayê, dê hayê
hayê hayê

Ca ku lêxistin xezala min kuştin, dê hayê,
hay le min, xezal le min

Bûkê le min, hevalê le min oy oy...

Ezê bimirime sewa te hayê, hayê hayê,
dê malxirabê hayê, xezala minê hayê...

Tekst û muzîk: Gelêrî û Î. Îpek

Çavkanî (Kaynak): Î. Îpek

Berhevkar (Derleyen): Alî Alxasî

Kürtçe Alevi Deyişlerinden Bir Örnek Not: 2/2 Zaman Ölçüsü

Ez qî-se-ke lî-bî-yê E-ba Tû-rab e lî eş-qê wî cî-ges
 bu-yê lî-hîd-î ke-bab Heq jî wî ra şan-di-yê ta-cê û Zû-le-ce-
 nab Lo-ma A-lî ra lî-fe-ta î-lîlâ A-lî dibê-jim Heq jî wî ra şan-di-
 ye ta-cê Zû-le-ce-na-ali Lo-ma tî ra lî-fe-ta î-lîlâ-lî
 dibê-jim.

Kürtçe Alevi Deyişlerinden bir örnek

Ez qîsek bibêjim le boy Eba Tûrab
 Lî eşqê wî cîger bûye lehd-î kebab
 Heq je eşqê wî re şandîye tacê Zulcenab
 Loma ez Alî ra “Lafeta îlla Alî” dibêjim

Kî ku dixwaze boyê gerçek Alî (Elî)
 Ji ewladê wî ra dibêje belî
 Nokta-î taxt-î bismîllah-î tecellî
 Loma şûrê w ra “la seyfe Zulfqar” dibêjim

Alî atayê dewdu îmaman e
 Yezîd-î şum qest kiriye menfaata
 Şamîyan e
 Matema îmaman kirin Fadîme girane
 Loma dijminê wî ra “qewmê kafiran”
 dibêjim

Muhammed li cennete tacê Zöhre ye
 Alî ji kemere pişte Fadîme ye
 Loma ji Fadîmê ra gotin “Xeyru’l Nîsa” ye
 Loma ez Alî ra “Zewce’l-Betul” dibêjim

Muhammed bajarê ilm e, Alî jî bab e
 Alî derketiye lat û uzza kubbeyî Kâbe
 Ez jî wî ra qitmîr im, dil jê dîr nabe
 Loma ez Alî ra “Esadullah” dibêjim

Ev zahîd Alî nîne birazê Resûlş
 Tu înam nakî ji te ra bixwînim kûtbu’l-fûhûl
 Hadîsa lahmê kelahmê nebe zuhur
 Loma ez Alî ra “ahî Ahmedê Muxtar”
 dibêjim

Ey zahîd **Faqîr** tahrîk meke, ez **Qizilbaş** im
 Ji ewladê Alî ra pir dixweş im
 Ji dijminê wî ra ez ne xwe im
 Loma dijminê wî ra “qewmê zaliman”
 dibêjim.

Tekst (Yazan/Söz): **Faqîr**

Berhevkar (Derleyen): Sarız-Dallıkavaklı
 Haydar Bayrak

Muzik: Gelêri

Çavkani (Kaynak): M. Bayrak: *Alevilik ve Kürtler*, 1997

Kurdên Haymanayê -2-

Georges Perrot*

Navê ku Kurd bi xwe li xwe dikin û di hemû Asya Navîn de pê têne naskirin, di zimanê farisî de, di sifeta *kurd*, *gurd*, ango xurt, dilawer de ye. Di Şahnameyê de, dastana neteweyî ya Firsê, gotina *Gurdan*, ji bo qehremanan tê bikar anîn. Mîna Francan, Cermaniyan û herweha mîna gelek milêtên din, navê ku Kurdan li xwe kirine sifetek e, pesindanek e, ew li beranberî cîran û dijminan rabirineke sade ye ji baweriya wan bi hêz û cegera wan bi xwe ye. Şahname, Pirtûka Şahan ya Firdewsî, li gora xwe reha Kurdan rave dike : ew eslê wan disipêre dema Zohak, ev Şahê efsaneyî yê ku di ferhenga Firsan de ciyê Cemşîd digire û li dû wî hezar salî li ser Îranê hukum dike û yê ku bo çavsorîya xwe jî gelek ziyanê dike. Ev Zohak, Şahê nebaş bû, hevalbendê Îblis an şeytên bû. Ji her milekî wî, serê marekî reş derdiket. Her roj mêjiyê mirovekî li ber her marî jî van herdu maran dihate danîn. Beyaniya her rojê du xort ji nanpêjên Zohak re dihatin anîn. Wan nanpêjan ew xort dikuştin û mêjiyên wan xweş amade dikirin.

Di demekê de, nanpêjên Zohak du mirovên qenc û dilpak derketin, dilê wan bi wan rebenên ku dihatin ber destên wan şewitî. Bi şehrezabûna xwe ya bilind wan mar xapandin: wan du parên wek hev ji mêjiyê xortekî ji wan herdu xortan û ji mejiyê berxekî tevlihev kirin û xistin namikan û li ber wan maran danîn. Bi saya vê fenê, wan her rojê xortek kuştin û yê din li deverê ewle veşartin. "Gava nanpêjan du sed xort civandin ser hev, wan çend bizin û çend berx dane wan beyî

LES

KURDES DE L'HAÏMANEH

A neuf heures de chemin vers le sud-ouest d'Angora, l'ancienne Ancyre, tout près du petit village d'Hoiadja, se creuse dans ce vaste plateau que l'on appelle l'*Haïmaneh*, et qui s'étend vers Afîoun-Kara-Issar et Konieh, une gorge assez profonde. Il y a là comme un défilé que traverse un sentier très fréquenté. C'est par là que devait passer autrefois la route qui d'Ancyre menait à Gordium et à Pessinunte. Au-dessus de la gorge se dresse une antique forteresse ruinée que j'ai été le premier voyageur européen à visiter. Les paysans des environs l'appellent *Ghinour-Kald-Si* (la forteresse des infidèles). Elle occupe le sommet d'un haut mamelon qui domine le chemin. Une double muraille cyclopéenne, en gros blocs formant des assises irrégulières assemblées sans ciment, défend le petit plateau qui termine la colline : l'une en borde la crête; l'autre, à 40 mètres environ au-dessous de la première, servait d'ouvrage avancé du côté qui regarde la vallée et qui descend vers la route. C'était la première construction de ce genre que j'eusse encore rencontrée en Asie-Mineure.

Mais ce qui, bien plus que ces murailles, fait l'intérêt de ces ruines, ce qui leur imprime un cachet d'antiquité reculée et d'étrange originalité, ce sont deux grandes figures, hautes d'environ 3 mètres, sculptées dans le rocher, à gauche de l'entrée de la forteresse. Ce sont deux guerriers coiffés d'une tiare, ou d'un casque en forme de tiare surmonté de l'*urîus*. Tous les deux sont dans la même position, debout, la main droite étendue vers l'occident. Le bras gauche, replié devant la poitrine, semble tenir quelque chose; quoi? C'est ce que je n'ai pu distinguer. Le costume est semblerait-il d'une époque

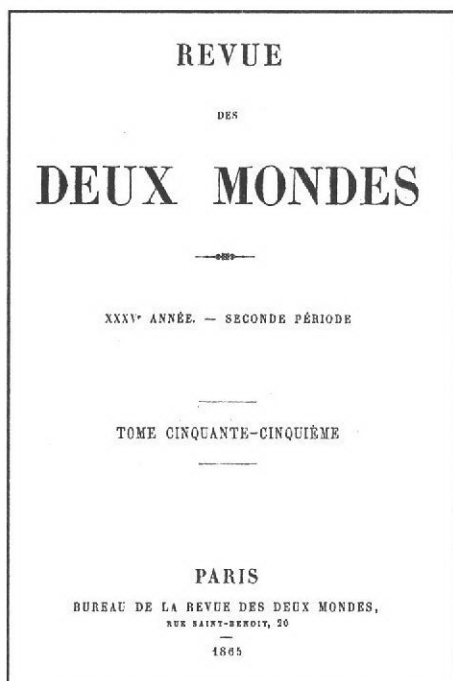
ku wan xortan bizanibûna ew dane ji kê digihaştin wan û wan nanpêjan ew xort şandin biyabanê, sehayê. Ji wan kesan reha Kurdan ya anuha derket, cih û war ji wan re tu ne, xaniyên wan kon in û hîç tirsax Xwedê nakeve dilê wan." Ligel ku agahiyên afsaneyê seyr in, bingeheke wê ya dîrokî heye, ew jî wek ku zaniyariya nû dipeyîtine ku reha Kurdan îranî ye. Efsane Kurdan mîna lawên Firsê dibîne, lê belê mîna lawine windabûyî. Ev serpehatiya seyîr ku ew avêtin qumistanê ê bihêle ku para van ji jiyanê herdem endîşe be, para wan ê jiyanê kovî û bê cih û war be.

*Di hejmar 6. de me navê Georges Perrot wek "George Perrot" nivîsibû ku ew yek li ser gotara wî bi wî awayî hatibû nivîsin. Lê piştî re li hin derên din em rastî hin nivîsên wî yên din hatin ku navê wî wek "Georges Perrot" hatiye nivîsin û bi ya me ya rastîn jî ev e.

Perçeyê herî mezin ji vî neteweyê kurd îro li welatê çiyayên ku ji rojavayî Dicleyê ber bi başûrî golên Wanê û Urumiyê diçe dijî. Dîrokna û coxrafyazanên kevin li wê derê Kardukên xwe, Gordî an Gordiyanên xwe bi cih dikin. Nivîskarên kevin ên Yûnanî û Latînî di nivîsên xwe de bê guman ev nav li gor zimanên xwe xwar kirine, lê car dî jî, ev navên kevin gelekî nezîkî navê nû mane û dikarin reha wî rave û berbiçav bikin. Li jêra van çiyayan artêş û êrîşên mezin derbasbûne, lê em nabînin ku gelê kevin yê van çiyayan, ji ciyê xwe bi giştî liviyane an nehatiye qelandin. Hemû agahiyên ku Ksênofon di *Anabasis*'a xwe de li ser Kardukên dilawer û hov diguhezîne, mirov dikare wan di Kurdên anuha de bibîne.

Di nava her heft rojên dijwar de ku Yûnanî di vî welatî de bihurin, Kardukan tore bi serê artêşa wan ya mezin anîn û xesara li wan kirin bêtir bû ji hemû şere qiralê mezin li Mezopotamiyayê. Ligel ku empatoriya mezin ya Axemenîdan ji her alî derdora welatê Kardukan digirt û ew xistibû bin destê xwe, Karduk serbest dijiyan û tu kesî nediwêribû qayîşê bi wan re bikişîne. Dibêjin ku artêşeke farisî bi sed û bîst hezar leşkerî carekê şaştî kir. Wê xwestibû derbasî welatê Kardukan bibe da ku ew hustuyê wan xwar bike lê ew artêş bi giştî hatibû wêrankirin. Îro, bi nav, parçeyê Kurdistanê bi Turkiyê ve girêdayî ye, parçeyê din bi Firsê, lêbelê paşayên tirk an hakimên farisî newêrin ji Kurdên bindestê xwe bêtirî xeraceke hindik bixwazin.

Gava serokên Kurdan bêhnfireh bin û nexwazin ku pêwendiyên wan ên bazirganî bi welatê hawîrdor ve rawestin, ew carcaran vê xeracê didin. Gava bi tersî vê yekî çiyayî guhên xwe digirin û diengirin, ew pir kêr diqewime ku Tirk an Faris daxwaza xwe dubare bikin. Eger ew zorê li Kurdan bikin, ew tiştekî biser naxînin. Kurd ê êrîşên xwe berdin ser

Bergê kovara Revue des Deux Mondes, Paris, 1865, ku nivîsa Georges Peerot "Kurdên Haymanayê" tê de hatibû weşandin.

deştê û wê wêran bikin, li ser hemû rêyên hawîrdor siwarên dilawer bi rim û tiving ê rêwîyan tazî bikin, karwanan rawestînin û talan bikin. Ksênofon dibêje ku di dema wî de, bi dirêjahiya çemê Kentitesê yê ku welatê Kardukan ji wilayeta Ermenistanê cihê dike, rexê ermenî bi qonaxê rojeke meş ji sînora vîkîvala bû. Tu gundî nediwêribû ciyê xwe di vê navçeyê de çê bike, di vî sînora ku çete û rêbirên Kardukan bê rawestan derbas dikirin. Ev tiştê hanê hinekî li herêmen Firsê û Turkiyê ên nêzîkî çiyayên Kurdistanê hîna diqewime. Gundine Azerbêcanê an Loristanê hene ku hergav di tirsê êrîşên Kurdan de dijîn. Gund dorgirtî ne û çavên beqçiyên di çend demên salê de bê rawestan li erdên hawîrdor in. Hema ji dûranî ve ji jora birekê ji bircan çavên wan li ewrekî tozê dikeve û ew çakêtên sor û turbanên pir mezin yên siwarên Kurdan dikevin, ew di cîh de diqîrin û li defa hawarê dixin.

Karkerên di nav zeviyan de belavbûyî ji her alî ve baz didin, bilez dikevin hundir û deriyê giran yê ji dara belûtê û yê bi hesin rapêçayî li dûv xwe digirin. Gava Kurd digihêjin, piraniya kesan di penagehê de ne li paş deriyê tenê ne. Lê hercar çend zarok an çend jin ên nikarîbûn di wextê de birevin, keriyên pez ên terqiyayî dimînin. Genimê stewyayî li bendî dasan e. Talanger bi lez û bez ew genimê ku kesine din çandibûn diçînin. Ew qeflên gulegeniman davêjin li ser piştên hespên xwe bi zînan ve girêdidin û bi dûv xwe dikişînin. Berî ketina şevê, ew berê xwe didin çiyayên xwe. Ew dîlên bi girî û keriyên bi barîn û garanên bi orîn li ber xwe dajon.

Ev talanên weha nikarin bi şeweyekî lidûhev miletekî xwedî bikin an jiyanê misoger bikin. Tiştê ku ji mēj ve bi serê Kurdan ve hat, li bal me, bi serê kesên ji Auvergne an Savoyardê tê, li Rojhilatê bi serê Maînotên Morée, bi Sfakisên Cretayê tê. Çiyayî di çiyayên xwe de difetisin. Tişteki pir hindik ji vê erda ku gewriyên kûr perçe dikin û tije tehtên hişk û rût in ji bo çandinê dibe. Li bal van kesên ku ava çem û kaniyan vedixun û bayê paqij yê derên bilind dikeve sînga wan malbat mezin in, ew zû dibin êl û eşîr.

Li Rojavayê her cih bi kes û şêne ye. Gava çiyayî bar dikin û xwe berdidin erda rast, ew yeko yeko wek bermaliyan, karkeran, bazirganan bardikin da ku debara xwe bikin. Weha jî Maîyot li giravên Arxebîlê û li Yûnanê belav dibin da ku karekî ji karan bikin. Weha jî piraniya bargîrên Konstantînoplê Ermen in. Lê li Rojhilat, koçberî dikare rengekî din bistîne, babeteke ku di Ewropa rojava de nema peyda dibe: koçberî, koçberiya malbat û eşîran bi hev re ye û ew mîna dagîrkineke hêdî û bêrawestan e.

Li Asiya Navîn, li Turkiyê û li Firsê, ji bilî çend derên bijarte, gel li her derê belav in, nemaze li ser deştan. Li deştên

ku siwarên Tûranî, Sîtfiyên ku Herodote û Diodore behsa wan dikin, Xarismî, Mogol, Tirkên Selçûqî û Tirkên Osmanî çûne û hatine, li deştên ku bi sedsalan tevlihevî û hukumatên nebaş li ser wan derbasbûne, li her deverê, li her erda ku axa wê bi ber e, eger destine hebin wê rakin, her yek dikare konê xwe vegire, keriyên xwe biçêrîne, axê biqelêşe da ku çend sinbilên ceh an genim biçîne. Li Turkiyê ji vê erdê re tê gotin *Beylik*. Ew milikê serokekî ye û ev serok dikare li hember pereyan wê bide û piraniya caran ew bêtî pereyan dide her kesê ku bixwaze li ser wê bijî. Kurd jî ji vê rewşê fêde dikin û li her alî belav bibin.

Di kîjan demê de van koçberiyên nediyar destpê kirine? Koçberiyên ku hergav hêna dubare dibin di bîr û bîranînên dîrok de tu cih negiritine. Naskirina agahiyên ji van gelên nezan û hov li ser destpêka van koçberiyên ne mumkin e. nêslên wan didine dû hev û tu şopê li paş xwe ve nahêlin. Mîna pelên daran li bal me ku di payîzê de dikevin û tu şopê nahêlin, ew jî wilo didine dû hev.

Li Haymanayê, kalên ku min ji wan pirs kirin li ser dema bicîhbûna gelê wan li vê navçeyê, digotin ku wan baş nizanîbûn, lê wan digotin ku sed du sed salên wan li wê derê çêbûbû, bav û bavpîrên wan li wê deverê çêbûbûn. Ji dawîya sedsala dawîn de, her gava ku rêwiyekî ewropî di Turkiyê û Firsê re derbas bûye, wî komên çî mezin çî biçûk ji Kurdên bicîhbûyî li ser hemû perçeyê rojava yê deşta Îranê, li Mezopotamiya Jorîn, li bakurî Sûriyê, li ser herdû palên Torosê, li hemû Anatoliyayê, û nemaze li Halysê, dîtiye.

-dewama wê di hejmarê bê de-

Wergera ji Fransî:

Fawaz Husên

BI MEHÎ YÎWIŞ VA ROPORTAJ

Dr. Mikaili

Mehe Yîwiş bi navî xwe yî tirkî Mehmet Yildirim , 88 salî ye û ji gundî Mikafla ji Zerê û Yîwiş da hatiye dinê. Heta lîsê li Stembolê di mektebek hususî da xandiye û dû ra ji bo berdewamkirina navî malbata xwe dev ji xwendinê berdaye. Ew kurdekî herî pêşine ku ji gund mala xwe barkiriye û anîye bajêr, Polatli'yê. Apartmana yekê a li Polatliyê jî a wî ye. Di cotkarîyê da jî wî dîsa li berî pir kesan dest bi makîna kiriye û ji proja Marşal a Amerîkanîya traktor û aletên din kirîye. Xwedê jîyana (heyat) wî hîn jî dirêj bike, hîn heşê xwe yî li serî xwe ne û hetanî nedîtina çavên xwe siheta wî jî li şûnê ye. Wî bixwe secera qabîle û gundî me jî heta ku ji dest da hatîye, nivîsandîye. Em wê jî ji we ra peşkeş dikin.

Dr. Mikaili bi Mehî Yîwiş va. Polatli/Ankara, 01.01.1999

Dr. Mikaili: *Ailemiz nereden gelmiş ve ilk yerleşme yerleri neresi?*

M. Y.: Urfa'dan, Urfa'nın Viranşehir kazasından geliyoruz. Gelindiğinde ilk olarak Konya-Yunak'ın Çeltik (O da ilçe oldu.) nahiyesine yerleşiyorlar. Oradaki Osmanlı beyi şimdi akrabamız olan Kökten'lerin dedeleri Alişan beymiş. Bir süre *konları* ile orada kalan Aşiret orada o zamanlar herhalde cami yokmuş ki beye bir cami yapmayı teklif ediyorlar. Beyin kabul etmesi üzerine yapıma başlıyorlar. Cami pencerelerine kadar yapıldığında, Alişan beyin dalkavukları beye bizimkilerin şimdi camiyi yaptıklarını,

yarında beyliği ellerinden alabileceğini söyleyerek fesatlık yapıyorlar. Bunun üzerine Bey onlara konlarını derhal toplayıp Çeltiği terketmelerini söylüyor. Onlar da oradan kalkıp Çifteağıl civarına gelip yerleşiyorlar. (Not: Bugün Türk olduklarını iddia eden Köktenler de geliş yerleri olarak Selçuklular zamanında Elazığ'dan ve Cihanbeyli aşireti olduğunu söylüyorlar. Yani Kürtlerin en eski ve büyük aşiretlerinden biri olan Canbeglerden. İlginç değil mi?)

Dr. Mikaili: *Urfa'dan geliş kesin mi? Bir kaynaktan okumuştum, orada Malatya'nın*

Doğanşehir kazasının eski adının da Viranşehir olduğu yazılıydı. Buradaki Reşi ve Canbeglerin yani İç Anadolu'daki Kürtlerin çoğunluğunun o yöreden geldiği göz önüne alınırsa bizde oradan gelmiş olamaz mıyız?

M.Y: Hayır hayır! Biz Urfa'dan Milli Aşiretindeniz. İbrahim Paşa, İbrahim Paşayı Milli ailesinden geliyoruz.

Dr. Mikaili: *Yani bizim Hacıbrahimi oluşumuzun İbrahim Paşanın ailesi ile bir ilişkisi var mı? Yoksa...*

M.Y: Var! Amca Çocukları! Geç zamanlara kadar babam onlardan Abdulkadir beyle görüşüyordu. Esasen Suriye'de yerleşiklermiş, babamla konuşuyorlardı. Hatta oraya davet de etmişler. Babamın anlattığına göre o bizim gayet yakın bir akrabamızmış.

Dr. Mikaili: *Suriye'de mi onlar dedin dayı? Bu görüşmeler tahminen hangi tarihlerde olmuş?*

M.Y: 1930'larda yahut 1928'ler.

Dr. Mikaili: *Peki bunlar Suriye'nin neresinde oturuyorlarmış, onu biliyor musun?*

M.Y: Onu hiç bilmiyorum, biliyordum da, artık hafızam yeterli değil unuttum. Bunları sana anlatırken bile bocalıyorum, kafa artık gitmiş. (*)

Dr. Mikaili: *Onları tekrar bulma açısından bunu bilmek önemli olabilirdi. Yazık!*

M.Y: Onları Urfalılar bilir. Çünkü onların hem Urfa'da hem de Suriye'de arazileri varmış ve gidip geliyorlarmış.

Dr. Mikaili: *Yani oradan ilk olarak gelen büyüğümüzün Hacı İbrahim (Hecibram) olduğunu söylüyorsun. Kimlerle beraber gelmiş?*

M.Y: İki oğlu Yusuf ve Hacı İsmail ile beraber gelmişler.

Dr. Mikaili: *Burada birde aile seceresi, soyağacı yapmışsın. Bunların hepsi*

Hecibram'dan türeyenler mi oluyor?

M.Y: Evet.

Dr. Mikaili: *Mala Axe'nın Ağalığını anlatıyordun sen, onlarda bizimle beraber mi gelmişler? Yoksa sonra mı gelmişler? Bu konuda muhtelif rivayetler ortada dolaşıyor. Onlarla bizlerin bir akrabalığı da mevcut mu?*

M.Y: Şimdi Mala Axe, onlarda bizimle beraber geliyorlar.

Dr. Mikaili: *Onlar da Milli mi?*

M.Y: Evet onlarda Milli. Fakat onlar kalabalık aile değil, bizimki kalabalık aile.

Dr. Mikaili: *Peki onların ağalığı nasıl olmuş? Nereden geliyor?*

M.Y: Şimdi Urfa'dan geldikten sonra her aşiretten beylik ve ağalıklar seçiliyor, bunu Osmanlı adına yapan da o zamanın bölgedeki yetkili beyi olan Hatipoğulları.

Dr. Mikaili: *Kim bu Hatipoğulları? Kürt mü?*

M.Y: Hayır onlar Türk ve Kargalı Köyünden. Ama bizim ailemizle aralarında iyi bir dostluk mevcutmuş. Onlara Ankara'da diyorlarki Kürtlerden de bir ağa, aşiret reisi Hükümette bulunsun. Bunun üzerine Hatipoğlu dedem Hacı Ahmet'i teklif ediyor. Dedem Haymana'da o zamanki adıyla müstantik şimdiki adıyla galiba savcı olarak görev yapıyor, yapıyor ama dedeme millet geliyor, diyorlarki mesela; Ağa benim oğlumu askere gönderme, al sana 50 keçi veya koyun veyahut para. Yani çok rüşvet teklif ediliyor. Bunun üzerine dedem bu görevden bun alıyor ve yapamayacağını Ankara'ya bildiriyor. Ona yerine kimin bu görevi yapabileceği soruluyor. O da Yeğeni olan Hacı Alişer'in yani Ağa'nın bu işi yapabileceğini söylüyor.

Dr. Mikaili: *Hangi tarihlerde olmuş bu dayı?*

M.Y: Yüzelli, ikiyüz senelik bir olay bu.

Dr. Mikaili: *Yani Cumhuriyet'ten çok önceleri?*

Birnebnun'un notu: Büyük ihtimalle Suriyenin Serê Kaniyê (Rasül Ayn) adlı şehrinde oturuyorlar. Serê Kaniyê sınırın bu yakasındaki Ceylanpınar'ın karşısındadır. İbrahim Paşayê Milli'nin Viranşehirden kaçan ailesi Serê Kaniyê ye yerleşmişlerdir.

M.Y: Ooo! çok çok önceleri. Cumhuriyet'ten seksen sene evvel. Dedem Osmanlı devrinde ölüyor ve öldüğünde 85 yaşındaymış. O yapıyor işte ondan sonra ağalığı. Ağalık son zamana kadar da Alişer'in (Rahmetli Alişer Özbey) Babası Bahri'ye intikal etti. Bahri'de bizim yeğenimiz yine, dedem Hacı Ahmet'in kızkardeşinin oğlu. Hacı Ahmet kızkardeşini Alişer'e veriyor. Alişer'in kızını da kendine alıyor.

Dr.Mikaili: *Yani berdel yapıyorlar.*

M.Y: Evet. Evet.senin anneannen Sitê'nin Zewê'nin ve Fatê'nin anneleri Ağa'nın yani Alişer'in kızlarıdır.

Dr.Mikaili: *Yani biz de aslında anne tarafından Ağanın torunları oluyoruz demek ki.*

M.Y: Evet ve onlardan da dedem Hacı Ahmet'in kızkardeşinden doğan Bahri, Fazıl ve Kadir Beyhanların dedeleri Muhlis ve bir de Ziya ile Nihat isimli erkek kardeşler oluyor. Bunlardan son ikisi erken öldükleri için arkalarından kimse kalmamış. Qirpolulu Şewo'yi Arif'in annesi Fatoş ve Xanik ile Xetce'nin anneleri Eyşot ta yine dedemin kızkardeşinin çocukları.

Dr.Mikaili: *Peki dayı bizim Bala tarafında Hecibanlılarla da eski bir akrabalığımız olduğunu duyardım. Nereden ve nasıl akraba oluyoruz onlarla?*

M.Y: Camili Husi Cumo ile bizim aile teyze çocukları oluyorlar. K.Camili mi B.Camili mi onu bilmiyorum. Onu kayınpederin Bilal gil bilir. Onun oğlu vardı .Kazim. Çok değerli adamlardı.

Dr.Mikaili: *Bugünkü soyadlarını bilmiyorsun değil mi dayı?*

M.Y: Biliyordum ama unutmuşum.

Dr. Mikaili: *Peki nasıl teyze çocuğu oluyoruz? Hangi teyzemiz?*

M.Y: Onların Derbê diye bir halaları veya teyzeleri varmış onu bizim dedemiz

kendine nikahlamış. Sonra bunu Dağıstan Binerbay da biliyor. Ayrıca Mikaililerle Heciwiler de kardeş kabileler. Biri Mikail'den diğeri Heciw'den türeme. Ve bunlar da Alikı ve Sawikilerden gelme. Alikı biz oluyoruz, Sawiki onlar oluyor. Veya tersi tam da hatırlamıyorum artık. Yani Ali ile Sabık isimli iki kardeşten gelme diye tasavvur ediyorum (Seyyah Kandemir adlı bir yazarın cumhuriyetin ilk yıllarında bölgede yaptığı bir geziden sonra yazdıklarına göre de Mikaili'lere Sebki deniliyormuş. Kandemir'in devlet adına oraları incelediği varsayılırsa, bu bilgisinin de devletin açıklanmamış arşiv bilgilerine dayanabileceği varsayılabilir).

Dr.Mikaili: *Ben bunu ilk defa duyuyorum. Daha önce hiç bu isimlerden bahsetmemiştiniz bizlere. Zaten Hecibanlılarla bizim konuşmamız, şivemiz hemen hemen aynı.*

M.Y: Evet aynı kökteniz.

Dr.Mikaili: *Peki onlar da Milli'lerden mi?*

M.Y: Onlar da Milli'lerden.

Dr.Mikaili: *Dayı Derbê denilen Hecibanlı kadın hangi dedemizle evliymiş biliyor musun?*

M.Y: Vallahi onu bilemiyeceğim. Bu anlattığım çok eski bir hadise.

Dr.Mikaili: *Birde eskiden Aşiret olarak Bolu-Aydos taraflarına yaylaya çıktığımız anlatılırdı. Neden ve nasıl olurdu da buradan oldukça uzak olan Aydos Yaylaları?*

M.Y: Şöyle. Bizinkiler ilk Urfadan geldiklerinde ev falan yok, köyün ilk evi benim İnin önündeki bugünkü samanlık.İkinci evi ise dayın Nazmı'nın evi ve sizin evin bahçesindeki şimdiki tandır ve ahırın olduğu yerde, onun yanında üçüncü ev yapılmış. Orası da baban tarafından sonradan samanlık olarak kullanıldı. O samanlık olarak kullanıldığında bile görebiliyorduk, içi alçıyla sıvanmış güzel desenlerle bezenmişti. Orası büyük Hacı Osman'ın eviydi. (İstanbul'da Medrese

Gornê kevn ên Hecîbramiya li Mikaila

eğitimi görüp tekrar köye dönen ve üst dudağı doğuştan yurtuk olduğu için Padişah tarafından Müezzinlik yaptığı camiden alınarak dudağı ameliyatla düzeltilerek boğazda bir bağlıkla ödüllendirilen Büyük Hacı Osman).

Dr.Mikaili: *Peki Mala Axê, onlar hiç ev yapmadılar mı? Veya onların ilk evleri hangileri?*

M.Y: Onların da ilk evleri Osman Kahraman'ın şimdiki evinin yanındaki eski evlerdi. Şimdi tamamen yıkık olabilir. Hesi Qereheci'nin evinin olduğu yerde de Ağanın, Hacı Mehmet diye bir oğlu vardı, onun evi vardı, ama ondan geriye kimse kalmadı. Biri de Alişer'i Behri'nin şimdiki evi, esas evleri Hacıbey'in şimdiki evlerinin olduğu yer. Ondan sonra Muhlisin (Kadir Beyhan) evleri ve şimdiki köy odasının yerindeki evler. Ilgaz'a gitme işi bu evler yapılmadan önce. Önceleri bizim Çifteagıl, Çadırtepe ve DÜÇ'nin toprakları içerisinde kalan yerlerde konlarda yaşarlarmış. Oralardan her bahar sürüleriyle Ilgaz'a kadar gider, oradan kuzu ve erkek koyunlarını İstanbul'a götürür satar ve Son-

baharda yine köye geri döner ve kış mağaralarda geçirirlermiş. Bizim köy o zamanlar dayın İzzet'in, İzzet Yüce'ye sattığı eski evlerinin olduğu yere kadar sazlık ve bataklıkmış.

Dr.Mikaili: *Çankırı'nın merkezine bağlı 20-25 Kürt köyü olduğu söyleniyor Acaba onlar da bizimkilerin bu göçlerinden orada artakalanlar mı? Bu konuda birşey biliyor musun?*

M.Y: Hayır! Onların Canbeg aşiretinden olma ihtimali var, Mikaili değil onlar.

Dr.Mikaili: *Bizim köyün yaklaşık kuruluş tarihi ne oluyor o zaman?*

M. Y: Onu şöyle hesaplayabiliriz. Bizimkiler köye ilk yerleştiklerinde okulun olduğu yere bir çeşme yapıyorlar. Oranın üzerinde bir taş vardı, senin Mehmet amcanın evinde olması lazım. O Çeşmeye sizin dedeniz Büyük Hacı Osman'ın oğlu Ahmet atını sulamaya götürüyor. At suyunu içtikten sonra birde *gewre* var (Kıldan yapılmış atı tımar etmeye yarayan eldiven biçiminde bir tür kaşığı), Ahmet *gewresini* yıkayıp çeşmenin taşına vuruyor. Atın dizginleri de Ahmetin

kuşağının arasındaymış. At gewrenin çıkardığı sestten ürkererek kaçmaya ve Ahmet'i de yerde sürdürmeye başlıyor. Bütün köy uğraşılıyor ama atı zaptetmek mümkün olmuyor. Ahmet bu esnada ölüyor. Bize Yeğen olan Mala Husi Xane'lerden Deli Yeho denen biri en nihayetinde atın önüne atlayarak kılıcıyla atın ipini kesiyor ve Ahmet'in ölüsünü öylelikle kurtarıyor. İşte Hacı Osman dedeniz o tarihte bu olayın anısına bir yazı yazıyor. O taş da cami, amcam Hacı Yusuf tarafından yeniden yapıldığında caminin yapısına konuyor. Sonradan o camide yıkılınca o taşın rahmetli Mehmet amcan tarafından saklandığını biliyorum. Oradaki tarihten de yola çıkarak köyün aşağı yukarı kuruluş zamanı tesbit edilebilir.

Dr.Mikaili: *Bir de köy mezarlığında çok büyük mezar taşları var. Onlar kimlere ait?*

M.Y: O mezarlarda Hacı Osman, Hacı Mehmet ve Yusuf'un mezarları var. Bahsettiğim Ahmet'in de orada mezarı var. Bunlar sandukalı mezarlar, eğer gözlerim görebilse hangi mezarın kime ait olduğunu sana okuyabilirdim. Eski yazıyla yazılıdır. B. Hacı Osman Aturis adlı arap bir kadınla evlenmiş onun da mezarı orada.

Dr.Mikaili: *O nereden bulmuş onu?*

M.Y: Hacıdan getirmiş. O zaman develerle Bursa'dan Piriñç v.s. getirmiş o kervanlarla. Karısı Aturis içinde bir taş getirtmiş. Hacı Osman Aturis'ten önce ölünce, o taş Aturis'in mezarına konmuyor. Bu taş senelerce bizim camide durdu. Ve amcam Hacı Yusuf Aturis'in adının yerine annesinin adı Fatma'yı tekrar taşta kazdırarak onun mezarına diktii. O taşta silinip yazıldığı belliydi, ama taşta şimdi ne olduğunu tam bilmiyoruz.

Fata Mehi Yiwiş: *Metin'i Api Meh diwê kevirê ji li male me ye.*

M.Y: Belki de odur.

Dr.Mikaili: *Peki dayı bu Yenimehmetli (Ruta) falanda biz Mikailiyiz diyorlar, ama Ruta, Rutan diye aşiretler olduğunu da biliyoruz. Bu konu da birşey biliyor musun?*

M.Y: Bunlar toplam yedi köy. Ruta Jorin, Ruta Newale, Bazika, Germik, Tabura, Koçka ve bizim köy Mikaila olmak üzere hepsine beraber Mikaili diyorlar. Bu da beraber geldikleri için olsa gerek.

Dr.Mikaili: *Bu bilgileri sen kimden öğrendin dayı?*

M.Y: Amcam Hacı Yusuf'la babamdan. Sana daha önce bahsettiğim İbrahim'ı Milli'lerden Aptulkadir bey ben İstanbul'da öğrenciyken babamı defalarca Urfa'ya davet etti. Gel sana bir Urfa atı vereyim diye ama babam gitmedi. Aptulkadir beylerin beylikleri devam etti, onların kendilerine mahsus orduları varmış. Atatürk bunu çok defalar davet etti, işte gel seni milletvekili yapayım diye, öldürtecekti onu. O güvenip gelmedi. Suriye'de de arazileri vardı Suriye'ye kaçtı gitti ve aramızdaki ilişki de böylelikle koptu.

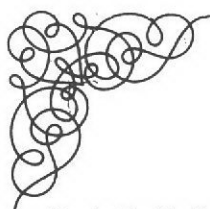
Dr. Mikaili: *Bu şu anlama geliyor Bizimkilerin ilişkisi o zamana kadar devam etti.*

M.Y: Tabii!. Onlar bu akrabalığı devam ettirmek istediler ama bizimkiler korkak kaldılar ve devam ettiremediler.

Efde Yiwiş Osike: Şimdi orası Kürdistan. Onların memleketi. Oradaki kürtlerle buradakiler farklı. Onlar orada herşeye hakim devletten korkmuyorlar. Biz İç Anadolu'dayız. Bizimkiler daha 1950'ye kadar köyden dışarı çıkmıyorlardı.

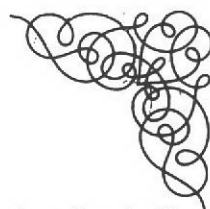
Dr.Mikaili: *Dayı bana verdiğin bu değerli, tarihi bilgilerden dolayı teşekkür ederim. Böylelikle geçmişimizden önemli bir bölüm daha kaybolmaktan kurtulmuş oluyor.*

01.01.1999 POLATLI- ANKARA

QUNCIKÊ ZAROKAN

Mîrê Derewan-2-

Amadekar: Şimoyê Herşîd

Hesê Tenik ji hêla xalanê min e û yê hefê û heftan e. Hesê Tenik merîkî pir can tenik bûye. Hurmeta wî ji her ton û cûre jîyan û jîndaran ra hewûye. Wî nediwêriye ku pê le mirûkê ne, gunê xwe pê dihatiye.

Digotin, wextê ku Hes di derên ku mîrû yan kurmûkêz li hene derbas dibûye, hema rudiniştiye û bi çarpê diçûye, sewa ku ew pê le mîrûye ne ne. Li gora rîvayetekê, Hesê Tenik pir giran dimeşyaye û destgiran bûye. Milet xermanên xwe Peyizê radikirine, lê yê Hesê dimane zivistanê.

Ne tenê Hes, malbata wî gî mîna wî giran bûne. Yanê jiyana wan li gora qeyda giranî û sistiye dimeşiyaye.

Hesê Tenik cotkarî dikiriye. Rojekê. Hesê xwe çose erebê kiriye û gayê xwe jî di pê erebê girêdaye.

Xelkê jê pirsîye:

-Malava, va çi hal e?

Hesê lêvegerandiye gotiye;

-Çi bûye, ga sibê heta êvarê di cot da pulix dikşîne û westîya ye. Niha, nova kişandinê hatiye min.

Li ser Hesê pir serhevde hene. Xêr

û gunê li stûyê wan be, digotin Hesê Tenik rojkê li terlê cot diajotiye. Devdeve êvarê ku vegere mal, pulixê darinî li terlê kiriye herdê, tenek xulî bi ser kiriye, sewa ku diz nebînin. Di qîrara şûne ku pulix kiriye herdê ra, li ezmên parçek ewrî reş hewûye, Hesê serê xwe berjor heynaye, di ber xwe da gotiye;

-Ezê siweda xwe li vi ewrî reş bigrim werim, pulixê min li bin vî ewrî ye.

De tu were, wê şevê bahozeke rabûye. Tê gotin ku, wî tu şewqe bi serê mêran va û tu kofî jî bi serê jinan va nehiştiye. Lewma ji wê salê ra gotine, sala serqotan.

Bahoz pûlixê Hesê yê darinî û sivik jî dayê ber xwe biriye, kes nizane biriye ku derê.

Dora dinê rojê, Hesê Tenik çûye ser terle û çi mezke, ne ewr ne jî pûlix li şûna xwe ye.

Hesê geh li jor geh li jêr mezkiriye û bi xwe bi xwe ra gotiye.

Malşewitîyo, tu çi dizî nov bûyî, de te pûlix dizî, ne te va ewra çing dizî!

TIŞTONEK

Amadekar: **Curukî û Mikaîlî**

1

Soro quwet o, reşo bêbexto

Şil ser ket o, zuha derket o

(Nane Hişkeva)

2

Şironek li daronek, daronek li guh belloq,

Guh belloq bi rê ket, tep tepok bi dû ket.

Çizo, wizo bi xwe bi darê ket

(Tiri, Kuz, Meri, Moz)

3

Hilindtir, bilindtir,
law ji bavê bilindtir.

(Dû û Bace)

4

Tiştikî minî heye,
tere tere li du xwe nanire

(Rê)

5

Pêş çav û deva, du qul pê va.

(Poz)

BI HELBESTVAN Û HOZAN TEMELLÎ RA HEVPEYVÎN

M. Bayrak

Bîrnebûn: *Bo xwendewanên Bîrnebûn'ê, bi kutayî (bi qutî) tê serencema jîyana xwe heykatke?*

Temellî: Di sala 1948 li gundekî Sarize, li Daliqewaxe, ji dayika xwe bûyîme weke hemû gundî û mirovên welatî xwe ez jî di bin gelek mercên giran da mezin bûm.

Bîrnebûn: *Bi gelemperi bo muzîq û helbestan û bi taybetî jî te kînye dest bi şuxula helbesta Kurdî (Kurmançî) û muzîqa Kurdî kir?*

Temellî: Dema ku ez ji dayîka xwe (Alika xwe) bûm, dengê Bapîr Bav û Apê min ketin guhên min. Dema yanzdeh duanzdeh salîya xwe min dest bi helbest û muzîqê kir.

Li sala 1966 û 67 da jî min hinek helbest bi Kurmançî nivîsand û sitira, li salên 1967 û 68 min hinek pirtûkên Kurdî jî ji Stanbolê bir gundên der û dorê xwe.

Bîrnebûn: *Heta nuha çend qesetê te hatin weşandin û ji vana kujan bi Kurdî ne?*

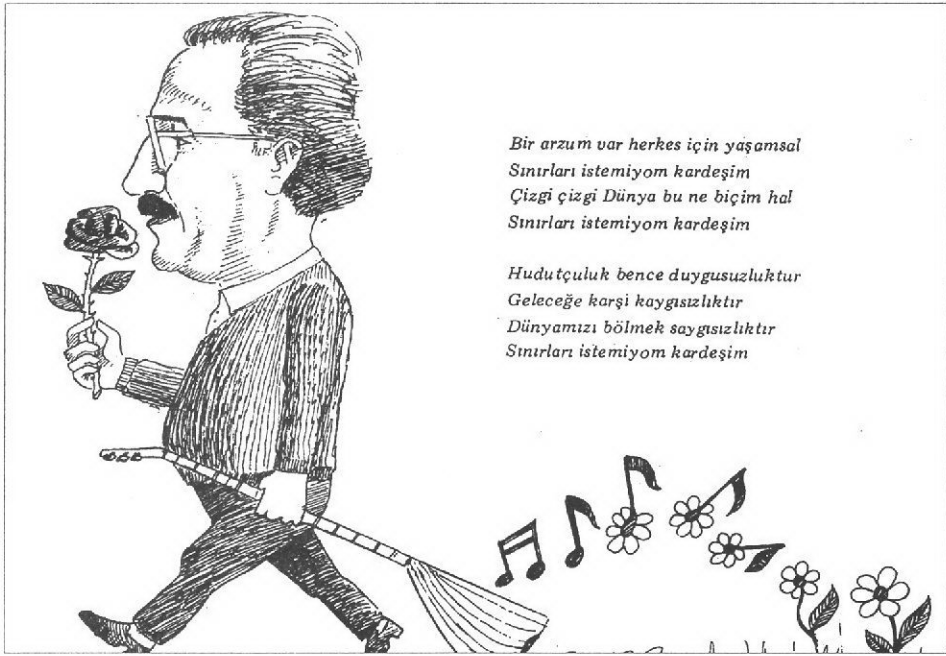
Temellî: Heta nuha min sê qeset weşandin, ê yekemîn bi Tirkî ye, têda du stranên Kurdî hene. Ê dudemîn temamî bi Kurmançîye, ê sisêmin jî bi Tirkîye.

Bîrnebûn: *Qestî ku em dizanîn, Hozanê Şênî yî ku ji Tirkîyê û cara sifte ku li Ewropê û bi taybetî ji li Almanyê bi Kurdî strayî û kilam gotî tu ye. Ji wê rojê heta vê rojê bo şuxula muzîqa Kurdî tu dikarî berhemberî-yekê bikî?*

Temellî: Bi rastî nîzanim ez Hazenê şênî yî ku cara sifte li Ewrupe û Almanyaya strayîme an na, lê ezî tiştekî baş dizanim. Penc caran li dijî min, çep (du caran Partîzan, yek car Peda, du car ji çepelen Tirk). û rasîstên Tirkan suîqest dagirtin, ji vê ezî dizanim ku ez ê yekemîn im. Ji sala 1974 heta 1980 rewş pirr dijwar bû, lê her çî ku Kurd vegeirîn derûna xwe çep a Tirk û nîjatkujen-Çepelên Tirk bi şuva kişîn. Hûne bersîvê bi kutayî dixwazin, ez jî bî kutayî-çutî bersiv bidim.

Muzîqa ku ez dikim bi xwe a Hazanîye, di ve muzîkê da, felsefe û tekoşerê heye, bi taybetî em Hezanen Kurd bang li derûn û dangan nasekinim, Daxwazîya min di tambûr û dengê min û gotinên min da di gehşin Mirovan.

Lê ku em bi gelemperî fikirîn, ji salên heftê heta vê dema (1998), di Muzîka Kurdî da a ku li Ewropê tê strayîn da, gelek merhale û pêşva çûyîn çêbûn, û mimkun e ku ez bêm di Muzîka Kurdî ya van salên dawî da şoreşek mezin bû, û serefrayîyek

*Bir arzum var herkes için yaşamsal
Sınırları istemiyom kardeşim
Çizgi çizgi Dünya bu ne biçim hal
Sınırları istemiyom kardeşim*

*Hudutçuluk bence duygusuzluktur
Geleceğe karşı kaygısızlıktır
Dünyamızı bölmek saygısızlıktır
Sınırları istemiyom kardeşim*

pirr bi qîmet hat bi dest xistin.

Bi kutayî-qutî ji Şivên bigirin heta Nîzametîn Ariç û hevalên din gelek pêşva çûn, hem di alî Muzîkê da û hem jî di alî teknîk û muzîkê da.

Cirkî ku **MED TV** ava bûyî di nav Komên muzîkê da jî gelek serkeftin ê xûya xweyî dikin, **Koma Berxwedan** ji van yek nimune ye.

Ji **Naser Rezzazî** bigirin heta **Nuzan** û hevalên dîn ên hêja ez î gelek pêşva çûyînan dibînim, kemanê **Dilşad** wek orkestrayeke, jî aliyekî va **Prf. Qadîr Dîlan** di muzîka ku anîye meydanê da, cîhan û xweza kirîye derguşa muzîka Kurdî.

Dema ku em li dengê Muzîka Rizgar Xoşnaw disekinin emê dibîhzin ku xabûr û xaka Kurdîstanê diherike û dikele.

Dîsa di van sê çar salên dawî da Aqademîya Muzîka Kurdî, gelek qîmet anîn meydanê, lê a esasî cirkî ku **MED TV** ava bû û dest bi weşanê kir vir da, di nav kes û komanda

bezek heye.

Komên Rojhilata Kurdîstanê me efsûn dikan. Bi qutî, di va salên dawî da, kes û komên Muzîka Kurdî pirr qîmetên baş çêkîrin. Le bi taybetî bêm, ev babetekî pirr kûr û fere ye, bersiva ku hûn dixwazin qut e, loma min ji haqest qut bersiv da.

Bîrnebûn: *Qestî ku em dizanin, heta îro bi Tirkî du bi Kurdî yek pirtûkên te yên helbesta hatin weşandin. Bi kutayî li bo pirtûka te ya dawî, bo Namirim tu dikarî agahîyan bidî?*

Temellî: Namirim, desteyek helbestên min ên bist û pênc salan e û di Komara 75 salîya Dugela (Komara) Tirk ê zordest da, pirtûka helbesta Kurdîya yekemîn a Hozanen Şênîyên Tirkîyê û Kurdîstana Bakur e. Mafê nîrxandin û rexne jî a xwendevanan e.

70 yıl önce Seyyah Kandemir'in gözlemiyle Haymana ve Bala Kürtleri

İç Anadolu Kürt toplumunun geçmişine ve kültürüne ilişkin bilgi edinmeye kaynak olabilecek her türlü yazılı ve sözlü malzemenin derlenip yayınlanması Birnebûn'un hedeflerinden biridir.

Bir ara, bundan 7-8 yıl önce, bu konuda kaynak toplamak için çabalarım olmuştu. Bu çerçevede o zaman Ankara'da yaşayan Nurşen dosttan bazı kitaplar istemiştim. Sağolsun, o da adı geçen kitaplar piyasada artık bulunmadığı halde, gidip kütüphanede bulmuş, fotokopi yapıp bana göndermişti.

İşte şimdi bu kitaplardan birinden bir bölümü aşağıda sizlere sunacağım. Kitabın yazarı **Seyyah Kandemir**. O, bundan yaklaşık 70 yıl önce kaleme aldığı "**Ankara Vilayeti**" adlı kitabında, bu yöre Kürtlerine ilişkin bir bölüm ayırmış. Bu bölümü sizlere sunuyorum.

Nuh Ateş

Haymana kazası

Haymana kazasının bir nahiyesi, 150 köyü vardır. Varidatı 150 bin liradır. Bu varidatın üçte ikisi sayım vergisinden gelir. Bu havali davar yetiştirmeğe son derece müsaittir. Kaza dahilinde 80 bin koyun, 50 bin tiftik keçi vardır. Cinsleri oldukça bozulmuş olan hayvanlar fennî usullerle bakılmağa ve ıslah edilmeğe son derece muhtaçtır.

Hükümetin bunu düşündüğü muhakkaktır. Eğer bu mesele hallolunursa uzun senelerden beri muhtelif vesilelerle miktarı azalan ve cinsleri bozulan kıymetli hayvanlar yine eski şöhretini bulacaktır. Bu havali bilhassa beygir yetiştirmeğe son derece müsait bulunuyor.

Haymana İstanbul'un et pazarıdır. Her sene merkezi vilayetten gelen sürüler buradan geçer, meralanır, kasaplık için İstanbul'a gider.

Haymana'da kılkeçi hemen yoktur. Mevcut tiftik sürüleri saf ve temizdir. Pek nadiren karışık olanlar bulunur. Malıköy civarında Türk oğlu Ali ağanın çiftliği bir hara halindedir. Lâkin asri düşüncelerden ve tedbirlerden mahrumdur.

Ayaş ve Beypazarı'ndan sonra en güzel ve saf tiftiğe buralarda rastgeldim. İpek gibi yumuşak, gümüş gibi parlak,

uzun tüylü tiftikleri vardır.

Haymana'nın da tiftikleri muhtelif derece ve evsafaadırlar. En birinci tiftik mıntıkası Polatlı, Malıköy civari, İnli Katrancı, Şeyhahmetli, Yapıcı, Timur köy sahalarıdır.

Kazanın muhtelif mahallerinde sıtma ve frengi hastalıkları bulunur. Yenicik Nahiyesine merbut sekiz kadar köy sıtma yüzünden hemen harap olmuştur. Firenginin tedavisinde çekilen müşkülât çoktur. Çünkü halk her türlü tedbirlere rağmen hastalığını ya saklıyor yahut tedavisinde lâkayitlik gösteriyor.

Haymana'da 5 sınıflı bir ilk mektep ve 18 köyde de üç sınıflı mektepler var. Epeyce para sarfile kasabada yapılmaya başlanan ilk mektep binası parasızlık yüzünden ikmal olunamamıştı.

Kürtler

Kaza dahilinde Kürtler kalabalıktır. Nüfusun hemen hemen yarısını bunlar teşkil ederler. Kürtler en ziyade Balâ, Haymana, Cihanbeyli mıntıkasındaki köylerde yaşarlar. Bunlar gerçi aşiret hayatını terketmiş, köylerde yaşamağa başlamış iseler de senenin hemen hemen yarısını yaylalarda geçirirler. Davarcılığı çiftçilikten üstün tutarlar. Bunlar bu

havalıye 1263 tarihlerinde yerleşmişlerdir. Mensup oldukları aşiret ve boyların isimleri şunlardır:

Şeyh Bızınlı, Mikaili, Rışvanlı, Seyfanlı, Koybanlı, Terkânli, Cihanbeyli, Atmanlı

Bunların her birerlerine ait boylar vardır:

Rışvanlı boyları: Mısırlı, Karanlı, Çelikânlı, Halikânlı...

Şeyh Bızınlı boyları: Horasanlı, Havadanlı, Herfodanlı, Jirdikânlı, Leranlı.

Cihanbeyli boyları: Dervişanlı, Gürekli, Tozonanlı.

Atmanlı boyları: Gizranlı, Jelikanlı, Davudanlı.

Ankara Vilayetinde bulunan Kürtler, esas itibar ile Diyarbakir havalisindeki aşiretlere mensupturlar. Rışvanlı aşireti Halep tarafından gelmez. Bunların Türkmen oldukları da iddia edilmektedir. Diyarbakir havalisinde bir de Rışvani aşireti varsa da her ikisinin aynı aşiret olması muhtemeldir.

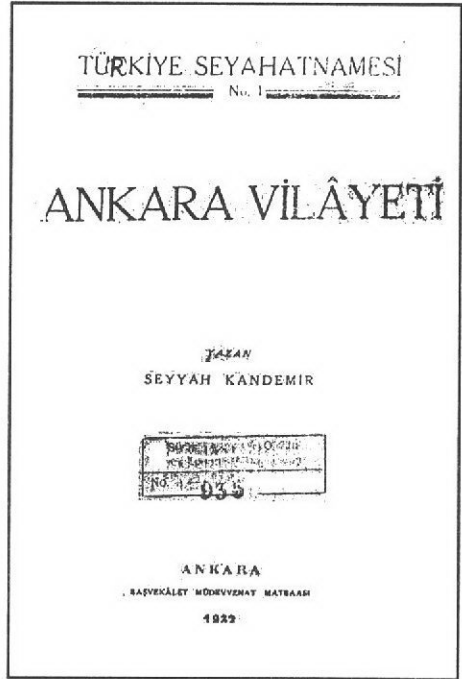
Mikâilli veya Mihailli aşireti mühim ve eski bir aşiret olan Sepkân aşiretine mensuptur. Bunlar beş boydur. Şimdi Bayazıt taraflarında yaşamaktadırlar.

Cihanbeyli aşireti hakkında Dr. Friç "Kürtler" namındaki kitabında "bunlar İran'da dağınık yaşarlar ve onbin kadar nüfusları vardır" diyor.

Terkânli, Tokelli, Emirler isimlerine Şerefname'de ve Dr. Friç'in kitabında da rastgelemedim. Yerli Kürtler de bunlara dair malûmat veremediler. Şeyh Bızın yahut Şeyh Hüseyin aşiretini Şerefname de zikrediyor.

Kürtlerin Alevî olan kısımları Çekirge ve Kutluhan köyleri civarında sakindirler.

Bu Kürtler hükümete sadık ve muti, çalışkan insanlardır. Kadınlarının kıyafetleri Türkmenler gibidir. Fazla tezyinata merak ederler. Erkekleri Türkçeyi düzgün görürlerse de kadınları hemen hiç Türkçe bilmiyor. Binaenaleyh

Seyyah Kandemir'in 1932'de çıkan 'Ankara Vilayeti' adlı eserinin kapağı

buralarda maarifi süratle tamim etmek lüzumu aşikârdır.

Rışvanlı aşiretinin kilimleri meşhurdur. Nebati boyalarla hususî şekilde renkler ve çiçeklerle çok nefis ve sağlam kilimler yapıyorlar.

Haymana'dan Karagedik yaylasına

12 Temmuz 1930... Tam sıcak günler.. iki gündür araba bulamamıştım. Kürt Süleyman beni götürebileceğini söyledi.

Arabacı ile arasıra konuşuyorum, her lâkırdı, sapana, demire, azaba, ıstıraba temas ediyor. Hangi bahsi açsam mutlaka içinden bir dert dökülüyor. Bizim gibi, şehirli, münevver, rahatı seven insanlar için daimî bir hayret ve yeis membet olan sözler ve işler...

Kuraklık, borç, parasızlık, iklimin nankör tecellileri... insan kolunun, insan kudretinin bu azrailleri Demoklesin kılıcı gibi, beyinlerinin üstünde sallanıyor.

Maamafi bu sene ekinler çok eyi... Herkes hameddediyor, her köylü memnun, mesut. Hiç olmazsa karnım doycak, aç kalmıyacağım“ diyor.

Çukur bir yere geldik burada tarlalar henüz biçilmemişti. Bir aralık mola verdik. Süleymanla konuşuyoruz:

- Okuyup yazman var mı Süleyman?

- Ne yapacağım okumayı ben beyim.

- Ne mi yapacaksın? Hükümetini, toprağını, işini gücünü öğrenmek ve eyi yaşamak için lâzım..

-E...h,lâzım ama,beyim, öğretmediler ki... Bizde okumak ayıp değildir ama yine insanla alay ederler.

- Neden yahu?

-Bak, derler, Süleyman memur olacak, köyden kaçacak, yahut dinini değiştirecek.

- Sen müslüman mısın?

- Elhamdülillâh.

- Peki imanın şartı kaçtır?

Uzun bir düşünce...

Vallahi beyim okumuş değilim bilmem.

- Peki senin yaşadığın bu toprağa ne derler?

- Hükûmet derler.

- Hükûmet ne yapar?

- Vergi toplar, askere alır, ne bileyim daha bir çok şeyler...

Bozkır ortasında

Güneş doğmuştu. Biz hâlâ araba içinde uykusuzluktan bitkin, sarsıla sarsıla şarka doğru gidiyorduk. Geçtiğimiz arazide ne bir köy, ne bir sürü ne de sürülmüş bir toprak vardı. Tam bir bozkır.. Arabacı uzaklarda, çıplak bir tepenin kuytusuna sinmiş köyünü gösterdi:

- Nah... İşte bizim köy, Karagedik. Fakat şimdi köyde kimseler yoktur. Herkes yayladadır.

Biraz daha ilerleyince uzaktan siyah çadırlar görüldü..

Biraz daha ilerleyince uzaktan siyah çadırlar görüldü.. Muntazam bir dizi halinde, adeta manga kolunda bir bölük

gibi, çadırlar hafif meyilli bir tepenin çorak sağrısı üzerine kurulmuştu. Güneşin ilk ziyaları altında çadırların uzaktan görünüşü insana iptidai devirleri hatırlatan tuhaf bir zevk veriyordu. Daha uzaklarda vadiler, sisler içinde uyuyor, geniş tepeler, çorak sırtlar ve her şey tabiatın ezeli sükuneti altında, kıyamet gününü bekleyen bir mezarlık halinde yatıyordu. Herşey iptidailiğini muhafaza etmiş, hatta iptidailikten de geri kalmıştı. Tabiat bu havaliye herşeyi esirgemiş sanki.. Buralarda su, ot, ağaç, bulmak pek müşküldür. Coğrafya kitaplarımızda Haymana Ovası denilen yer hakikaten düz bir saha değildir. Bu ova dalgalıdır, tepelerle, vadilerle, hatta bazı yerlerde uçurumlarla doludur. Ancak çoraktır. İsteplere mahsus evsiftadır. Deniz seviyesinden irtifai 800 ile 1000 metre arasında tehalüf eden geniş bir yayladır. Bu yayla göçebelerin işine yarar. Buralarda güzel atlar, koyun ve keçi yetişiyor. Serbest, kayıtsız ve içtimâî hayatın zihni, ruhu, vücudu bozan meşgalelerinden uzak bir ömrün her türlü basit ve hatta müdafaa eden göçebeler zamanının bir takım zaruretleri karşısında bir köy teşkil edebilmişlerdir. Fakat işte yaz gelince derhal köy terk olunur ve tarihi “Kamping“ hayatı başlar.

Kara çadırlar

Siyah çadırların arasına girdik. Kuzular, tavuklar ve çocuklar... Sonra köpekler... Herkes bize bakıyordu. Sülünün (Kürtler Süleymani Sülü diye çağırırlar) arabasındaki adam kimdi acaba? Her çadırın önünde ve içinde bir kaynaşma vardı.

Çadırlar bizim bildiğimiz mahruti şekilde değildir. Hemen on metre genişliğinde ve onbeş-yirmi metre uzunluğundadır. Orta yere birbirinden beş-altı metre mesafede iki kalın direk dikilmiş ve yanlara gelen kısımların irtifai biraz daha küçük olmak üzere çadıra âdeta bir çatı şekli verilmiştir. Uçlarından yere tespit

edilen bu kocaman çadırlar haremlikli selâmlıklı birer evdir. Harem tarafı veya mutfak kamışlarla örtülmüş bölme veya duvar ile ayrılır.

Sülünün çadırı önünde durduk. Derhal minderler, yastıklar getirdiler. Erkekler etrafımızı aldı. Kahve ve sigara ikram ettiler. Yorgun ve sersem bir halde suallere cevap vermek ve soru sormak pek fena bir üzüntü oluyordu. Oturduğumuz yerden bütün çadırlar görünüyor ve çadırın önünde gördüğüm tulumdan yayıklar dikkatimi çekiyordu. Bu yayıklar adam boyunca yükseklikte sehpalara asılmış tulumlardır. Bu tulumların içi süt dolu, tulumu ileri geri muntazam hareketlerle sallıyorlar ve içerideki süt tuhaf bir gürültü ile çalkalanıyor, dövülüyor. Hemen her çadırın önünde böyle bir idam sehpa var.

Genç kızlar bu işle uğraşırken ihtiyar kadınlar kilimleri silkiyor, sigara içiyor, bazıları torununun başını tarıyor. Etrafımı alan çocuklar Türkçe bilmiyorlardı. Kadınlarda öyle. Erkeklerle Türkçe konuşurken dikkat ediyorum, sanki bunlarda da lisanı henüz öğrenmiş gibidirler.

- Niçin böyle çadırlara çıkıyorsunuz?

-Efendi köyde su yok, hepimize yetmiyor. Sonra, davar yayılmak ister. Bizim köy üç parti olur, hepimiz bir yana gideriz. Kış başına kadar böyle göçebe oluruz.

-Bir ihtiyar, ihtimal başka bir mükâleme esnasında da aynı sorguya maruz kalmış olacak ki:

-Doğru efendi, biz çadırdan hoşlanırsınız, köy bizi sıkır. Biz rençber olamıyoruz, dedi.

Bunlar Rişvanlı aşiretine mensupturlar. Kendilerince bu aşiret diğerlerinden daha asildir. Kadınları kuvvetli, güzel, uzun boylu ve çalışkandır. Kıyafetleri Türkmenlere benziyor. **Başlarında oldukça yüksek ve burma burma çevre, bunun üstünde küçük fes var.** Ali'nin ortasında bazan bir iki tane bazan bir dizi halinde penezler takılıdır. Bol paçalı ve

kuyruklu donun üstünden üç etekli entari sarkar. Bel, şal veya bez kuşaklarla sarılıdır. Yüzlerinde nokta veya yıldız şeklinde döğmeler, kulaklarında gümüş halkardan küpeler, bazılarının ayaklarında halhaller bulunuyor. Hepsinin ayakları çıplak gezerler. Böyle gezmek daha makbulmuş. Kundura kasabaya giderken giyilmiş.

Bol tereyağının içine sekiz tane yumurta kırmışlar, bir bakraç süt, bir koca bakraç yoğurt, biraz da bal. Yere kurulan sofranın kenarına dizildik. Tıkabasa bir yemek yedik. Onlar bana ikram olsun diye boyuna "daha getirelim" diyorlardı. Hepsi de sıhhatli, neşeliydi. Medeniyet dünyasından uzak, kendi tabii ve basit yaşayışları içinde hayatlarından memnun bu insanlar bana hiç te acınacak bir halde olmadıklarını ispat etmek istiyorlarmış gibi en nefis, ipekli yataklarını, kuştüyü yastıklarını ve en makbul kilimlerini takdim etmişler, âlâ buğday unundan yapılmış yufka ekmekle temiz, kalorisi fazla yemekler sunmuşlardı.

- Efendi, hükûmetten çok memnunuz. Şimdi yaşayışımız çok iyi. Allah bereket ihsan ederse ektiğimiz topraktan da hoşnuduz. Yalnız şu sayım vergisi bize çok gibi geliyor..

Mevzu bu vadiye biraz devam etti. Aşiretin veya yaylaya çıkmış köylünün en büyük derdini vergi teşkil ediyordu. Halbuki, vergiden şikayetleri son zamanlardaki kuraklığın verdiği sıkıntı neticesinde darda kalmış olmalarıdır.

Karagedik köyü

Ögle sıcaklığı epeyce basmıştı. Araba ile Karagedik köyüne geldik. Toprağın rengi ile renklenmiş, taş ve topraktan evler. Köy altmış hane kadar var. Mektebi de güzel. Fakat köyün içinde bekçiden başka kimseyi bulamadık. Bekçi:

-Mustafa beyin değirmenine kadar gidelim, orada su, yemek, herşey var, dedi.

Köyün on dakika ilerisinde bir motör sesi geliyordu. Burası, etrafı oldukça çok

yemiş ağaçları ile çevrili, küçük bir değirmendi.

Haymana'da görüştüğümüz Mustafa B. bizi karşıladı. Derhal gölgeliğe yataklar, kilimler serildi. İki taşlı değirmenin gürültüsü bu engin çöller içinde vahşi bir tesir yapıyordu. Mustafa B. Kürt beylerinden, çok kibar, oldukça malûmatlı zeki ve çalışkan bir zat. Muhitin ihtiyacını nazari dikkate alarak buraya motörlü değirmeni kurmuş, herkesten dua alıyor. Değirmenin olduğu yerde bir de su var. Bu civarı medenî yaşayışa sokmağa çalışan babacan adamı kalben takdir etmemek mümkün değildi.

Balâ'ya doğru

Gene araba ile Karagedik köyünden ayrıldım. Bu sefer bir başka kampa geldik. Burada da aynı siyah çadırlar, Türkçe bilmeyen kadınlar, delikanlılar.. Tarlalar henüz biçilecek. Çadır altında daha ileri gitmek için bir vasıta bulmak üzere giden bekçiyi beklerken biraz dalmışım. Gözümü açtığım zaman etrafımda kimseyi göremedim. Herkes kuyunun başında su çekmekle, koyunları sulamakla meşguldu. Güç halle bir eşek bulduk. Burada öteki kamp gibi misafire hürmet etmiyorlar, daha doğrusu hiç Türkçe bilmiyorlardı. Eşyalarımı inatçı bir eşeğe yükletip hareket ettikten sonra anladım ki, bunlar beni tahsil memuru sanmışlar ve yanımdan sıvışmışlardı.

İsminden de anlaşılıyor ki "Balâ", yüksek bir yerdir. Ankara'ya mesafesi 72 Km'dir. Kartal Dağının üzerinde ve 1400 m. irtifasındadır. Kasaba küçüktür, evlerin çoğu bir katlı, kerpiçten ve bahçe içerisindedir. Sekiz-on dükkândan ibaret bir çarşısı var. Burada müstesna olarak pazar kurulmaz. Halk Fakirdir. Ekseriyetle muhacirler, çerkesler var. Bunlar 1897 senesinde buraya gelmişler ve o vakit kasabaya HAMİDİYE ismini vermişler. Şimdiki yerliler Çerkez, Kürt, Kırımlı ve yerli Türklerden mürekkeptir. Yüksek bir mevkide olduğundan hava

gayet temiz, suları lezzetli ve mikyasi maları azdır.

Kazanın 28 bin nüfusu, 79 köyü var. Karaali, Karakeçili namında iki nahiyesi mevcuttur. Karaali'nin merkezi kazaya mesafesi 35, Karakeçili'nin 45 kilometredir. 2586 dönüm merası, 190 dönüm çayırı, 50 000 dönüm mezru erazisi vardır. Kazanın Kızılırmak sahillerine düşen köylerinde çok miktarda tatarcık denilen haşere vardır. Buralarda sıtma çok olur. Cunup tarafındaki Hacibekir, Camili, gibi köyler havalisinde sular acıdır, kuyulardan çıkarırlar.

Türkmenlerin oturdukları köyler:

Mahmaatli,
Yeniköy,
Aşıkoğlu.

Kırım ve Romanya muhacirlerine ait köyler: Ahiboz, Holos, Ahmetçayırı.

Kürt köyleri:

Çelikli,
Derekişla,
Altınçanak,
Aydoğan,
Bedestan,
Sarıkaya,
Bıyıkkebir,
Camisağır,
Kürthüyük,
Hacibekir,
Kamışlıbalâ,
Vezir,
Bektaşlı

Akkoşan köyünde 70 nüfus Boşnak vardır. Balâ kazası dahilindeki Kürtlere: Hicbanlı, Hatmanlı, Cizranlı namları verilir. Bunlarda Haymana'dakiler gibi aynı şekil ve evsafaadırlar. yalnız göçebelik ruhu henüz kaybolmamıştır. Köyleri küçüktür ve toprak evlerden mürekkeptir. Yazın yaylaya çıkarlar, ziraatten ziyade çobanlıkla geçinirler.

NAV EVÎNÊ

Navê xezalê Evîn e
Agir bi dilxist dişewitîne
Bera me yek
Ji gundê hevûdu ne
Terziyan gundê me ye
Sisikan bera me ye
Bavê wê
Ji durve Apê min e
A ku hun bizanin
Rind dotmama min e
Min ew li daweta
Pismamê xwe dî
Çavê min şewitî
Dema ku Evînê
Govend girt
Wek xezalek azad bû
Hiş li serê min çun
Kula dil vebû
Dilê min î wek axa
Çorak da mêxik vekir
Hiş li serê min çun
Çavê min tenê
Li lingên min hukim kir
Min bi destê Evînê girt
Ketim govendê
Navbarekê desmala xwe da min
Ez dûr ve hatibûm
Pê gelek şabûm
Bîrnakim,
Wan destên germ û nerm
Dilê min şewitî
Cemidîm û helîyam
Li gundê xwe wek
Mîriyekî biyam
Demikê bê heş geriyam
Nizanim karê min çi bû?
Li bajaran
Min jî bîrkiriye

Bedewiya wan gundan
Hewa ya paqij û zelalî ya avan
Gundîyên me yên rû bi ken
Me berdaye bi derdên wan ve
Bi xwe û xwe
Em revîyan
Hinek man
Nerevîyan û li ber xwe dan
Li min bi xayîntî mêznekirin
Min ji Evînê
Hezkir
Evîndar bûm
Brûskeket ket dilê min
Çavên xwe çîkin
Ar bi dilê min ket
Ez şewitîm
Porê xwe jî dirêj bû
Dibiriqî li navê badibû
Evîn keçek
Welatperêz bû
Carek din ez ê herim gundê me
Bibînim Evîna xwe
Ez evîndar im, evîndarî pilatonîk
Hêvî tiji bûye dilê me
Ez MEM im ez dîn im
Ezê Evîna xwe bibînim
Ez evîndar im
Evîndarê Evîna xwe
Daye! Bavo! Bibîhîzin
Dengên me.
Evîndar im Evîndarê
Evîna xwe

Kurê Hesê

Bizden Bir Ünlü

Orta Anadolu Kürtlerinden olan ve Kulu ilçesinin Zincirlikuyu (GORDOXLU) köyünde doğan Bilal Ercan bugün Türkiye’de halk müziği piyasasında adı geçen sayılı sanatçılardan birisi. Kendi deyimiyle işin mutfağında olan biri. Onun eserlerini; Güler Duman, Hülya Süer, Hilal Özdemir, Musa Eroğlu gibi sanatçılar seslendiriyor. Bilal Ercan ayrıca birçok sanatçıya stüdyo bazında olsun, diğer konularda olsun yardımcı oluyor. Bilal Ercan TRT’nin yerel sanatçılarından birisi. Bunun dışında Hacettepe Üniv. Mediko Sosyal’e bağlı halk oyunları biriminin müzik şefi ve Çankaya Belediyesinde başkanışmanlık görevlerini de sürdürüyor. Yöremizden olan bu sanatçımızı Bîrnebûn okuyucusu ile buluşturmak için kendisiyle görüştük. Sayın Ercan’a yoğun işleri arasında bizlere zaman ayırdığı için teşekkür ediyoruz.

Elî Gordoxlu

Bîrnebûn: Müziğe başlamadan önce büyüklerinin anlattıkları efsaneler, hikayeler ve türkülerin üzerinde bir etkisi oldu mu?

Bilal Ercan: Babaannem Memê Alan destanını okurdu. Yetiştığım ortamda çok türkü söylemiyorlardı. Yakın zamana kadarda türkü söylemek makbul kabul edilmiyordu. Bizim yöremiz o konuda biraz biliyorsun tutucuydu. Büyüklerden, atalardan filan birşey kaldı dersin birşey yok yani. İşin gerçeği birşey öğrenemedik. Ama anlatılan hikâyeler, efsaneler bilinç altına giriyor, gün geliyor siz onlar hakkında böyle bir türkü yapma gereğini duyuyorsunuz. Yani, onu hissediyorsunuz. Benim daha çok öyle oldu. Duyduğum hikâyeleri senaryo haline getirip, bir hikâye gözümün önünde canlandırıp onunla ilgili yaptığım türküler vardır. İşte, *Seyid’in Ağıdı* gibi *Kahveyi dökerim kara fincana* gibi. Bunlar konulu. Meselâ *Seyid’in Ağıdı*’nın ilginç bir hikayesi vardır. Bu, Kurtuluş Savaşı yıllarında yaralıları Anadolu’nun içlerine doğru gönderiliyor, yani tedavi amaçlı. O zaman Güneydoğulu bir asker bu babaannemin evine geliyor. Babaannem o zaman çocuk. İşte çocuk yaralı, tedavi ediyorlar, bunlar yaralıyla uğraşıyorlar. Sürekli bir şiir söylemiş;

*Kara dağdan indirdiler
Kara gömlek giydirdiler
Sen ağlama garip anam
Yiğidini öldürdüler.....*

Diye hep serzenişte bulunmuş. Sonra daha fazla yaşayamıyor ve ölüyor. Rahmetli babaannemde ölümüne yakın bir dönemde bu hikâyeyi anlattı bana. Yatıyordu, yatalak durumdaydı, bu dörtlüğü okudu. Hakikatten etkilendim o zaman yani nasıl etkilendim? Düşününki kendi anayurdunuzdan çok çok uzak bir yerde ölüyorsunuz ve ailenizin, ananızın, babanızın haberi bile yok. Nerde, ne şartlarda kaldığınız konusunda bilgileri yok ve merakı düşünün. O insanların içindeki merakı. Bunun içerisinde o hasreti düşünün. Onu gözümün önünde canlandırdım. Kendimi hikayenin bir parçası gibi hissettim ve bu türkünün devamını yazdım;

*Anama haber gönderin
Garip oğlun öldü deyin
Eğer anam inanmazsa
Kanlı gömleğimi verin.*

Yani konularıyla gelen türküler. Bu örneğin konusuyla geldi. Müzik tamamen bana aitti. İşte “*Kahveyi dökerim kara fincana*” bir kandavasını lanetleyen bir türküdür. Kandavasının anlamsızlığını anlatan bir hikâyedir. Onun üstüne yazdığım bir türkü yani fazlada atadan, dededen gelen birşey yok. İşin gerçeği.

Bîrnebûn: Nasıl oldu da, bugün Türkiye halk müziği piyasasında önemli bir yer edinen senin gibi bir insan, böyle bir ortamdaki çıktın, ne tür zorluklarla karşılaştın?

B. Ercan: Çok çok. Başta birkere psi-

Bilal Ercan

kolojik zorlukları aşmak çok zor oldu. Ben müziğe aslında tesadüfen başladım. Yani her insanın doğumunda, yapısında genlerinde vardır müzik, yani varsa vardır. Buna engel olamazsın. O yıllarda işte bir enstrüman çalma mecburiyeti, öyle başladık. Daha da gelişti, Ankara'ya gelişlerle beraber iş daha da gelişti. Bağlama iyi de bağlama çalışıyorum. Ama gel görelim kendi aşiretim; *Bizim oğlan işte darbuka çalıyor. Ritim sazlarını aşağılıyorlar. Darbuka, def, çalıyor, çingene, bizden böylesi çıkmaz bu kime çekti vb.* gibi laflar. Tabi hakikatten çok yıkıcı eleştirilerle karşılaştım. Sonuçta ben de çocuktum, gençtim etkilenebilirdim de. Yaptığım işten utanç duyabilirdim. Yani biran için öyle bir hisse de kapılabilirdim. Ve bugün *ben* gibi birşey de olmayabilirdi. Herhangi bir yerde devlet memuru da olabilirdim. Ama bu tip tepkilere direnmemin bence en büyük sebebi benim annemdir. Annem çok ileri görüşlü bir kadındır. Bana söylediği tek şey; sen bu işi seviyorsan, bu işte başarılı olacağına inanıyorsan bu işi yap, biz sonuna kadar senin arkadayız. Yapabildiğin kadar yap. Sonradan ömürboyu bunu yapmadığın

için yani yapabilecekken yapmadığın için pişmanlık duyacağına yapabildiğin yere kadar yap. Ben onları mahcup etmediğime inanıyorum. Bunun için de gece gündüz emek veriyor, uğraşıyorum.

Birnebûn: *Bugün Türkiye halk müziğinde bayağı bilinen bir isimsin, müziklerin olsun, eserlerin olsun verdiği eserler, o eserleri yorumlayan sanatçıları gündeme getiriyor, medyatik kılıyor. Çok güzel eserler yapmışsın. Kürt müziğiyle ilgili, kendi yöremizde olsun, hiç böyle yöresel bir araştırman oldu mu?*

B. Ercan: Oldu tabi. Olmaz mı? Bir kere ben şunu açıklıkla söyleyeyim. Benim türkülerimin sözleri Türkçe olabilir, Türkçe anlatıma sahip olmuş olabilir ama hepsi içerik olarak Kürtçedir. Yani Kürt müziğidir. Ben Kürdüm. Dolayısıyla yaptığım müziğin Kürt müziği olması çok doğaldır. Yani Kürt halkının duygularını, yaşamını, değerlerini ben Türkçe dile getiriyorum. Belki şartlar bunu bugün böyle gerektiriyor. Bunları kendi orijinal diliyle de dile getireceğim. Yani, benim Kürtçe'de çok bestem var. Hepsinin zamanı var. Takdir edersinizki çok rahat değiliz. Bazı şeyler görüldüğü kadar kolay değil. Bazı yerlerde tıkanıyorsunuz, bazı şeyleri aşmak çok zor. Ama Türkçe'de dinleseniz, İngilizce'de dinleseniz benim yaptığım müzik Kürt müziğidir, tartışmasız.

Birnebûn: *Mehmet Ercan'ın şiirleri var, güzel şiir yazıyor...*

B. Ercan: Evet. Ağabeyim Mehmet Ercan'ın bütün şiirleri kendi halkının ızdırabını, sıkıntılarını anlatır. Dediğim gibi, aslında aynı şeyleri düşünüyoruz abimle. Bir konuyu herhangi bir dille yazabilirsiniz bu o konunun içeriğini ve özünü değiştirmez. Mehmet Ercan bugüne kadar hep Kürt halkının sıkıntılarını, çektiği ızdıraplarını dile getirmiştir ama bunları Türkçe yazmıştır. Türkçe yazıyor ama bunları bütün Kürt insanıda okuyor, Türk insanıda. Bir de şuna inanıyorum ben; Mesela bu konuda çok eleştirildim.

İşte bu müzikleri yapıyorsunuz neden Kürtçe sözlerle okumuyorsunuz, bunlara Türkçe söz yazıyorsunuz. Bir **Halepçe** eserinde özellikle bunu yaşadım. Benim söylediğim şudur; Halepçe’de bir zulüm var. Utanç var, kıyım var. Bu zulmü Türkiye’de anlatıyorsunuz, insanlara anlatıyorsunuz. Bu zulmü zaten Kürtlere anlatmanıza gerek yok. Kürtlerin hemen hemen hepsi bu konuya duyarlı, bu sorunu biliyor, bu acıyı biliyor, yüreklerinde his ediyor. Önemli olan birçok demokrat insana da sahip olan Türk toplumunun da bunu net anlayabilmesi. Kürtçe söyleyen birçok ozanımız var zaten.

Bîrnebûn: *Sadece Kürtlerle sınırlı kalır diyorsun?*

B. Ercan: Sınırlı kalmış olur. Önemli olan bu sorunların dünyaya açılması. Önce kendi coğrafyamızdan bütün dünyaya açılması. Yani bu konuda Türk halkının da bilgilendirilmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü; ben Türk halkını da çok seviyorum, bu konulara vakıf olmayan pırl pırl demokrat bir Türk aydın kesimi var. Muhakkak ki bazı fanatik kesimleri var, yobaz diye tarif ettiğimiz, kafatasçı, şövenist dediğimiz kesimi muhakkak ki var. Demokrat ve aydın insanlara ulaşmamız lazım. Biz belli şeylere kızıp bu insanları devre dışı bırakamayız. Bu insanlara derdimizi anlatmamız lazım. Halepçe’yi birde biz anlatırız. Bu olayı zaten en iyi Kürtler anlatır. Çünkü bu acıyı yaşayan odur. Ben bunu Türk’e Türkçe anlatırım. Bunu yurtdışında İngilizce İngilizce, Fransızca Fransızca anlattım. Önemli olan birşeyi anlatmak, insanların konuya vakıf olmasını sağlamak. Onun için bu konuşmalar sonucunda tabi haklısın filan dediler, eleştirenler. Şimdi bizde de tabi bu konuda duygusal yaklaşımlar var. İşte “*Gönül isterdiki böyle bir eser Kürtçe olmalıydı.*” Olmalı. Yani olabilir de, olmaması için bir sebepte yok. Bugün Şivan Perver, Halepçe’yi Kürtçe anlatmıştır. Mehmet Ercan bunu Türkçe bir şiir olarak yazmıştır, ben de bu Türkçe şiiri bana sorarsanız Kürt

müziğiyle müziklendirdim. Dediğim gibi benim müziklerimin sözleri hangi dilde yazılmış olursa olsun benim müziğim Kürt müziğidir.

Bîrnebûn: *Senin yazdığın türküler hep Kürtleri konu alıyor, Delalim, Berdelim, Dîlanim vs. Sanki hep oraya özlem var. Oraya bir özlem var mı yada büyüklerden sana böyle bir özlem aşılandı mı?*

B. Ercan: Çok ilginçtir, ben, “Anayurdum, Babayurdum” türküsünü bestelediğim zaman türkü yeniydi ve yeni yeni radyolarda okunuyordu. Bir bayan arkadaşımız bir yerde konu olmuş, beni tanımıyor ama türküyü dinlerken demişti; bence bu türkünün sahibi Kürt ve büyük bir ihtimalle Orta Anadolu Kürtlerinden biri. Etraftan sormuş, sonradan ben öğrendim. Kendisine sormuşlar niye böyle düşündün? Cevabı şöyle olmuş: “*Yurt dışında da olabilir, ülkesine özlem duyan biri, ama her şartta türkünün melodik yapısına bakıldığı zaman bu bir kere kesin.*” Kürt, eğer ki Kürtse anayurduna özlem duyması çok doğaldır. Zaten orada olsa özlem duymaz. Belliki bu bilinen coğrafyanın dışından bir yerden. Biz tanıştığımızda bana özellikle sordu: *Öyle birşey var mı?* Dedim ki; *Aynen öyle, Yani benim yüreğimden geçenleri hisetmişsin.* Böylesi duyarlı insanlar da var. Bunları söyleyen bir Türktü.

Bîrnebûn: *Genel olarak Kürtlere baktığımızda hep böyle sürgünde olan insanlar, bizimki de bir nevi sürgün.*

B. Ercan: Elbette.

Bîrnebûn: *Sürgünde olan insanların yani baskıdan bir nevi de olsa kurtulabilmiş insanlarımız güzel şeyler üretebilmiş. Sürgünün bundaki etkisi, anayurdundan uzaklarda olmanın etkisi çok herhalde?*

B. Ercan: Evet. Yani Orta Anadolu Kürtleri olarak biraz daha gözden ıraktık. Yani, bir Hakkarilinin, bir Siirtlinin, bir Diyarbakırlının, bir Mardinlinin çektiği

sıkıntıları biz çekmedik. Devlet bizi yok saydı. Yani bunlar ha var, ha yok. Biraz da bölge itibarıyla ekonomik durumun iyi olması, Orta Anadolu'da en azından araziler vardı. İnsanları biraz daha benliğinden uzaklaştırdı zanedildi devlet bazında. Aksine Orta Anadolu Kürtlerinin birçok insanın düşündüğünün aksine bir Diyarbakır, bir Hakkari'de yaşayan Kürtten daha az asimile edildiğine inanıyorum ben. Bize dokunulmadı, bizi unutmuslardı. Dilimizi özgürce yaşadık, yaşadık en azından. Ne zaman 1960'lı yıllarda artık devlet oranında farkına vardı, isimler değiştirilmeye, yasaklar konulmağa başlandı. Biz 60'lı yıllara kadar doğru dürüst bir baskı görmedik. Çünkü; biz yok kabul ediliyorduk. Hesaplarda, kağıtlarda biz Türk olarak geçiyorduk. Yani Türk köyleri. Orta Anadolu sadece bu Cihanbeyli, Kulu değil. Haymanasıyla Ankara, Çorum, Sivas'ına kadar birçok yerdeki Kürtler. Kürt denildiği zaman *doğu* ve *güneydoğu* düşünülüyor için bu Kürtler belli bir döneme kadar rahattı. Ama bu öyle bir ateşki belli bir süre sonra bütün insanların benliğini sarıyor. Orta Anadolu'da 60'ların sonları 70'li yılların başlarında herşey isim değiştirmekle başladı. Benim köyümün adı **Gordoli**'dir Zincirlikuyu yapılmıştır. Benim köyümde ne kuyu vardır nede zincir. Yani hiç, alakasız. Efendim **Cutkanlı**'dır ismini getirip Tuzyaka yapmışlardır, **Omerandır** Tavşançalı yapmışlardır. Çok amlamsız şeyler yapıldı. Yanlış tabi. Devlet eleştirdiği Bulgaristan politikasını uygulamış oldu. Bulgaristan'daki Türkler aynı biz Kürtlerin istediği şeyleri istedikleri için Bulgarlar tarafından zulme maruz kaldılar, Türkiye bunu eleştirdi, Bunu yaparken de dönüp kendi ayıbını görmedi.

Bîrnebûn: *Yöremizden çıkan ve daha çok yöresel türkülerimizi seslendiren sanatçılarımız var. Senin bu arkadaşlara herhangi bir katkı oldu mu? Yaptıkları çalışmalarını nasıl buluyorsun?*

B. Ercan: En azından psikolojik olarak desteklemek bile çok büyük bir şey. Serbülent Kanat pırıl pırıl ve eğitilmiş bir arkadaşımız. Yöre aksanıyla kaset yapma cesaretini gösreten ilk sanatçı. Ona bir yardımım olmadı, olamadı. Kendisini takdir ile izliyoruz. Koma Xelîkan isminde bir grup geldiler, stüdyo bazında yardım istediler, gençlerin hepsi öğrenciydi ve stüdyo tercübeleri yoktu. Biz de bu konudaki bilgi ve birikimimizi bu gençlere sunduk. Albüm çıkarttılar. Bana gelenleri boş göndermemeye çalışıyorum, benim de gücüm sınırlı.

Bîrnebûn: *Bilal ağabey, Orta Anadolu Kürtleriyle ilgili bir projemiz var. Bölgede köyleri tarayarak yöresel folklorü otantik haliyle kayıtlara geçirmek istiyoruz. Özellikle bölge türkülerini o insanların ağzından kaydedip tarihe bırakmak. Metin-Kemal Kahraman kardeşlerin yaptığı Yaşlılar Der-sim Türkülerini söylüyor çalışması gibi bir çalışma. Böyle bir çalışma nasıl olur?*

B. Ercan: Çok iyi olur. Çok gerekli ve bunların tarihimize bırakılması gerekiyor. Çok çok iyi olur. Bu orta Anadolu da denenmemiş, yapılmamış birşey. Belki buna en yatkın insan bendim ama benimde şu andaki konumum ve işlerim nedeni ile böyle uzun zaman gerektirecek bir çalışmaya zaman bulabilme olasılığım çok düşük. Bunu siz gençler yapabilirsiniz. Duyarlı bir gençlik mevcut. Çok seviyeli ve çok kaliteli bir çalışma olur. Onların değerlendirilmesi aşamasında ben de elimden gelen yardımları sonuna kadar sunarım. Şu an neler yapıp yapamayacağımı bilemiyorum ama öncelikle o kayıtlar bittikten sonra elbette elimizden ne gelirse yaparız.

Bîrnebûn: *Dergimizi nasıl buldun, bu konudaki düşüncelerini okuyucumuza aktarabildin mi?*

B. Ercan: Bugüne kadar böyle bir çalışmanın olmaması bir eksiklikti muhakkak. Sadece bir dergi de yetmez.

Yani artık bu tip yayınların yapılması gerekir. Biliyorsun, bu serbestlik kanun hükmünde bir kararname ile yapılmaktadır. Böyle de olsa bunu çok iyi değerlendirmemiz lazım. Henüz anayasada böyle bir dergi yasal olarak çıkamaz. Anayasada böyle bir madde yok. Bu sadece Özal döneminde çıkarılan bir kanun hükmünde kararname ile yapılabiliniyor. Kararname kaldırılabilir, bu durum değişebilir. Bugün bu fırsatı değerlendirmek gerekiyor. Bu tür eserlerin sayısını arttırmak gerekir. Özellikle benim tavsiyem, bu tip yayınların Türkçe ve Kürtçe yayınlanması.

Bîrnebûn: *Bîrnebûn da öyle bir dergi.*

B. Ercan: Bîrnebûn'u şimdi inceledim, baktım. O şart niye çünkü; Özellikle Orta Anadolu Kürtçesinin yazılması ve okunmasının bir takım eksiklikleri ve yetersizlikleri var. Türkçe ve Kürtçe yazılmasının okunması konusunda faydası olur. Ben de ilk kez Kürtçemi geliştirmek istediğim dönemlerde bunun sıkıntısını yaşadım ve bu tip yayınlarla bunu aştım. Çok önemli, "aa... şu kelime şuymuş bak ben bilmiyordum, şimdi öğrendim" gibisinden. Bu tip yayınların artması gerekiyor. Bir Bîrnebûn'la kalmamalı.

Bîrnebûn: *Sanata dönelim, Kürt müzisyenlerinin günümüzdeki çalışmaları, özellikle bunların çoğu yurtdışında yapılan çalışmalar nasıl buluyorsun?*

B. Ercan: Bakın ben şunu söyleyebilirim. Kemancı Dilşad'ın bir albümünü dinledim. Dilşad'ın zaten kasetinin kasetinde hayatını da okudum. Batı tekniğiyle yetişmiş, kemancı batı tekniğiyle öğrenmiş, bu işi hep senfonik düzeyde yapmış bir insan. Bu seviyedeki bir insan dönüyor geliyor kendi yüreğinde var olan, özündeki şeyleri çalmaya çalışıyor. Nasıl çalmaya çalışıyor? Geleneksel formda çalmaya çalışıyor. Onu artık istesede çalamaz. Onu bir batı müziği tekniği içerisinde yoğurmuştur, bu farklı bir çalışmadır. Dilşad'ın yapabileceği olur,

onun ötesi yoktur. Zaten istesenede tam orijinal o köydeki kemancının çaldığını çaldıramazsınız. Çünkü, 20-30 yıl batı müziği tekniği içerisinde kalmış bir sanatçı. Bu insanın dönüp kendi özündeki melodileri çalması çok gurur verici bir olaydır ve bence de müthiş güzel bir çalışmadır. Zaten sanatçı albümünde batı örnekleri sunarak benim tarzım bu, ben buradan geliyorum diye mesajını vermiş. Sonsuz saygım var. Yeni çıkan guruplara bakıyorum, bunları eleştirmek için söylemiyorum. Koma Amed'ten tutun Civan Haco'ya oradan bir Arame Tigran'a kadar bunlardan aldığım müzik zevkini bu guruplardan alamıyorum. Aram elinde cümbüşü, biraz akorduda sorunlu olan bir cümbüşü, bir meyi, bir darbukasıyla tam orijinalini okuyor. Aram'ı, özümseyip yüreğime alıp onu net olarak kendi içime sindirdikten sonra Civan Haco'yu, Koma Amedi ve bu tip çalışmaları dinlemeliyim. Bir Xelil Xemgin vardır, yalnız bağlama-sıyla çalar okur, geleneksel formdadır. Böylemi kalmalıdır. Koma Amed'in düzeyine de gelmelidir, onunda üstüne çıkmalıdır.

Bîrnebûn: *Kürt müziği ile ilgilenen, uğraşan Kürt gençlerine bir usta, ağabey olarak söyleyebileceklerin neler?*

B. Ercan: Bir kere uğraşacaklar. Yani, uğraşmak zorundalar. Bu dilin gelişimi için çok önemli. Yazdıkları sözlere çok dikkat etsinler, sözler çok önemlidir. Yani bizim toplumumuz da iş sadece melodiyile bitmiyor. Bir İngiliz kendi müziğinde buzdolabını anlatabilir. Bizim henüz böyle bir lüksümüz yoktur. Toplumumuz hala acılarını yazmayı bitirememiş. Yaptıkları müzikte söz çok önemlidir. Yaptıkları işin adı müzik olabilir ama sözlü bir müzik yapıyorsa sözün içeriği çok önemlidir. Buna kesinlikle çok dikkat etsinler. Mesaj veren söz olmalıdır. Yada anonim yani geleneksel, toplumumuzun yarattığı şeyleri okuyorlarsa orijinaline sadık kalsınlar, bu çok önemli.

Radyo Bîrnebûn

Muzaffer Özgür

Radyo, çoğumuzun yaşamında görsel basın alanı yok denecek kadar az iken çok önemli bir yere sahipti. Farklı sinyallerle uzaklardan dünyayı evlerimize, odalarımıza taşıyordu. Uzaklardan konuşan, zaman zaman insanın arkadaşları olan bu teknoloji harikası konusunda birşeyler yazmak istiyorum.

Haber, müzik, tiyatro, sanatsal etkinlikler, aktualite, magazin, spor, coğrafya vb. daha birçok konuda insan yaşamının farklı yönlerini tanıtan, sunan, bir nebze insanın yalnızlığını paylaşan araç. Coğrafyalar, toplumlar, halklar, kültürler ve diller arasında iletişim gücü olan radyo. Bazen insan ondan birşeyler öğrenmiştir. Bazı müzikleri zevkle ondan dinlemiştir. Halkları ve kültürleri onunla tanırken, uzaklardaki gelişmeleri onunla duymuştur. Radyolardan yükselen bazı sesleri hiç unutamıyorum. “*Burası kısa dalga polis radyosu....*”, “*TRT-Ankara Radyosu*” ve “*Burası Sofya Radyosu*”, vb.

Türk Devletinin uzun yıllar tekelinde tuttuğu yayıncılık politikasıyla farklı gelişkin sosyal programlar ve çoğulcu iletişim ağı geliştirilemedi. Kürtler gizemli bir burukluğu her alanda olduğu gibi, bu konuda da yaşamıştır. Muhalif küçük bir yorumu radyo programlarında, TRT dışındaki Türkçe ve Kürtçe yayın yapan Erivan, Moskova, Sofya, Bağdat vs.yabancı radyolarda aradık durduk.

Bu iletişim aracını, sopanın gölgesinde zorla öğrendiğimiz Türkçe ile dinlemek zorunda bırakılmıştık. Acaba tüm yayını anadilimizle olan bir radyo programı nasıldı? nasıl olacaktı? Bunu hep düşündüm. „Burası Sofya Radyosu-Türkçe yayın programı.“ anonsu yerine “Rojbaş, Radiyoya Kurda-Bernameya Stranên Gelêrî destpêkir. “ veya “Dengê Kurdan di bernameya nû da kilamên Kurdên Anatoliya Navin pêşkêş dike.” Bu sesler 20 yıl önce duyulsaydı çok şeyler kazanmış olabilirdik.

Bu genellemeden sonra tarihsel olarak gerilere gitmek istiyorum. Köyümüzde 70’li yılların başlarında az sayıda radyo dinleyicisi vardı. Amcam da Avrupa’ya işçi olarak gitmişti bu yıllarda. 73 yazında izine gelmiş, babama PHILIPS marka çok kanallı bir radyo getirmişti. Ben o zaman 9 yaşında idim. Köyümüzde elektrik yoktu. Bu nedenle radyo köy bakkalından alınan altı pille çalışır duruma getirilmişti. TRT Radyosu evimize hoş gelmişti! O güne kadar radyoyu uzaktan dinlemişim. Bazı köy evlerinde ve eli sopalı öğretmenlerimizin evinde bu aracı görmüş ve dinlemişim.

Hep radyonun yanına oturur, acaba insanlar bunun içine nasıl sığırdı. İçindeki küçük insanları nasıl çıkarabilirim diye merak ettim durdum. Bu merakımı iletişim teknolojisi konusunda bilgi sahibi oluncaya kadar devam etti. Radyomuz, haber saatlerinde babamın ve komşu amcaların “*Emê Ecense Gudarkinî*” sözleriyle onlara ait olurdu. Evde herkesin bir program saati vardı. Evimizde asimilasyon aşırı bir şekilde gelişti.

Radyonun etkisi ve Türk olan komşularımız (Bulgaristan'dan gelip köyümüze yerleştirilen aile) ile olan ilişkilerimiz nedeniyle köyün en iyi Türkçe konuşan çocukları bizler olmuştuk. Bu okuldaki başarımızda etki yapıyordu. Bizde bundan memnun idik!

Beni etkileyen iki radyo programı vardı. İlki Yaşar Kemal'in *İnce Mehmet* romanından uyarlanıp radyo tiyatrosu olarak öğlen saatlerinde haberlerden sonra sunulan Memet ile Hatçe'nin serüvenleri, ikincisi, annemin akşamları saat 19'dan sonra dinlediği programdı. Bu programa annem çok duyarlıydı. Kendisini bulmuştu burada. Bir gizem, bir hasret bir sıra vardı burada. Geçen yıllar ve yeni gelişen kültürel yapı. Bunu anlayamamıştım. Bu program Kürt dili ile yapılıyordu. Zamanla bu programın etkisi çok gelişti. "**Radyoya Erivanê**" neydi, neresiydi bilmiyorduk. Ama bizi kendi öz dilimiz-kültürümüzle anlatıyordu. Güney Kürdistan hareketini, gelişmeleri anlatıyordu. Olayı bilmiyordum. Ama Barzani adını o zamanlar duymuştum. Kimdi Mille Mistafa Barzanî? neydi Kurdistan? Bunu açıklayacak yoktu veya sırdı! Bu yayınlar melankolik ve gizemliydi. Türküleri köyümüzün, komşu köylerin türküleri gibiydi. Ezgileri bizim ezgilerimizdi.

Radyo Erivan belleğime yerleşmişti. İlerleyen yıllarda kişiliğim üzerinde ciddi etki bırakan bu radyo programcılığı ulusal değerlere sahip olma bilincimin temel taşı oldu. Bu programlarda, bulduklarım, ulaştıklarım ve öğrendiklerimin aynısını veya farklı bir versiyonunu annemin ve yengemin soğuk ve karlı kış gecelerinde bizlere anlattıkları masallarımızda aşk, sevdâ, özlem, ülke, savaş, barış, iyilik, kötülük gibi kavramlarla da dinledim. Memê Alan'ın ismini daha o zamanlar duymuştum bizim oralarda. Aradan uzun yıllar geçti ama bu konuda

halen 25 yıl öncesi gibi sessiziz!

Türkiye'de iken 1993-94 yıllarında bizim bölgede Kürtçe yayın yapan illegal bir radyo programı türedi ! Bölgedeki kolluk kuvvetleri bu yayını bulmak için özellikle akşamları köylere gelip alıcılarla istasyonun yerini tespit etmeye çalışırken, dere-tepeleri, dağ yamaçlarını dolaşıyorlardı. Köy muhtarları bu konuda sorulanmış ve yayın konusunda herhangi bir ipucuna rastlanıldığında kendilerine hemen haber verilmesi için baskı yapılmıştı. Bu yayın radyo ve televizyon kanalına giriyordu. Devlet bu işi çözmede başarılı olamadı, yani havalarını aldılar!

Türkiye'deki yeni yayın yasası nedeniyle 1990'dan sonra mantar gibi yerel radyolar türedi. Bizim ilçede de ismini yanlış hatırlamıyorsam "**Radyo Ayşem**" adında özel ve lokal bir radyo açılmıştı. Bu radyonun sahibi Kürttü. Bu işe tesadüfen girmiş, bu nedenle de havalıydı. Bir otobüs yolculuğumda Kulu'dan Ankara'ya giderken bu şahıs ile tesadüfen yan yana oturduk ve bu nedenle de tanıştık. Bana işlerinden bahs etti. Kendisine bazı Kürtçe müzikleri yayınlamasını önerdiğimde korkmuş ve tepki göstermişti. İkna edemedim. Konya'da yerel radyo sahibi bir hemşehrimiz bazı Kürtçe müzikler yayınlamıştı. Baskılar nedeniyle devam edemedi ve işi sosyal ve ekonomik olarak yürütemediğinden dolayı radyosunu satmak zorunda kalmıştı.

Bölgeden ayrılalı üç yıl oldu, ama halen durumlar eskisi gibi. Asimilasyonu bir ölçüde olsa durdurabilmiş Orta Anadolu Kürtleri maalesef bu çalışmalardan yoksunlar, Kendi ezgilerini, dilanlarını, tiyatrolarını, kitlelere ulaştıracak yerel radyolarından yoksunlar. Birileri bu boşluğu doldurabilir mi? Neden Haymana'da **Radyo Bîrnebûn** olmasın.

Yusuf Yeşilöz ile Söyleşi

Hazırlayan: Rohat Alakom

Rohat Alakom: *Kendinizi Birnebûn okuyucularına tanıtır mısınız?*

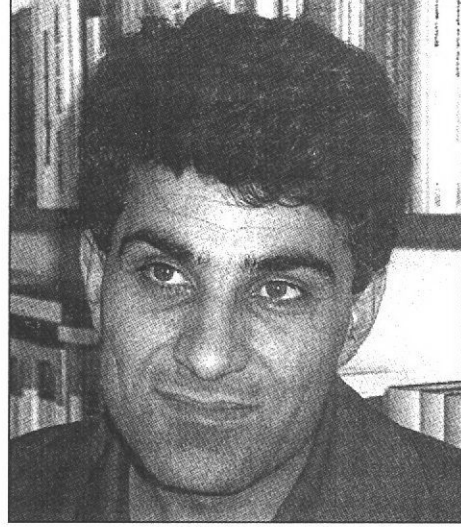
Yusuf Yeşilöz: 1964 senesinde Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Gölyazı Kasabası'nın -eski ismi Halıkanlı- Karayusuf isimli bir mezrasında, geçimini önceleri devecilik daha sonraları kamyonculuk ve koyunculuktan sağlayan, bir ailede doğmuşum. Ayrıca babam Tuz Gölü'nden Tuz çıkaran bir Tekel işletmesinde sigortalı işçi olarak çalışırdı, kendisi Gölyazı'da ilk olarak sigortalı çalışma ve sendikaya üye olma ünvanına sahiptir. Altı kardeşiz, ve gene de mezranın en küçük ailesi idik.

1987 senesinde Kürt realitesi beni de yurt dışına sürdü ve o tarihten bu yana İsviçre'de yaşamaktayım. Kendi kurduğum Ararat isimli yayınevinde Kürt edebiyatından Almancaya çeviriler yapıp yayınlamaktayım. İsviçre devlet dairelerinde Almanca-Kürtçe-Türkçe dilleri için tercüman olarak çalışıp, geçimimi sağlamaktayım.

Rohat Alakom: *Sizin bundan birkaç yıl önce İsviçre'de açtığınız Ararat adında bir kitap dükkanınız vardı, biraz da bu yıllara dönebilir miyiz?*

Yusuf Yeşilöz: Ararat Kitabevini 1992 de açmıştım. Kitabevinde üç dilde, Kürtçe, Türkçe, Almanca olmak üzere üç bine yakın kitap bulunduruyorduk. Ararat Kitabevi, o yıllar gelişen Kürt ulusal muhalefetinin paralelinde gelişen bir deneme idi diyebilirim. Tüm Avrupa'da olduğu gibi, İsviçrede de hemen hemen tüm Kürt örgütlerinin büyük şehirlerde dernekleri vardı, herkes kendi dergisini yada sayıları çok az olan kendi kitaplarını satardı, bazen de birbirleri ile değiştirirlerdi. Her köşe başında Kürt sorununu tartışmayı denerlerdi yeni mülteci Kürtler.

O zamanlar bir okuyucu kesim yaratılabilmek, kitap ihtiyacı olanlara kolaylık

Yusuf Yeşilöz

sağlamak, ayrıca insanlarımızı daha fazla ve her renkten kitapla tanıştırmak amacı ile, kitabevi açma düşüncem olmuştu. Kitabevinde özellikle Kürt sorunu ile ilgili olan Kürtçe ve Türkçe kitaplar bulunduruyorduk. Ayrıca Almanca olan bine yakın kitabımız ise, 3. Dünya Ülkeleri diye adlandırılan ülkelerin Almanca ya çeviri edebiyatı ve anti-ırkçı literatur idi. Periyodik olarak seminer ve yazarlar ile söyleşiler organize ediyorduk. Kitabevi kısa sürede istenilen düzeyde tanındı. Özellikle Kürt sorunu ile ilgilenen İsviçreli çok insan için bir uğrak yeri ve Kürt realitesi üzerine bilgi alınan kanal oldu. Kitabevinin ekonomik yükünü kaldırmak zor oldu. Çeviriler yapıp, kitabevi masraflarını karşılıyordum. İnsanlarımızdaki kitaba olan az ilgi, Almanca satılan kitapların ise, masrafları kurtaracak düzeyde olmaması, 1992 senesindeki açılışımızdaki derin sevinç gibi aynı üzüntü ile, kitabevini 1995 senesinde kapatmak zorunda kaldık.

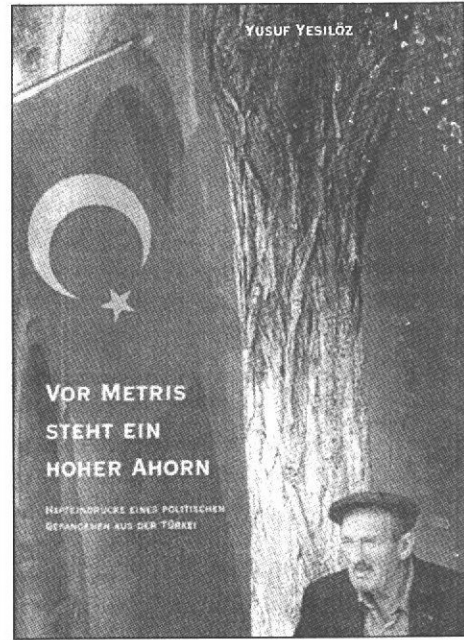
Kitabevine gelen İsviçreli veya Alman dostlar, bizden Kürt edebiyatından Alman-

caya çevirili eserler isterlerdi. Yaşar Kemal'in kitapları dışında, o yıllar Almanca okuyucuya sunabileceğimiz hiç bir edebi eser yoktu. Bu eksiklikten dolayı -yada eziklik diyelim- 1994 senesinde İsviçreli bir arkadaşım ile beraber ilk olarak Musa Anter'in 'Birîna Reş' isimli piyesini Almancaya çevirip, kısa sürede İsviçreli bir yayınevi bulmadığımızdan dolayı, kendim yayınlamıştım. Böylece hiç planladığımız halde, Almanca yayın yapan Kürt orijinli bir yayınevimiz oldu. 1995 senesinde kitabevi kapandığında, Kürt yazarlardan Almanca'da altı kitap yayınlamıştık. Bunların çoğu ise, kendi çevirilerim idi. Daha sonraki yıllarda basıma 6 kitap hazırladım. Ararat Yayınevinde periodik olarak senede Kürt yazarlarından iki çeviri yayınlıyoruz, bunların hepsi yalnız başıma yarattığım imkanlar ile oluyor, bazen çok güçlük ile karşılaştığımız oluyor. Temenimiz, bundan sonra redaksiyonu bir-iki kişi ile genişletip, daha da ileri düzeyde, Almanca'da var olan standartlara göre, kitap yayınlatabilmek.

Rohat Alakom: *Son olarak sizin Almanca yazılan iki kitabınız yayımlandı. Nerden çıktı bu yazma düşüncesi?*

Yusuf Yeşilöz: 1998 senesi içerisinde birisi İsviçre, diğeri bir Alman yayınevinde yayınlanan iki kitabım var. Kitaplarımı Ararat yayınevinde yayınlamamamın sebebi, hem gelin hem güvey olmak istemeyişimdendir. Ayrıca Alman yayınevlerinin bizden çok daha büyük imkanları var. Gördüğünüz gibi, kitapları profesyonel bir şekilde yayınlamışlar. Kitaplarımı ilk olarak Almanca yazdım. Sanırım bu Almancaya daha fazla konsantre olmamdan geliyor; yönettiğim yayınevinin Almanca kitaplar çıkarması, günlük yaşamda Almancayı kullanmam belirleyici sebepler olabilir.

Kitap yazma düşüncemi, garsonluğun yanında mutfaka girip, lokanta misafirleri için yemek yapan birine benzetiyorum. Kitap ile olan akrabalığım sırası ile; kitapçılık, çevirmenlik ve yayıncılık ola-

Yusuf Yeşilöz'ün 1998'de almanca olarak yayımlanan VOR METRIS STEHT EIN HOHER AHORN adlı kitabı.

rak süregeldi. Kendime ne zaman 'bende bir kitap yazmak istiyorum' dediğimi, şu anda hatırlamıyorum. Ama sanırım Kürdistan'da gelişen halk muhalefeti, onun beraberinde getirdiği heyecan, umut ve trajedi, benim bu kararı vermemde etkindirler. Ayrıca senelerdir yabancı bir toplum içerisinde yaşıyoruz. Yazı da, insanın kendisini en iyi ifade edebileceği bir mekan olduğuna göre, kitaplarım ile acıları ve sevinçleri, gelenek ve alışkanlıkları ile beraber gerçeğimizden bir resim sunmak istedim.

Rohat Alakom: *Bu çalışmalarınızda ne tür konular seçtiniz?*

Yusuf Yeşilöz: Aslında insanın kendi yazdıklarını anlatması zordur. Yine de bir kaç cümle ile belirtmeye çalışayım: İlk kitabım "Reise in die Abenddämmerung" (Akşam karanlığına yolculuk) çocukluğumda yaşlılardan defalarca dinlediğim epizotlardan (oluntu) meydana getirilen, 160 sayfalık kurgusal bir anlatı. Kitapta, Kürt ulusal hareketine desteğinden dolayı karakol komutanı tarafından her türlü işkenceye maruz kalmış bir Kürt köylü-

İsviçre'de Yusuf Yeşilöz'e ait Ararat Kitabevi

sünün (çobanının), çareyi en son ulusal harekete katılmakta bulduğu ve kendisi gittikten sonra ise, karakolun hedefi haline gelen, bundan dolayı Türkiye'yi terk etmek zorunda kalan eşi ve ailesinin dramı anlatılır. Kitapta olan insan ilişkileri, küçük mezrada yetmişli yılların başı. Bir nevi çocukluk hatıralarım. Motorize araçların hala girmedığı ve koyunculuk ile uğraşan, doğaya tamamen bağımlı olan ve insanlar arası dayanışmanın en iyi dönemini yaşadığı bir köy. Ayrıca kitabın belirgin bir diğer ağırlık noktası ise, militarizmin Kürt yaşantısına direk müdahalesi ve günlük kültürün askeri şiddet ile olan uyumsuzluk ve çelişkileri. (Eleştirilenler özellikle bu bölümü irdelediler)

Tüm Kürdistan'da olduğu gibi, İç Anadolu Kürtlerinin de yığınla sözlü edebiyatları vardır. Özellikle benim büyüdüğüm köyde, uzak şehirlere tuz götürüp, yerine yemiş, kuru üzüm, pirinç gibi gıda maddeleri getiren 'devecilerin' anlattıklarından, o zamanın gözde mesleği olan koyun çobanlarının efsanelerinden derlenen sayılarda edebi değeri yüksek öykü vardı. Masal anlatma geleneği yaşlılarda bir zorunluluk gibi idi. Anlatıcılarından, yaşlarda ağıt yakanlardan, düğünlerde türkü söyleyenlerden veya güzel halay çekenlerden benim çocukluğumda imrenerek söz edilirdi. Bunlar hakkında söylenen ve aklımda kalan deyim yerine geçebilecek bir-iki cümle: "Dibêje û ji devê wî hingiv diweşe!" (Söylüyor, ağzından bal akıyor), "Bêje,

kezeva min vesine" (Söyle, ciğerimi rahatlat)

Köyümüze elektrik geldiğinde, ben 16 yaşında idim. O güne kadar belkide en fazla beş kez televizyon seyrettim; bugün o zamanlar haksızlık diye tanımladığımız elektrik yokluğunu, yazdığım hikayelerime bakarak benim için en büyük şans olarak görüyorum.

İkinci kitabım, "**Vor Metris steht ein hoher Ahorn**" (Metris'in önü bir ulu çınar) cezaevi izlenimlerim. 1996 senesinde en son Türkiye'ye gittiğimde, İstanbul'da yayınevinde Almancasını yayınladığım Mehmed Uzun'un "Destpêka Edebiyata Kurdî" isimli kitabından dolayı tutuklanmıştım. Kitap İsviçre'de yayınlandı, fakat Türkiye'de hakkında dava açıldı. İki karakol, Metris ve Ankara Uluçanlar olmak üzere iki cezaevi 'ziyaret' etmiştim bu üç haftalık tutukluluğum esnasında. Bu sırada bir çok insan ile karşılaştım, Avrupa toplumu için ilginç olabilecek izlenimlerim oldu, Kürt, Türk ve dünya kamuoyuna mal olmuş çok şahsiyet ile beraber kaldım. İsviçre'ye geri döndükten sonra, aldığım notlardan derleyip, Eylül 1998'de Almanya-Münster'de Unrast Yayınevinde bir kitap yayınladım. Bu kitap, aslında bir nevi de zorunluluk idi; cezaevlerinde karşılaştığım çoğu insanlar -siyasi yada adi suçlular- bana şunu söylüyorlardı: "Bizim hikayemizi yazın!"

Rohat Alakom: *Okuyuculardan ne tür tepkiler aldınız?*

Yusuf Yeşilöz: Özellikle İsviçre basını uzun süre tartıştı. Hemen hemen tüm ulusal gazetelerin kültür sayfalarında eleştiri yazıları çıktı.

Yusuf Yeşilöz: İkinci kitap hala yeni sayılır, tepkileri önümüzdeki aylarda bekliyorum. İlk kitabım beğenildi. İsviçre Kitapçılar ve Yayıncılar Birliği tarafından '1998 yılının kitabı' seçildi. Özellikle İsviçre basını uzun süre tartıştı. Hemen hemen tüm ulusal gazetelerin kültür sayfalarında eleştiri yazıları çıktı ve devlet radyalarının kültür programlarına ve mahalli bir çok basına konu oldu. Almanya'da sol basın ilgilendi. Mayıs 1998'de, Solothurn şehrinde her yıl periyodik yapılan, İsviçre Ulusal Edebiyat günlerinde, misafir yazar olarak söyleşilere davet edildim. Ayrıca 1998'de İsviçrenin misafir ülke olduğu Frankfurt Kitap Fuarında, İsviçre'de yaşayan yabancı yazar olarak davetli gittim ve orada bir söyleşi yaptım. Ayrıca kitabevlerinin ve lise dengi okulların organize ettiği okuma günlerine katıldım.

Kitap yayımlandıktan üç ay gibi kısa bir süre sonra geçen yaz, Milano'da İtalyanca'ya çevrildi. Sanırım önümüzdeki mart ayı içerisinde yayınlanması gerekiyor. Yayınevinden aldığım duyuma göre, başka dillere çevirileri için ilgelenen yayınevleri ile pazarlıklar var.

Rohat Alakom: İsviçre'de yaşayan Orta Anadolu Kürtleri Cemaati konusunda neler söyleyeceksiniz?

Yusuf Yeşilöz: İsviçre'de yaşayan İç Anadolu Kürtleri'nin konumu da, sanırım yurtdışında yaşayan diğer Kürt insanları ile eşit düzeydedir. Altmışlı yılların başından beri Avrupa'ya göç veren bölgenin, hemen hemen tüm köy ve kasabalarından, İsviçreye yerleşmiş üç kuşak insan bulmak mümkün. Çoğunlukla Konya'nın Cihanbeyli, Kulu ve Yunak ve Ankara'nın Bala, Haymana, Polatlı ve Şereflikoçhisar ilçelerine bağlı köylerden gelmişler. Eskişehir'e bağlı Sivrihisar ilçesinden de, sayıları az da olsa, İsviçre'de yaşayan Kürtlere rastlamak mümkün; bunlar yetmişli yıllarda işçi olarak gelen kesim. İsviçre'de yaşayan İç Anadolu Kürtlerinin sayılarını kestirmem oldukça zordur. İsviçre'ye akınları, özellikle seksenli yılların ortalarından sonra başlamış; bölgenin ana geçim kaynakları olan rençberlik, hayvancılık ve nakliyatçılık gibi meslek dallarının seksenli yıllarda krize girmesi, İç Anadolu'dan başta

Avrupa ve ayrıca Konya-Ankara gibi büyük şehirlere göçü kamçılamıştır. İsviçre’de yaşayanların, çoğunluğu işçidirler. Son yıllarda buralarda gelişen işsizliğe paralel olarak restaurant, bakkaliye, imbis vb. gibi işyeri sahibi olanlar atakta. Öğrenci olan az bir kesim var. Ulusal harekete direk katkıda bulunan ve tüm zamanını ona veren sayısızca insan var. Kürt kültür faaliyetleri içerisinde olan, bu çalışmaları candan yürüten insanlar var. Örneğin Mustafa Selimoğlu gibi, Kürt günlük basını için gazeteci olarak ciddi haberler yapmış kişiler var. Bir süre önce kapanan Zürih’teki Kürdistan Kültür Merkezi’nin çalışmalarını yürütenlerin çoğu, İç Anadolu Kürtleri idi... Tabii memlekette olduğu gibi burada da kahveleri olan, kağıt oynayanlar var!. İç Anadolu Kürtlerinde hala kaybolmamış bir özellik var: iki kişi bir araya geldiklerinde, bir çok Türkçe kelime katsalar da, birbirleri ile Kürtçe konuşurlar. Umarım bu alışkanlıkları sürer, Kürtçesini kullanmadıkları veya bilmedikleri kelimelerin Kürtçesine de alışırlar.

Rohat Alakom: *İç Anadolu Kürtleri tarafından çıkartılan Birnebûn dergisinin şimdiye kadar altı sayısı yayımlandı. Ben kendim, İç Anadolu Kürtlerinin bu dergi sayesinde tarihsel alanda kendi kendileriyle ilk kez tanıştıkları kanısındayım. Bu görüşe ne dersiniz?*

Yusuf Yeşilöz: Görüşünüze tamamen katılıyorum. Birnebûn dergisi bir iltir, bir mukaddemedir. Öncü bir görev üstlenmiş. Nüfusu bir milyon civarında olan İç Anadolu Kürtleri üzerine bir kaç araştırmanın dışında, bugüne kadar fazla bir şeyler ne yazık ki yazılmamıştır. Kendimiz de, ne edebi ne de araştırma alanında fazla birşeyler yazmamışız. Sanırım, redaksiyondaki arkadaşların bir zorluğu da bu olur: yazılı bilgi az, ayrıca bölgeden uzaklık. Dileğim, Birnebûn yakın bir zamanda kendi coğrafyası ile tanışır, kendi insanları arasında araştırma ve

Yusuf
Yeşilöz’ün
kızkardeşi
Fatma
Yeşilöz’ün
1993’te
Gölyazı
(Xelikan)
kasabası
üzerine
hazırladığı
Gölyazı’nın
Monografisi
adlı tezinin
kapağı.

geçmişleri ile tanışma motivasyonu sağlar. Son gittiğimde bir defa daha tanık oldum: özellikle son on yıl içerisinde benim kasabamda hemen hemen her aileden 'Üniversiteli' çıkmış, kız yada erkek. Hatta bazı ailelerde birden fazla genç üniversitelerde çeşitli meslek dallarında okuyorlar. Gerillaya katılan sayısızca insan var, çoğunluğu okuyan kesimden katılmışlar, geride bıraktıkları hâlâ tam olarak betimlenmemiş bir sempati var. Türkiye'deki siyasal ve kültürel yaşama mal olmuş 'İç Anadolu' bir çok Kürt var. Kısacası coğrafyamızda ciddi araştırmalar yapacak, bir potansiyel oluşmuş. Kucaklaşmak gerekiyor...

Rohat Alakom: *Geleceğe ilişkin çalışmalarınız konusunda biraz 'sır' sahibi olabilir miyiz?*

Yusuf Yeşilöz: İsviçreli yayınevimin bu yıl basıma hazırladığı bir kitabım var. Gene anlatı tarzında bin novel. Çocukluğumda dinlediğim, bu yüzyılın yaralarına doğru meydana gelmiş bir epizot: nihayet dördüncü nişanlısı ile evlenebilen bir gencin hikayesi.

İçerisini yörede olan olaylardan alıp, üzerinde çalıştığım veya hakkında hala bilgi topladığım başka hikayelerim de var.

NAVLÊK-BIWÊJ (DEYÎM)

M. Şîrîn Dağ

A bin zimên
Av bi dêv ketin
Ava kanîya davestîn
Bar giran
Berve çava
Berê lêv rustin didan rustin
Berê çava girtin
Birçî yê nêzmirî
Bi kûpê vala de fis kirin
Bi mezina ra bi çûka ra çûk
Bi pê ketina xewê
Bi enîyê lêketin
Bi benê wî xwe berdana bîrê
Bi şorê da distin
Bi dilê xwe
Bi çavekî lê mêzekirin
Bi tişteki nehesibandin
Bi dest xistin
Bi kuta li **junîyê** xwe xistin
Bi destê xwe dayin bi lingê xwe lê gerîn
Canîya tor
Can dayin
Canê xwe kiriye devê xwe
Çav gerandin
Çav vekirin
Çav bi girî
Çav ronî bûyin (kirin)
Çareya serê xwe mêzekirin
Ço di bin va kirin
Dest bi ço
Dest dayin
Dest ji dunyayê kişandin
Dest û ling li hev gerîn
Dev nakeve hev
Di çavê kelê da lêxistin
Dev guherîn
Devî dibê guhê nabihîzin
Dêla heft kerîya
Anîna ber çava
Av davestîn
Balîfa bûkê revandin
Bavê kal
Berxa makmij
Berê nuxurî
Bîn di min nan da mayin
Bi paşil e

Bi çavekî lê mêzekirin
Bi berda çûyin (neçûyin)
Bi ser da verişîn
Bi şeytên ra kav listin
Bi gozerê av kişandin
Bi ewra xistin
Bi ber dil da çûyin
Bi dil û bi xatir
Bi ser erdê ketin
Bi dest û bi pê
Bi xur ra kişandin
Cangiran
Can şêrîn
Cî girtin
Çav berdayin
Çav girêdayin
Çav ji ser nebirîn
Çîq rût
Çiya wergerandin
Dayina ser desta
Dest li ber helnayin
Desmala ser desta
Deng jê derneketin (derketin)
De rîya hecacîya payin
Deri bi çar çavan payin
Dev dane ber devê hev
Dev tijî şor
Dest teng
Dînê ku dîndeq dîyî (dîtî)
Di zar û bîvilan ra anîn
Di paşî û pêşîyê negehiştin
Di sêri ra ketin bin ra derketin
Dil xwastin
Di hêla alî û di hêla walî negehiştin
Dizê xumal
Di çava ra çûyin
Dil-xatir zanîn (nezanîn)
Di mal da mayin
Di dest ra derbaskirin
Dunê bişewite qirşekî xwe naşewite
Ên bi ser ra
Gav ranayê, şor heynayê
Guh pêva nekirin
Hat dawestî
Hata dêv hatin
Heş li sêri birin

Hevdeyên sêri sistin
 Hêştirê gergîn
 Him li ser him li bin xistin
 Ji bin derketin
 Ji ser xwe avîtin
 Ji çava derxistin
 Ji çiya da li erdê ketin
 Ji dest nehatin (hatin)
 Ji dest û linga da ketin
 Ji nav biderketin
 Ji mûjekê xoşavek çêkirin
 Ji hespê dêhat li kerê nîşt
 Ji sîya xwe revîn
 Ji xwe derbasbuyin
 Kefen dirandin
 Ketiyê deva
 Ketina desta
 Ketina qavekê
 Kur û tazî
 Di suriya ra lêxistin
 Dikaye şîr nade
 Di dû gerîn
 Di bin ra hal kirin
 Dizgîn bi dest dayin
 Di çava da mezin kirin
 Dijmin qarandin
 Di bin şevê ra
 Duh yek îro dudu
 Dunê jê va xuya nekirin
 Erdê ku jê bixwe dizane
 Guh dayina ser xwe
 Gurê kêderê mir
 Hazîrgom
 Heş li sêrî çûyin
 Heş bi ber xistin
 Hêrs di sêrî ra derxistin
 Hundir hate ber dêv
 Ji bin sêrî derketin
 Ji çava da ketin
 Ji devê xwe revandin
 Ji dest derxistin
 Ji dest nefilitîn (filitîn)
 Ji mar tirsî ji werîs reviya
 Ji mêra hesibandîn
 Ji jor da hatin
 Ji serî û binî da
 Ji xwe ra bûyin
 Ji warê paş hate warê pêş
 Kete zara
 Ketina çava

Ketina dinê
 Kêr bi xwîn
 Li kumê ketî gerîn
 Li deva gerîn
 Li eleg-bêjingê kirin
 Lêv dêwestîn
 Li ser serê xwe çûyin
 Li ber malekê rûniştin
 Lingê xwe dayina kevir
 Li şûnê ceh rişandin
 Li pîyê Xwedê
 Li pişt derketin
 Mat bûyin
 Mêrê şora xwe
 Nehatina desta
 Nanê xwe ji kevir derxistin
 Ne tahm ne tik
 Naza xwe li birîn
 Pêçîya xwe gez kirin
 Pişt dane piştê hev
 Pê kûsî çêrandin
 Pêş gotin paşî nînayin
 Pî û bask şikestin
 Qeram ketiye stu
 Qûnê nade ber
 Quwet li te
 Rind û xerav
 Rovîy ku eqê xwe nayê
 Rovîyên di zik da
 Ser gir-heş tune ye
 Serî girêdayin
 Seri xwe xwarin
 Serxwaşî dayin
 Sîr-ca
 Şîr û şekir ji dev barîn
 Şor li rû
 Şor di dêv da nasekinin
 Şora devê xwe zanîn (nezanîn)
 Şujî ji xwe berdan
 Tim di kirasekî da be
 Lawê mêra
 Li cî rûniştikandî
 Lê nere
 Ling cîh girtin
 Li heşê hev in
 Li şora gerîn
 Li ser lingê xwe dawestîn
 Lîstikê jê kême
 Merîya bibe bîn
 Mirinîya xwe hatin

Navber qetandin
 Nav di erdê be
 Ne bi xagî be
 Nifirî-nifirandî
 Pêlê arê cina nayin
 Pişt anîna erdê
 Pan pan deng kirin
 Pişt tê alkirin
 Qalikê gwîzekê tiji nake
 Qun tê alkirin
 Qut birîn
 Rehet li hestiyê dê û bava
 Ro dîtî (nedîtî)
 Roka min hebe ji te ra ye
 Serî êşandin
 Serî teqîn
 Serî kişandin
 Serîyê xwe dayina bin çengê xwe
 Şev yek diz hezar
 Sîr û hezûr
 Şor gir
 Şor tê karnekirin
 Şor kirine yek
 Şur heşin
 Tev hev kal û pîr bûyin
 Tiştê ku ji xelkê diqede
 Tî û birçî mayin
 Tîrsa di tîrsê ra derkeve
 Xêr jê nehatin
 Xuya seklanê
 Xwîn çû laşê bi ser ketin
 Xwîn verişîn
 Xwîn kişandin
 Vê ra bûye heval
 Zarxwaş
 Zikdirî dayin
 Ziman kêr
 Tirê çûne fisê mane
 Xêra mirîya
 Xuya eniya
 Xwarîye eq nekirîye
 Xwîngerm
 Xwîn xwar
 Xwîn ji serê qelem da barîn
 Zêr çû gû ma
 Zikê ku pîvaz xwarî dizane
 Ziv çû eq ma

CANÊ

Dibe ku rojekê
 Dikevim bîra te
 Berê xwe bide çiya
 Were gundê me
 Bibihîze
 Nalîn û hawara
 Bibîne
 Rîspî û pişt li dîwara
 Li vir stûxwar
 Kalek ji ez im.

Canê
 Dikevim bîra te
 Berê xwe bide çiya
 Were gundê me
 Bigere
 Li daristanên şewifî
 Bibîne
 Çiyayên bi bomba qeliştî
 Li vir birîndar
 Zinarek ji ez im

Canê
 Dibe ku rojekê
 Dikevim bîra te
 Berê xwe bide çiya
 Were gundê me
 Bibîne
 Bi çaxa hatim xapandin
 Bizane
 Dev di pêşîra dayikê de
 Ez fetisandim
 Li Helepçê
 Dergûşek ji ez bûm

Canê
 Dibe ku rojekê
 Dikevim bîra te
 Berê xwe bide çiya
 Were gundê me
 Bibîne
 Di sîya mirinê de
 Jiyan çiqas sar e
 Bizane
 "Şev yek diz hezar e"
 Tu
 Bi ewrekî reş be, bibare
 Wê çaxê
 Brûşkek ji ez bim.

Mem Xelikan 1998

Tarih, efsaneler ve turizm bölgemizi tanıyor musunuz!

İrfan Baysal

Celil Boğazı çok eski yerleşim yeri olduğuna dair izler taşımaktadır. Bilinen eski yerleşimcileri Bizanslılardır. Hala kayalara oyulmuş günümüze kadar gelebilmiş barınma yerleri vardır. Bölgede bulunan kayalıklar doğal nedenlerden dolayı şekillenmişlerdir.

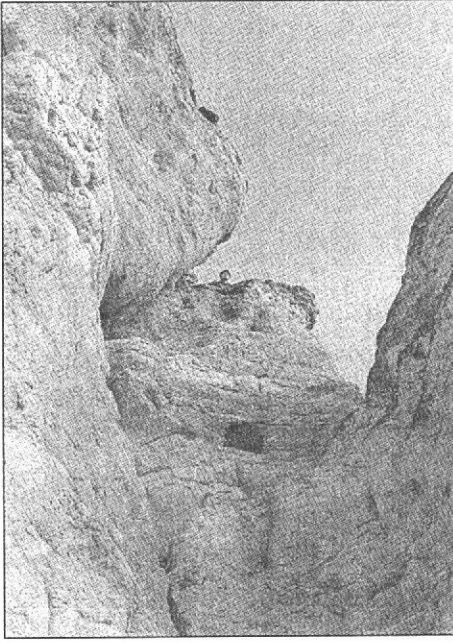
Celil Boğazı Kuşça Kasabasına üç, Yeniceoba Kasabasına ise yedi Km. uzaklıktadır. Bölge doğal yapısı ile turistik özellikler taşımaktadır.

Celil Boğazı çok eski yerleşim yeri olduğuna dair izler taşımaktadır. Bilinen eski yerleşimcileri Bizanslılardır. Hala kayalara oyulmuş günümüze kadar gelebilmiş barınma yerleri vardır. Bölgede bulunan

kayalıklar doğal nedenlerden dolayı şekillenmişlerdir.

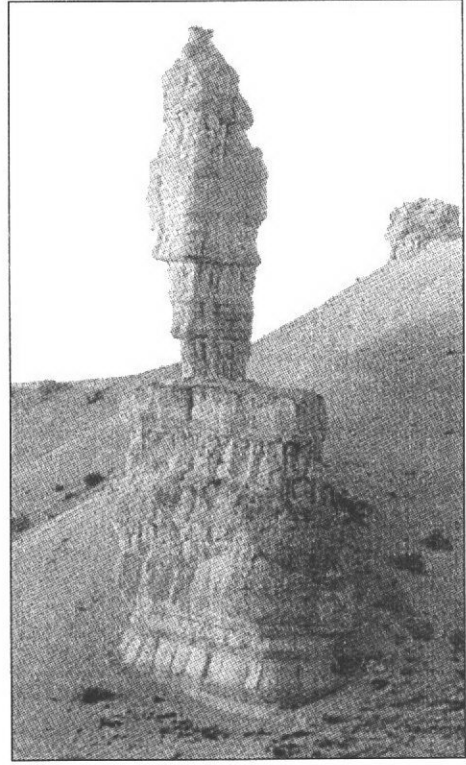
Bölgede bulunan su ve ağaçlar, insanların burayı piknik alanı olarak kullanmalarına imkan vermektedir.

Ayrıca iki kayalık arasından damlayarak akan sudan insanların şifa niyetine yıkanmaları, orada bulunan bir ağaca çaput bağlayarak bir dilekte bulunmaları ayrı bir özellik katmaktadır.

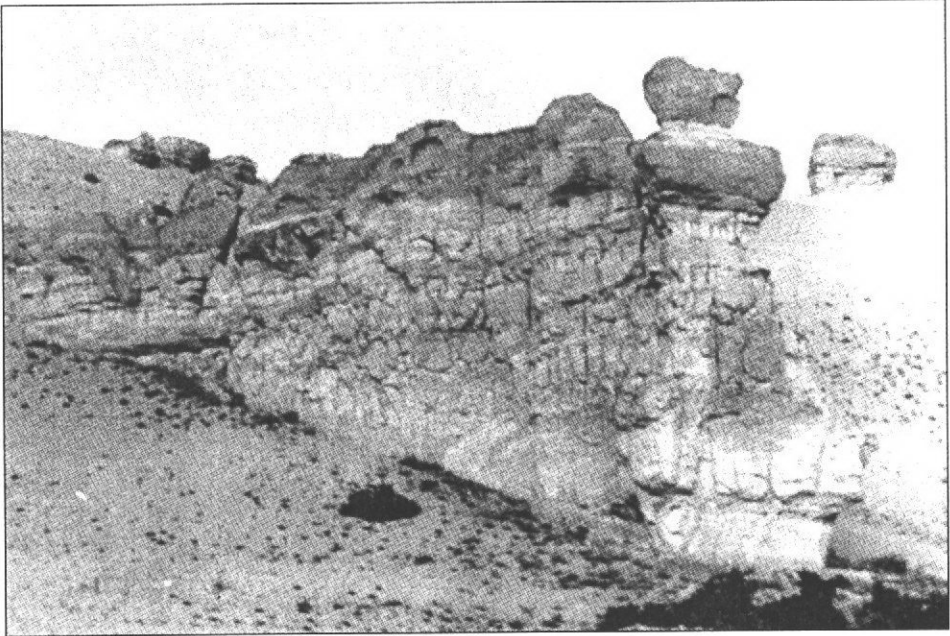

Kayalıklara oyulmuş bir barınak

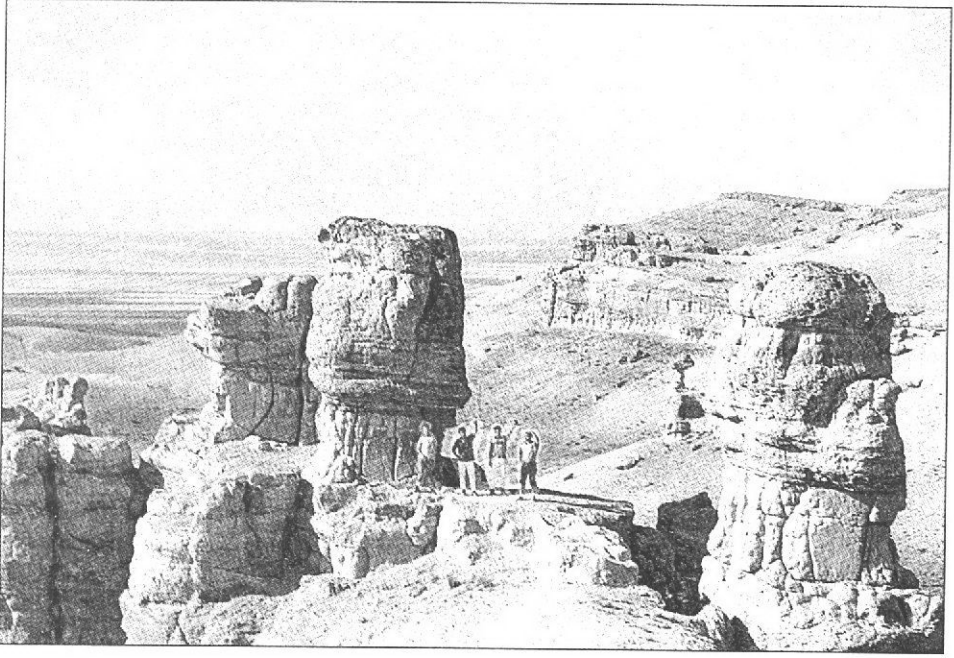
Burada doğal yapı canlılara benzetilir. Kayaların doğal şekillenişleri üzerine yöre halkı farklı öyküler anlatmaktadır.

Taşlaşan aşıklardan diğeri

Kızla erkeğin aşkına engel olmak isteyen insanların taşlaştığı...

Efsaneler diyarı Anadolu'da yaşananların farklı bir şekli bizim oralarda da mevcuttur. Bu yöre ile ilgili efsanelerin bir versiyonunu siz okuyucularımıza aktaralım;

Peş peşe oluşmuş kayalıkların ilki erkek, peşindeki kadın ve en sonundaki kayalık kütlesi ise insan topluluğuna benzetilmektedir.

Zorbaların ve zalimlerin yaşadığı bir dönem..... Sevdalılar kavuşmak için her çareye baş vururlar ama başarılı olamazlar. Tek şansları birlikte bu diyarlardan kaçmak olur. Anlaşırlar ve bir sabah erkenden memleketlerinden ayrılırlar..... Sevdalılar birlikte kaçmaktadırlar. Köylüler engel olmak için peşlerine düşerler. Sevdalılar arkalarından gelen kalabalıktan kurtulmayı başaramazlar. Ölümün ayak izleri

bunlara yaklaşmaktadır. Tüm ayrılıklar gibi bunlarında ayrılığı zor olur. Anlaşırlar. Genç kız sevdalısını ölümden kurtarmak için tek çarelerinin ayrılmak olduğunu söylesede yiğit sevgilisi bunu kabul etmezse de çaresizdir. Erkek sevdalısını bırakmak zorunda kalır. Aralarında yirmişer-otuzar metre aralıklarla erkek, kız ve köylüler taşlaşırlar.

Bu anlatılan öykü, kimbilir zamanında hangi yaşan(ma)mış aşklara mesaj olarak verildi. Günümüzde de güncelliğini sanırım yitirmiş değil.

SÊ XWANG Û SÊ BIRA

Berhevkar: Mamoste **Îrfan Baysal**
(ji aliyê Cihanbeyli û Kulu'ye)

Li gundekî jin û mêrikek hebûye. Sê keçikên van hebûne. Yek ji yekê rindtir bûye. Rokê dayika van nexwaş dikeve û dimre. Bav bi keçikan va bi tenê dimên. Vana cîraneke xwe jina bî hebûye. Dihatîye mala van diçuye. Va keçikana yarê xwe dike. Rûyê xwe raş bin vanan mîna, keçikan rokê dilî bavê xwe dikin vê jinê li bavê xwe mar dikin.

Sal tiherin meh tiherin dîya van tuxaze va keçikan jî pîstî xwe bike. Rokê bi keçikan va tihere bin darê sêva. Di bin darê da bîrik hebûye. Jinik ser bîrê tigre. Ku tên erdê dare dîya wan wana heltide ser darê. Darê kû dawtişînîn sêv li erdê dikevin. Ku wana sêva berav kin dikevin bin bîrê.

Çend ro di bin bîrê da dimên kes nê wana xelas nake. Wana tî û birçî têne ber mirnîye. Xwanga mezin bi a ortê ra dibê: "Ma xwanga me yê biçûk rakeve emê wê buxnî." A biçûk vê dibîze. Li ser vê digrî û bi tilîyê xwe xwalîyê dikole. Li ber keçikê qullik vedibe. Vê fere dike û dibe pencerê. Di vê pencerê ra dikeve hundir. Kû vira axurik e. Di axur da hespik girêdane. Di ber da hejîr hene. Keçik pêşa xwe tijî hejîr dike û vedigere. Bana xwangê xwe dike. Bi ken û kêf hejîran tixwun. Ro tehirin, hefta tiherin bi vî awî zikî xwe têr dikin.

Xudanê hesp jî sê bira bûne. Hespî wan pir bi qîmet buye. Ro bi ro hespî wan jarik dibe. Vana nizanin çima? Birayê mezin êvarekê xwe tide bendê. Keçik mêze dike yek li benda hesp e. Wî dike xewê. Û tiherin hejîra ji ber hesp heytênin. Birayê mezin siwe da bi xwe têse. Tebê "min çîst nedî." Îcar birê ortê xwe dide bendê. Wî jî dikin xewê. Ew jî tiştî nabîne. Îcar birayê biçûk xwe dide bendê. Xwe li xewê têne. Mêze dike keçikik hat û pêşa xwe tijî hejîr kir. Birayê

biçûk ji para bi guluyên wê tigre û jê dipirse:

-Tu î n î, tu cîn î ?

Keçik: Ez ne î n im ne jî cîn im. Ez însan im.

Keçik ji peşî da heta paşîyê her tiştikî jê re kat dike. Keçik tihere bana xwanga tike. Bira jî bana birayên xwe dike. Birayê mezin keçika mezin, birayê ortê keçka ortê, birayê biçûk jî xwanga biçûk li xwe mar dikin.

Sal derbas dibin, meh derbas dibin.... Xwanga mezin tevindar buye. Ji mêrî xwe ra xwe tipesîne:

-Eza ji te ra tevnîkê bikim. Ma ordîya eskera li ser rûne.

Xwanga ortê jî ji mêrî xwe ra xwe tipesîne:

-Eza ji te ra bi tevnê topika heft bara çêkim.

A biçûk jî ji mêrî xwe ra:

-Eza ji tera zok kurik bînim. Ma kevrî cewher ti henîya da be.

Ro tê, hurd xwangê mezin şorê xwe nînin şunê. A biçûk tîne şunê. Keçikik bi lawikikî va tîne dune. Xwangê mezin kurika ji ber heytênin. Û du cewrika tavên ber. Bana birê biçûk dikin, jê ra:

-Jinka te ji te ra du cewrik hanîn!

Birayê biçûk jinkê dike gozik xanî bi tenê cî tene û dev jê ber dide. Xwangê mezin kurika dikin sepetîkê davên avê. Av sepetê dide ber xwe dibe.

Li rû avê li gundikî şivanek pez diçêrîne. Tevî kerî, bizinik hebûye. Xudanê bizinê pîrekik buye. Vê pîrê wakî di jî tiştikî xwe tune buye, xizan buye. Va bizina hero ji kerî vediqete tihere hêla avê. Li rû avê kurik(zarok) ji sepetê derdikevin devî xwe dikin ganê(guhanê) bizinê. Têrî xwe şîr ji çiçik temêtin.

Kerî vedigere gund, pîrik kû bizina xwe bidoşe gane bizine şîr tê de tune. Pîrik tihere ba şivên.

-Şivano di nav kerî pez da te bizina min dî ku tu bidoşî.

Şivan:-Ezê çima bizina te yî bi tenê bidoşim.

Ro û hefte tiherin. Bizina pîrê tîm tê dotin. Rokê pîrik bi şivên ra tihere ber pêz. Ku kerî tê dora avê bizin ji nav kerî derdikeve tihere rû avê. Jî sepetekê du kurik derdikevin şîrî bizinê dimêtin. Pîrek her tiştî bi çavê xwe dibîne. Va kurikna heytêne û tihere mal. Bi şîrî bizinê vana mezin dike.

Vana mezin dibin. Rokê xwang bi birayê xwe ra dibê:

-Tê xanîna ji me ra çêkî, ma(bila) di dunê da tek bin.

Ew jî bi wî awî xanîna çêdike. Rokê jinik tê mala van mîvandarî.

Ji keçikê ra: Xanîyê we pir rind in. Kemasîya xwe didanê fil pêva tune.

Xwang ji biraye xwe ra vê kemasîye dibê.

Bira dibê: Ezê herim didanî fil bînim.

Pir tihere hendik tihere merîk li wî diqelive. Mêrik jê ra:

-Xorto tê herî ku derê?

Xort: Ezê herim ji xwanga xwe ra didanî fil bînim.

Mêrik jê ra: Mere tê bîmrî.

Xort: Na ezê herim.

Mêrik: Tê kû illa herî. Ezê li te temekê bikim. Hawzî ku fil tê da avê vexe berê zîft berdê. Ku fil avê vexe didanê xwe ê pêda binuskin. Didanê ji te ra bîmên.

Xort tere bi wî awayî didana heydêne tê. Didanê fil bi xanîyê xwe da dîkin.

Rokê xort dîsa li nêçîrê buyê, ew jina dîsa tê mala wan. Ji keçikê ra:

-Didanmê fil pir rind bûn. Ku ti nav baxçî we da gul û gulbend hebin a hî rind buwe.

Bira ji nêçîrê vedigere tê mal, xwangê dîsa kefi xwe tune. Bira jê dipirse "çir bû?"

Xwang: Her tiştikî me heye. Di baxçî me da gul û gulbend tunen. Dora dinê royê, bira radibe tihere. Pir tihere hendik

tihere dîsa ew mêra rast ê tê. Mêr jê ra:

-Xorto tu dîsa tiherî ku?

Xort: Ezê herim ji xwangê xwe ra gul û gulbend bînim.

Mêrik: Kû ez bêm mere jî tê bi ê xwe bikî. Ez dîsa jî li te temekê bikim. Waxtê kû tu çuy wê şunê pir bi barnî ke. Ku te nekir barnî, tê bi kevir bî.

Xort tihere wê şunê. Dike barnî:

-Gul û gulbend!!!

Linge wî dibin kevir. Careke din bang dike. Heta navê dibe kevir. Cara paşî bang dike kevirê xwe diweşin. Hemêza wî tijî gul û gulbend dibe.

Vedigere tê mal. Li rîya wî ew mêra dîsa rast tê. Mêrik ji xort dipirse:

-Tu kî yî?

Xort: Ez bi xwangê xwe va nî. Wekî di jî kesî me tune. Pîrekê em ti sepetekê da dînî. Wê em mezin kirnî.

Mêrik ji xort ra tebê: Xwîna min pir li te kelî.

Xort jî: A min jî li te.

Îcar bi hevdu ra tiherin mal. Hevdu hasdikin û dibin dost. Rokê xwang bi birayê xwe va tiherin mala mêrik. Li malê dibin mîvan.

Ji mêrik dipirsin: Di vê gozê ha da jinek bi tenê rutêne. Ew kî ye?

Merik: Ew jinka min bû. Wê du cewrik hanîn dunê. Min jî cişt.

Xwang tihere ba wê jinkê. Keçik gotinê mêrik dide rû jinikê. Jinik jî:

-Waxta ku kurik hatin dunê min bi çavê xwe dîn ku yek lawik bû yek jî keçik bû. Paşê xwangê min kurîkê min ji ber min heyman. Di sepetekê da havitin avê. Du cewrik jî dane ber min.

Xwang vedigere tê ba birê xwe. Jê ra her tiştikî kat dike. Bira dizane ku vana hem nî. Tihere ba xaltîyên xwe. Ji wana dipirse, ew jî her tiştikî jê ra kat dîkin. Bav jî bi wana dihesê. Bi hevdu ra tiherin dakê xwe heytênin tiherin mala xwe.

Çêroka min çû katê, rehmet li vê cematê!

GEÇMİŞİN KALINTILARI

Feridun

Ulusların tarihinde, sanatında ve uygarlıklarında dinlerin ve mitolojilerin etkisi çok büyüktür. Dinsiz ve mitolojisiz topluluk yoktur. İnançlarda ve mitolojilerde insanın yaşam için verdiği mücadelenin tarihi yatmaktadır. İnançlar ve mitolojiler tarihin akışında günün ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değişime uğramışlarsa da topyekün ortadan kalkmamışlar ve yeni düşüncelerle kaynaşarak varlıklarını sürdürmüşler. Dinler ve mitolojiler, doğayı yorumlayan insanın, yarattığı doğa üstü insanların ve olayların hikayesi ve fantazisidir. Doğadaki olayların nedenlerini bilimsel olarak açıklayacak bilgilerden yoksun olan insanoğlu olayları fantazisi ile açıklamaya çalışmış. Ve bu fantazilerin bir çoğu günümüzde de varlıklarını sürdürmektedir. Kültür bir toplumun yaşayabilmesi için yaptığı eylemlerin bütünüdür. Kültür: mimardır, müziktir, spordur, folklordur, masaldır, resimdir, dindir, mitolojidir, bilimdir ve sanattır. Yani kültür insan uğraşdır.

İç Anadolu Kürtleri, asırlar da geçmiş olsa etnik kimliklerinin belirleyici unsurlarını, hakim ulusun toptan asimilasyon çabalarına ve kültür miraslarını koruma kurumlarından yoksun olmasına rağmen yaşatmış ve geleceğe taşımış. Köklü bir kültür ve uygarlıkların mirasına sahip olmaları onların da diğer bir çok halk gibi tarihin sahnesinde silinip kayıp olmamasını sağlamıştır. Kültür miraslarının zenginliği onların asimilasyona karşı dirençlerini artırmakla kalmamış hakim ulusların kültürüne katkıda bulunmuştur. Alman Herman Wenzel 1930 yıllarda İç Anadolu'daki yaşam üzerine yaptığı çalışmada Kürtlerin asimile olmadıkları gibi çevresindeki diğer toplulukları asimile ettiklerini yazar ve bunu Kürtlerin üstün ve yüksek bir kültüre sahip olduklarına bağlar. Bugün, batıl inanç ve hurafe olarak

adlandırılan olayların kaynaklarına baktığımızda hemen hemen hepsi Kürt kültürünün birer parçası olarak karşımıza çıkar ve köklerinin çok gerilere gittiğini görürüz. **Kürdistanı kolonileştiren ülkeler, Kürtlerin kültür mirasları ile buluşmaları için kültür miraslarına ya el koymuş ya da dini motifli olanlarını batıl inanç olarak değerlendirerek aşağılamış ve gözden düşürmeye çalışmışlar.** Kürtleri kültürlerinden uzaklaştırarak asimile etme yoluna gitmişler. Bugün hurafe ve batıl inanç olarak değerlendirilen olayların, inançların ve davranışlarının, Kürt mitolojisinden ve İslam öncesi Kürtlerin dini olan **Zerdüştlükten** kaynaklandığını tespit etmek pek o kadar da zor değil. **Bu hurafe ve batıl inanç olarak adlandırılan olaylar, kültürümüzün ve tarihimizin birer parçasıdır. Tarih, kopuk kopuk olamaz. Tarih süreklilik ister. Tarihimize süreklilik kazandırmak zorundayız. Bunun içinde bütün değerlerimize sahip çıkmalıyız.** Aradan binlerce yıl geçmesine rağmen hala bugün Kürt mitolojisinin, **Zerdüş** öncesi çok tanrılı dinlerin ve **Zerdüş** dininin etkilerini ve törelerini görmekteyiz. Kürtlerin tarihi ve kültürü, ortak ülke; **aryan** ülkesinde yaşamış diğer topluluklarla ortak. Bu ortaklıkta biz Kürtler payımıza düşeni almalıyız ve geliştirmeliyiz. Biz Kürtlerin talihsizliği **ari** halklarının kültürleri üzerine araştırma yapanların yabancılar olamsı ve bu yabancıların bütün kültür değerlerini Farslara maletmeleridir. Kültürümüzle ilgili bilimsel araştırmalar yaparak bu konularda otorite olacak uzman ve yetkin akademisyenlere ihtiyaç vardır. Kendi sınırlı olanakları ile bir şeyler yapmaya çalışan insanların solukları daha ne güne kadar yetecektir. Yapılacak araştırmalar kesinlikle bilimsel olmalı ve bilimsel disiplinin

kurallarına harfiyen uymalıdır. Ezilmiş-liğimiz bize bilimsel olmama hakkı vermez. Araştırmaların kalıcı olması için olmazsa olmaz kuralına sadık kalınmalı. Değilse yapılan araştırmaların ömrü kısa vadeli olur ve bir işe yaramaz.

Kürtlerin, İslamı halife **Ömer** zamanında kabul ettikleri söylenir. Aradan bunca zaman geçmesine rağmen, İç Anadolu Kürtleri'nin bugünkü teolojik terminolojisinde geçmişin izlerini bulmak mümkündür. Kürtler İslam dinini kabullendikten sonra da kendi eski inançlarını, toptan bırakmamışlar. Eski inançlarını ya İslama entegre etmişler yada İslama paralel olarak yaşatmışlar. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Kürt kültürünün yenilikler karşısındaki esnekliği ve yeniliklere vokabülerindeki cevap yeteneğidir. Bu da Kürt kültürünün zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Folklorümüz ve kullandığımız teolojik terminolojinin yapısı bizi tarihimize buluşturma imkanları vermektedir. Bunu en iyi bir şekilde değerlendirek tarihimizin yapılanmasında büyük katkılarının olacağının düşüncesini taşıyorum ve emek verilmesi görüşündeyim. Kültürümüzün en ufak değerlerini bile gün ışığına çıkarmalıyız. Günümüzde İç Anadolu Kürtleri arasında hala yaşayan ve tarihi kaynakları çok eskilere dayanan bir kaç kelime ve olaydan bahsetmek istiyorum. Bu olayların hemen hepsi mitolojik ve dini kökenlidir.

MAGİ

Türkler sık sık İç Anadolu Kürtleri için **Magi Kürt** deyimini kullanırlar. Bunu kötülük olsun diye değil. Yöre Kürtleri kendi aralarında sık sık kullandıkları için onlar da kullanırlar. Kürtler, **magi** kelimesinin anlamını bilmeden kullanırlar. Ben sorduğum bir kaç kişiden hiç bir cevap almadığımı söyleyebilirim. Anadolu Kürtleri tarafında çok sıkça kullanılan magi sözcüğü ile ilgili olarak yaptığım araştırmalar neticesinde kökeninin çok eskilere dayandığını ve Kürtlerin eski dini olan **Magilikten** kaynaklandığını gördüm. **Magilik**, Medleri oluşturan kabilelerden

magaların diniydi. Özü, yapılan eylemlerle tanrıları etkileme anlayışına dayanır. Bu eylemler yakın tarihe kadar Anadolu Kürtler arasındada yaygındı. Ana geçim kaynağının hayvancılık olduğu 1960 senelerinin sonuna kadar, hayvanlarını korumak için **magi yöntemleri** kullanılırdı.

Çocukluğumdan hatırlarım. Hayvanlarımız, kaybolduğunda halama giderdik. Halam hayvanlarımızın, kurtlar tarafından yenilmemesi için, kurtların ağzını bağlardı. Kurmanccada buna **“Devê Gur Gurêde”** denilir. Halam, çakı bıçağın ağzını açar, Kürtçe dualar okuduktan sonra bıçağın ağzını tekrar kapatırdı. Kaybolan hayvanlar, ölü veya diri bulunduktan sonra bıçağın ağzı açılırdı.

XWEDÊ/XUDÊ/XUDA/HUDA

Kürtlerin, İslama kabullenmelerinin üzerinde uzun bir zamanın geçmiş olmasına rağmen, eski inançlarını, örf ve adetlerini hala yaşıyorlar ve İslam öncesi teolojik terminolojisini kullanıyorlar. Örnek olarak buna **Roji** ve **Xuda**'yı verebilirim. İslamın tanrısı olan Allahın karşısı Kürtçede **Xuda**'dır. **Xuda** kelimesine ari halklarının mitolojisinde rastlanmaktadır. Ari halkları, adına **Aryan** denen toprakların üzerinde yaşayan halkların tümünün ortak adıdır. Persler ve Medler arian topraklarının en etkin iki topluluğuydular. Aryanlılar çok zengin bir mitolojiye sahiptiler. Mitolojilerinin ana temeli iki prensibe dayanır. İyi ve kötü. Bu dualistik düşünce daha sonra Zerdüştdinini de etkilemiştir. Dualistik düşüncedeki iki kuvvet yani iyilik ve kötülük sürekli çatışma halindedir ve iyilik kötülüğü yenecektir düşüncesi hakimdir. Ariler, kozmik tanrılarını **Huda*** olarak adlandırıyorlardı. **Xuda**'nın anlamı gökten yeryüzünü **“iyi gözetliyen”** anlamına gelmektedir. Kürdistan'daki Kürtler gibi İç Anadolu Kürtleri de günümüzde, İslamın tanrısı olan Allahın yerine **Xuda** kelimesini kullanırlar.

ATA RUHU KÜLTÜ

Zerdüştdinin kutsal kitabı **Zend-Avesta**'nın **yast** bölümlerinde **faravasi-**

lerden söz edilmekte. Zend-Avesta'da yeralan onüç numaralı *yast* faravasileri konu alır. Konuya bahis olan faravasiler, arilerin ölmüş atalarının dindar ruhlarıdır ve koruyucu güce sahiptirler. Atalarının ruhları kozmik düzenin devamının garantisidirler. Kozmik düzen onların sayesinde olmaktadır. Yeryüzündeki sular, zengin otlaklar ve kadınların doğurganlıkları yine onların sayesinde. Eğer faravasiler olmasaydı, bütün yaşam ve hayvanlar olmayacaktı. Görüldüğü gibi varolmanın koşulu faravasilerdir. Günümüzde, İç Anadolu Kürtleri arasında olay yukarıdaki kadar olmasa da atalarının ruhlarına inanma kültürünün izlerine rastlanmaktadır.

Hemen hemen her kürt köyünde bir yatır ya da bir tekke bulunmaktadır. Bu yatırlarda ve tekkelerde yatanların adını ve sanını bilmeseler de, insanlar onlardan dilekte bulunuyorlar ve kötü günde yardımlarına geleceklerine inanıyorlar. Hastalar gider şifa diler. Çocuğu olmıyan çocuğunun olması için dilekte bulunur. Bu halk inancı diğer halklarda da mevcuttur. Ama kürtlerde daha bir ağırlıktadır. Cihanbeyli'ye bağlı *Bulduk* köyünde *Bulduk Dede* adında bir tekke bulunmaktadır. Tekke çevreye hakim bir tepenin üzerinde bulunmakta. Çok eski bir yapıdır. Giriş kapısının üzerinde haç işareti bulunmakta ve yapının etrafına serpilmiş mermer taşlarda Grek alfabesi ile yazılmış yazılar bulunmaktadır. Yapının tahminen Bizanslardan kalma bir kilise veya burda geçen tali ipek yolunun güvenliğini sağlayan bir karakol olduğudur. Çünkü tekkenin üzerinde kurulduğu tepe bölgeye hakim bir konumdadır. Burası halk tarafından tekke olarak kabul görmüş. Etraf köylerden de buraya ziyaretler yapılmakta ve adaklar adanarak dileklerde bulunulmakta. Bazı bölgelerde yatırların savaşırlara beyaz elbiselerle (kefen) katıldıkları ve düşmana belirleyici kayıplar verdikleri söylenir. Buda faravasilerdeki gibi yatırların koruyucu güce sahip oldukları vurgulanmak isteniliyor.

*Huda'nın Avestadaki anlamı: iyi gören

Hu: iyi (Eski Kürt mitolojisindeki anlamıyla bugünkü Lurri Beyreyi/Feyli, Elam bölgesi, Kürtçesindeki anlamı aynıdır.)

Da: görme fiilinden geliyor (Avestadaki kökü: *day-*) (Günümüz Kürtçesindeki *dîtin/dîyîn/dîr*: görmek fiiliyle aynı anlamı taşır).

BİR DAHA

Bir daha
bir daha
bir kez daha
bir daha
bizimkiler
yakılmış
yıkılmış
sisli duvarların
dibinde oturmasınlar
ve yollara düşmesinler

Bir daha
bir daha
çocuklarımız
taze bahar sütti koka
sabah rüzgarlarının yerine
ak çiğnerlerine
hardal gazı solumasınlar

Bir daha
bir daha
bıyıkları terlememiş
gençlerimizin
ve bir su damlası kızlarımızın
kutsal
derin
şafak uykuları
kanda yüzdürülmesin

Bir daha
bir daha
ağzı kanlı
dişi bahar kurdu insafındaki
namlular
topraklarımızda ulumasınlar.
Bir daha
bir daha
newroz çiçeklerimizin
taze güllerini
davetsiz misafirlerin
tanklarının paletleri ezmesin
ve postallarının gölgeleri
toprağımıza düşmesin

FERİDUN

SÖMÜRGEÇİ ROK

Şükrü Gülmüş

Sömürgeci Rok, bu terim vardı. Bu sözcükleri ben bulmadım. Onları sadece bir araya getirdim. Buna edebiyat literatüründe eğrütülemeli imge de diyorlar. Ben şimdi, bu yazıma başlarken bir araya getirdim. "Sömürgeci Rok" betimlemesini neden kullandım? Doğru mu? Yanlış mı? Onu hep birlikte göreceğiz. Ancak, çok kısa olarak şunu açıklamam gerekecek. Artık, günümüzde her kişi, kurum-kuruluş, parti ve hareketler kendilerince bir anlam yüklüyorlar bazı kavramlara. Bende aynısını yapıyorum.

Sömürgecilik, bir halkın egemen ulus tarafından kendisine benzetilmesi; dili, kültürel değerlerinin eritilmesi ve kışla eğitimlerinin, jandarma karakollarının hemen yanı başında kurulmasıdır. Göç, sürgün, yerinden yurdundan etme, kundaktaki bebeyi süten kesme, çocuğu devşirme okullarına göndermedir. Buna da medeniyet deniyor. "Parasız yatılı" deniyor.

Rok, bir satranç terimidir. Büyük ve küçük roklar vardır. Bunların amacı; şahı sağlama alma hareketleridir. Burdaki şah, TC'dir. Piyonlarsa, Kürt çocuklarıdır. Rok, bir diğer anlamda sürgüne karşılık düşer. Ama batı ve Orta Anadolu'nun mazlum çocuklarını da birer araç olarak kullanırlar.

GURBET NE YANA DÜŞER USTAM

Gurbete ilk adımımı attığımdan bu yana tam-ı tamına 28 yıl geçmiş. Dostlarım bana "hocam o zaman bize kesin yazmalısın!" dediklerinde, tereddütsüz kabul ettim. Çünkü benim yanımda Kırşehir'in apayrı bir yeri var. Şimdi o yıllara uzanıyor ve yazmaya başlıyorum.

Mışlı-muşlu yanı hikaye diliyle yaşamımı anlatmaya başlasam beş kelimeden sonra ya Türkçem biter yada yaşamım. Onun için ne ben anlatayım nede siz dinleyin.

Orta'yı bitirdiğimde Radyocu Aziz Ustanın yanında hala çırağıyım. Liseye gidecektim. Okul evimizden çok uzaktı. O da neyse ama bir tek okul vardı. O da sitede. Tel örgüler arasındaydı. Tuttum Meslek Sanat Okulu imtihanlarına girdim.

Ondan önce, Parasız yatılı öğretmen okulu imtihanına girmiştim. Salt bir silahımın olması için, polis olmak istemişim. Sonradan polis ve bekçilikten nefret etmişim. Askere gitmemek içinde öğretmen olmak istiyordum.

Parasız yatılı öğretmen okulu imtihanlarını kazanmışım. Anam sır gibi sakladığı el örme kilimini mazata götürmüştü. Beşik kertme nişanım Halime köye dönmek ve benimle evlenmek uğruna intihar etmiş hastahane de can çekişiyordu. Sanat okulu öğretmenim, adaşım Şükrü, "Ben öğretmen oldumda ne bok yedimse sende aynı şeyi ye bakalım" demişti. Ustama sordum: SEVDA NE YANA DÜŞER USTA? Ustam, sevecence bakmakla yetinmişti. Anam kilimini zar-zor elli liraya satmıştı. Babam gözyaşları eşliğinde beni geç saatlerde yolculamıştı. Trenle uzunca bir yolculuktan sonra Yerköy'e inmiştik, ordanda bir dolmuşla Kırşehir'e gelmiştik.

BİTERDE KIRŞEHİR'İN

GÜZELLERİ BİTER

Kırşehir küçük bir Orta Anadolu şehridir. 1970'lerde bir tek çarşısı vardı. Geldiğim yer Batman bile ondan daha gelişmiş bir yeri. Öğretmen okulu, biraz şehir dışında sayılırdı. Ben; mahalle, ilk, orta okul sırası boyunca hep beraber olduğumuz Nesim ve Habib Kılıç* kardeşler vardı. Meğer biz okul daha açılmadan onbeş gün önce gelmiştik. Ama ne bizi gönderdiler nede kızdılar. Yatakhane ve yemekhaneyi bizim için açıp devreye sokmuşlardı. Biz Batman Orta

Okulundan 52 kişi bu imtihanı kazanmıştı. Biz gelenlerin ilk postası oluyorduk. Ben, "ne sağcı ne solcu, topçuydum." Formalarımı giyip, topumun ardına düşmüştüm bile. Yemeklerden sonra Kırşehir'i geziyordum. Bizim gibi kara /yağız delikanlılar görüyordum. Ama onların bizim gibi "47. Numaradan sürgün, kuyruklu Kürt" olduklarını nerden bilecektim. Kaldı ki benim için Kürt olup olmamaları o kadar önemi yoktu. Çünkü memleketteki "Kürtçüler"le dalga geçiyordum. Futbol takımı kulübümüz ve kahveleri yan yanaydı. Onlara takılıyordum: "serê çivikê yek! (Kuşbaşı bir!..)", "Heft roj dîdo!... (Yedigün iki...) u "Ava cemed, iç memed"

Dediğim gibi ilk senem tam anlamıyla "yaşamamış yıllar olarak geçiyordu. Okulun en popüler sporcuları arasındaydım. Futbol, atletizm, masa tenisi ve sosyal alanlarda en öndeydim. Sınıfın, okulun ve Bucakspor/Mucurgücü'nün daimi kadrosundaydım. Kırşehir liseler ve dengi okullar arası birinciliğini ben aldım. Okulda ilkkez Atletizm takımını kurup bölgeler arası dereceler aldık. Hasılı kıl payı milli olmayı kaçırdım. İyi ki kaçırmışım yoksa Milli bir gereksiz Kürt asıllı bir Türk sporcusu olacaktım.

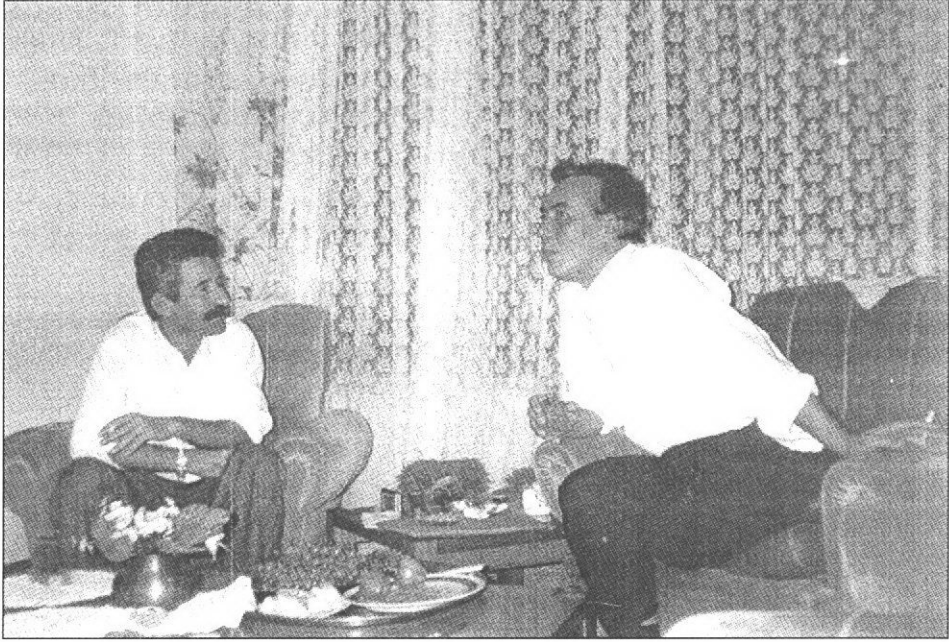
GÖNLÜMÜZDE TAHT KURAN SÜRGÜN KÜRT VE DEVRİM MECRASINA GİRİŞİM

Şimdi anlatacağım olayı belkide yaşamımda, beni en çok etkileyen ve yaşamıma yön veren bir olaydır. Ben bunu, hemen hemen her devrimci sohbet ve anılar dizgesinde dile getirdim. Diyarbakır'ın o vahşet yılları olarak tabir edilen döneminde savunmama yazdım. O zaman, madem Kırşehir ve Orta Anadolu üzerine yazacağım; en doğrusu burda dile getirmemdir.

Dört erkek kardeş ve bir bacımız vardı. Anam, yokluğumdan faydalanarak, birazda "kız kısmı öyle boş bırakılmaya gelmez. Evin namusudur" hesabıyla daha onüç-ondördünde çocukken, dayımızın oğluna verilir. Dayımda gönlümü almak için, son model. Transistörlü, kulaklıklılı küçük bir

Bizler Kürt anadan, Kürt bir babadan mütteşekkil olmuştuk. Ama okula başlar başlamaz; varlığımızı inkar etmek zorundaydık. Evde Kürt, okulda "Türkoğlu Türk"tü. Başlardı ezbere nakaratımız; Türküm, Doğruyum. Çalışkanım.... Ey ulu Atatürk...." diye zırlatılırdık. Ve süreç içinde bu olgu içselleşiyordu. Ama, bir yerde bir terslik oldu(!). Kürt gençleri zorunlu olarak sosyal bilimlerle, pozitif bilimlerle tanıştırdı. Buda beraberinde konuşmayı ve tartışmayı getirdi. Bu bilinç patlamasıyla, Kürt gençleri kendilerine yöneldiler. Karşılarına çıkanlarla tartıştılar. "Bu gezegende Kürtlerde yaşıyordu. Bizde onların evlatlarıyız" dediler.

radio almıştı. Ben, her zaman olduğu gibi radyomda türkülerimi okulda dinliyor, ara yerde de haberlere kulak kabartıyordum. O gün, sabah etütüne gidiyorduk. Arkadaşım **Halim İpek**; bana gülererek, "Haberler nasıl Şükrü? Dedi. Bende gayri ihtiyari; "N" olsun be kızıl Halim, seninkiler cartayı çekti" dedim. Bunu derkende, elimi bir kılıç gibi, boğazıma götürmeyi ihmal etmedim. Halim'in birden rengi değişti. Gözleri doldu. Bir panter kesildi ve inanın ben değilde bir başkası olsaydı; gırtlığına yapışacaktı. Çünkü benim bilinçsiz ve bir kötü niyetle söylemediğimi gayet iyi biliyordu. Baş, kırık bir dal gibi önüne

Şükrü Gülmüş ve Seyit Alp

düştü. Kolları yana sarktı. O sanki, o an, o sözle vurulmuştu. Sabah etütüne girmede. Gitti bahçede, bir ağacın altında oturdu. Bende peşine düştüm. Bir sigara tuttum. Aldı. Dumanı ciğerlere boca ediyorduk. Ben daha yeni sigara içiyordum. Günü hatırlamıyorum, ama tarih kesinlikle; **6 Mayıs 1972**'ydi. O gün,

Üç daldık!
Yol ayrımında
Ölüm pusuda
Üç daldık!.....

Yani, Türkiye Devrimci Gençlik Hareketi'nin üç önderi **Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan**'ı TC, "devletin bekası" için, hunhar ve bir o kadar ilkel bir intikam duygusuyla katletmişti. Halim bunu bilince çıkarmış, ben daha hayatı toz pembe görüyordum. Bana propaganda yaptı. Olmadı. "Kitap ver" dedim. Verdi. İlk kitabım **Komünist Menifesto**'dur. Aldım onu. Fotoğrafçılık odasına girdim. Ordan karanlık odaya. İki kez okudum. Hiç bir şey anlamadım. Ardından **Sosyalizmin Alfabetesi** ve daha sonra **Felsefenin**

Başlangıç İlkeleri'ni okudum. Ve böylece devrimci mecraya katıldım. Bu bab böyle özcesi....

Bizler Kürt anadan, Kürt bir babadan müteşekkil olmuştuk. Ama okula başlar başlamaz; varlığımızı inkar etmek zorundaydık. Evde Kürt, okulda "Türkoğlu Türk"tü. Başlardı ezbere nakaratımız; Türküm, Doğruyum. Çalışkanım.... Ey ulu Atatürk....." diye zırlatılırdık. Ve süreç içinde bu olgu içselleşiyordu. Ama, bir yerde bir terslik oldu(!). Kürt gençleri zorunlu olarak sosyal bilimlerle, pozitif bilimlerle tanıştırdı. Buda beraberinde konuşmayı ve tartışmayı getirdi. Bu bilinç patlamasıyla, Kürt gençleri kendilerine yöneldiler. Karşılarına çıkanlarla tartıştılar. "Bu gezegende Kürtlerde yaşıyordu. Bizde onların evlatlarıyız" dediler.

Bu noktada bizim betimlememiz olan "sömürgeci rok"a bir açıklık getirmemiz gerekir. Sömürgeciliğin en korkuncu en "temizi" roktur, yani sürgündür, demek bence en doğrusudur. İşte bunun için Kürt çocuklarını ya daha ana kucağındayken kopardılar yada onları en uygun zamanlarda bu devşirme okullarına aldılar.

Bu yalnız Kürtler için değil diğer azınlıklarda uygulandı. Zaten bu genç TC, dedesi osmanlı'nın devşirme zihniyetini devr aldı. Bugün hala hakim olan anlayış budur. Onun içinde ne Kürt sorunu çözülür nede Türkiye'ye demokrasi gelir. "Kraldan daha kralcı" anlayışı bunlarda var. Bunlar da TC'yi yönetiyor.

Biz gelelim ana konumuza ve Kırşehir'in devrimci bir ocağı Öğretmen okuluna. 1970'lerde biz; Orta Anadolu'ya alındık. Batı ve Orta Anadolu'nun yoksul çocukları da onların "Doğu, Güneydoğu" bizimse Kürdistan dediğimiz ülkemize alındık. Onlar Kürt çocuklarına, halkına Türkçe ve Kemalizmi öğreteceklerdi. Bize ise Türkçe ve Kemalizm öğretilirken; beyinlerimiz yıkanacaktı. Ama "Fethedilenler fethedildi" Kürdistan'da. Bakın tarihten bir ibret vesikası. Bulgar göçmenler ülkemize getirilip Bismil, Diyarbakır ve Batman arasındaki en verimli alanlara yerleştirilir. Bir gün İsmet İnönü, ordan geçince sorar:

- *Nasıl Kürtlere Türkçe öğrettiniz mi?*
Topluluktan biri yanıt verir;

- *Hayır paşam! Ama bize Kürtçe öğrettiler.* İnönü bozulur ama belli etmez.

- *İyi, iyi dil öğrenmek iyidir,* der.

Madalyonun diğer yüzü. Yani bizler neler yapıyorduk Kırşehir'de. Bir defa; benden önce bu konuya değinen arkadaşın **Bayram Ayaz**'ın Seyit Alp için söylediklerine aynen katılıyorum. Bizim tüm 74-75 mezunları üzerinde Seyit Alp hocamızın katkısı vardır. Seyit Çarşamba'dan "Kürtçülükten sürgün edilmişti. Ama tamda yerine düşmüştü. Biz altıyüze yakın Kürt gençleri vardık. Ondan, Kürt Millibilincini aldık. Ona da devrimci şevk ve heyecan verdik. O, hepimizin gönlünde yaşayan bir efsaneydi. Onun gibi konuşur, onun gibi yürür ve gülerdik adeta. Bıyıklarını kestiğinde bir çoğumuz yas bağlamıştık.

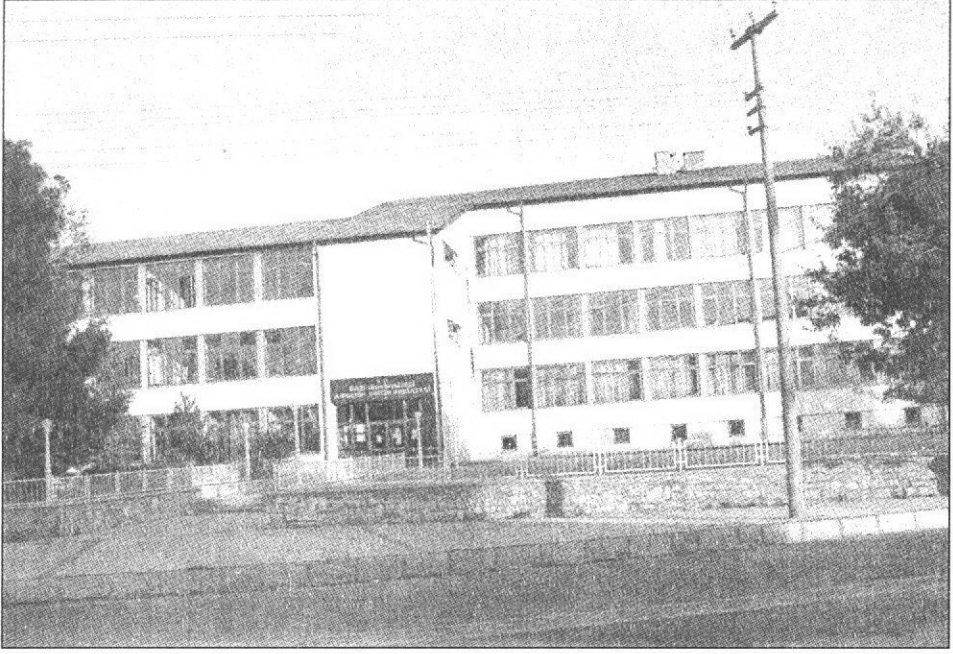
Kırşehir merkezinde çok Kürt yaşıyordu. Özellikle hali vakitleri yerindeydi. Kürtlük biliçlerini yitirmemişlerdi. Bizleri sevmiş ve bağırlarına basmışlardı. Bizim okulda; önce beraber getirdiğimiz çelişkiler hakimdi. Batman'lı Siirt'liyle, Siirt'li

Seyit Alp

Mardin'liyle, Mardin'li Diyarbakır'lıyla hırlaşırdı. Yerelcilik ve merkezcilik, küçük merkezler büyük merkezlerle çatışırdı. Bir müddet sonra bu çelişkilerin önüne, "**Doğu-Batı**" çelişkisi geçti. Çünkü; (şu anda ismini hatırlayamadığım) adındaki arkadaşımız ihmalgarlıktan ölmüştü. Bizde elimize bir bayrak alarak; "Ankara'nın taşına bak/gözlerimin yaşına bak...." diyerek vilayet konağına tüm okul yürüdük. Ondan sonra adımız "**Kürtçüye, solcuya, Komüniste**" çıktı. Sağcı basından düşmez olmuştuk. Çelişkimizin adı artık "**Sağcı-Solcu**" olmuştu. O zaman bizde adımıza uygun davranmak zorundaydık. Ve tuttuk tüm okuldaki Türkesçi-Faşistleri okul dışına attık. Kayseri, Nevşehir ve Yozgat'tan "**Komando**" getirttiler. Ama onlarda üstümüze saldırmaya cesaret edemediler. Hiç unutmam bir arkadaşımızın 7.65mm çapında bir tabancası vardı. Tüm Kırşehir'e hepimiz silahlıymışız imajını vermiştik. Bunun epey yararı oldu.

Kırşehir'deki demokrat, devrimciler bize daha yakın davrandı. KYÖKD (Kırşehir Yüksek Öğrenim Kültür Derneği) ne "gelin derneğimize üye olun" diye teklif

Kırşehir Öğretmen Okulu

getiriyorlardı. Bizde "Geliriz ama Ulusal sorunu da konuşmamız gerekir" diyorduk. Onlarda "Olmaz" diyorlardı. Birgün, Bayram'a "Bunlara ulusal sorun diyoruz, hemen ürküyorlar. Oysa bizde yeterince bilmiyoruz. Bildiğimiz Kürtler vardır. Bir ulustur. Dili, kültürü farklıdır. Eziliyoruz. Falan-feşkeman başka da bir şey bilmiyoruz." O zaman araştırdık ve okuduk. M. Emin Bozaslan'ın Kürtçe alfabesini Ankara'dan getirttik. Köylerde bizzat okuttuk. Kırşehir Kürtleri bunu görünce daha çok seviniler.

Kırşehir'li Kürtler bir parçamızıydı. Onlar olduğu için gurbetlik yüzü görmedik. Kendimizi evimizde, memleketimizde ve ülkemizde hep hissettik. Ben bu çala-kalem yazımı saygı değer hocam Seyit Alp'in aklımda kalan bir küçük şiiri ve onun konuşmasıyla bitirmek istiyorum. Çünkü, onun edebiyat bölümü mezunuyum. "Babamın Divanı" adlı şiirlerini ben daktilo etmişim. Bunları **İnter-Name**'de resmiyle verdim. Bana-Özgür Gündem'e "Güncel Rubailer" yazacaktı. Hala bekliyorum.

Biz İrani seher
Turani kavim
Evel eski
Hep köleyiz.
Sırtımızda halk urbası
Güneş murşidimiz
Yoldayız.

Okulumuzun son dönemleriydi. Güney Kürdistan'daki Barzani önderlikli halk hareketi ezilmiş, Kürt halkı birkez daha katliamdan geçirilmişti. Başta Hürriyet ve TC'nin resmi yayını, boy boy resimler veriyordu. Seyit'in: Gözlerinin her biri birer kan çanağına dönmüştü. Ve "bir gün gelecek, bu yağız Kürt gençleri bulundukları yerde birer bomba olup patlayacaklar!..." Bu konuşmanın üstünden şimdi yirmibeş yıl geçti. 30 Aralık 1998

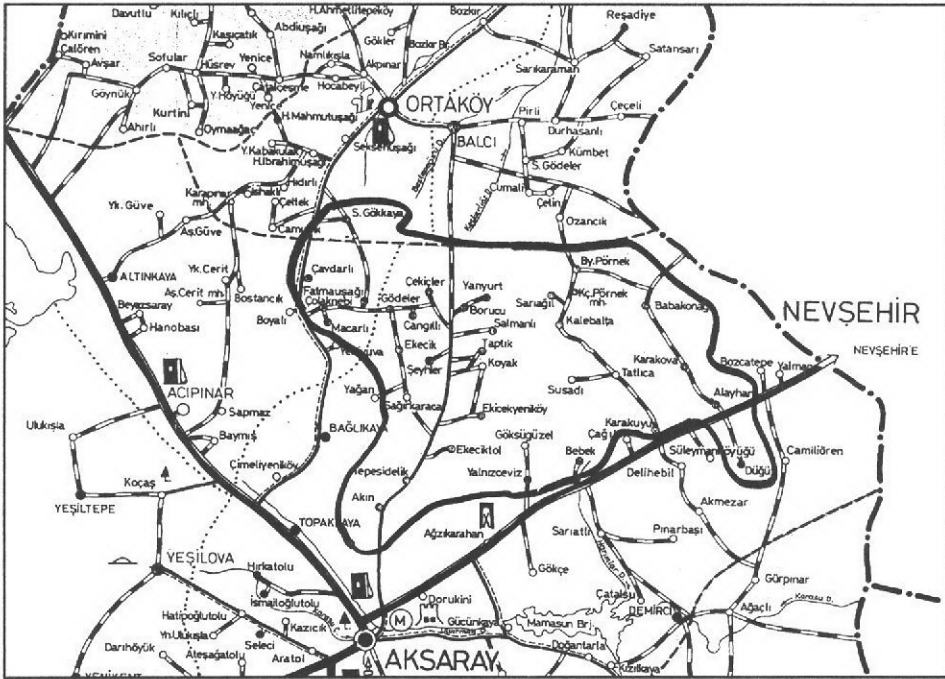
Dipnot:*-Kılıç kardeşlerden **Habib**, Kontra-Hızbi tarafından vuruldu. **Nesim** hala devrimci inançları gereği Zagros'ta gerillalarla beraber.

Hikmet Fidan'ın Kırşehir 75 Mezunları üzerine bir araştırma yaptığını duydum. Yapmamışsa ben yapacağım ve bundan Birnebün yararlanmalı bence.

YAVRUVATAN HİLKECİK: AKSARAY KÜRTLERİNİN SERÜVENİ

Memê HİLKECİKÎ

İç Anadolu'ya diğer Kürtlerle birlikte göç eden Aksaraylı Kürtler, maalesef diğer Kürtler kadar tarihlerini bilmiyorlar. Bunun sebebini belki de Aksaraylı Kürtlerin İç Anadolu'ya göçünün çok eskilerde başladığında aramak gerekiyor.

Hangi Aksaray'lı Kürde sorarsan sor kendisinin aslen Diyarbakır'lı olduğunu söyler. Yalnız bazı kendini bilmezler (daha çok okuma yazma bilmiyen yaşlılar) kendilerinin ,Orta Asya'dan geldiklerini söylerler. Bunlar Ortaasya'nın ,nerede olduğunu' ya da Ortaasyanın, ne olduğunu' kesinlikle bilmezler. Bu sözler ırkçı propagandanın halk arasında az da olsa taraftar bulduğunu göstermektedir.

Aksaray'da, Kürtlerin Hilkeçik, Türklerin de Ekecik dedikleri dağın çevresine yerleşmişlerdir. Onun için Ekecik ismi Aksaray'da Kürt isminin sinonimi gibi kullanılmaktadır. Yani Aksaray'da "Ekeckiliyim" demek "Kürdüm" demekle eş anlamlıdır.

O halde Aksaraylı Kürtler nereden, ne zaman ve neden Aksaray'a geldiler? Bu soru hayati bir önem taşımaktadır. Ben yapmış olduğum ve

kısıtlı kaynaklara dayanan araştırmamın sonucunu faydalı olur ümidi ile burada halkımıza ve bu konu ile ilgilenen araştırmacıların ilgisine sunuyorum.

1. Kürtler Aksaray'a ne zaman geldiler?

Kesin olan tek şey Aksaray'lı Kürtlerin en azından 300 yıl önce Aksaray'a geldikleridir. Bu tarihi Karamanoğulları Beyliği zamanına kadar indirmek de mümkündür. Bunun kanıtlarını aşağıda ilginize sunacağız.

1.A. Karamanoğulları Beyliği Dönemi

Kürtlerin Karamanoğulları Beyliği döneminde Aksaray'da olduklarının iki delili bulunmaktadır.

Birinci delil: Şikari isimli birinin yazmış olduğu Karamanoğulları Tarihi'nin 132. sayfasında, **Karamanoğlu Alaeddin Bey'in 42 bin Kürt**, Türkmen, Moğol ve Karaman askeri toplayarak Sivrihisar kalesine sığınan soyguncuların üzerine gönderdiğini yazar. Şikari açıkca toplanan askerler arasında Kürtlerin de bulunduğunu belirtmektedir.

İkinci delil: Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet, 1469 yılında Aksaray'ı Karamanoğullarından alarak Osmanlı devletine katar. Fatih dönemine ait Aksaray kayıtlarında, bugün de Kürtlerce meskun olan bir kaç Kürt köyünün ismi geçer. Fatih Aksaray'ı almadan bu köyler tabii ki Karamanoğulları beyliğine bağlı idiler.

1.B. Fatih Sultan Mehmet dönemi

1.B.1: Fatih Sultan Mehmet 1469

yılında Aksaray'ı Osmanlı devleti sınırları içine kattı. 1476 yılının ramazan ayında yazılmış olan ve Ankara'da "Kadim Kayıtlar Arşivinde" bulunan "Fatih Defteri"nde "Aksaray'daki vakıflar ve mülklerinden bahsedilir. Bu defterde Melik Mahmud Han Vakfı'nın Baba Yusuf'un tasarrufunda olduğu belirtildikten sonra Aksaray'a bağlı bir "Kürt" köyünden bahsedilir.

Aynı defterde "Gazneli Ali Zaviyesi Vakfı"ndan bahsedilirken vakfın gelirleri arasında, bugün bir Kürt köyü olan, Şeyhler köyünden iki tarlanın gelirinin yukarıda bahsedilen vakfa ait olduğu belirtilir.

1.B.2: İbrahim Hakkı Konyalı, Aksaray Tarihi isimli kitabında Alayhan köyünden bahsederken şunları söyler: "Doğudan gelen aşiretin ellerinde bu köyün kendilerine tahsis edildiğine dair Padişah (Fatih S. Mehmet) fermanları varmış. Fakat nedense ortaya çıkarmıyorlar" deyip şöyle devam ediyor. "Külveren aşiretinin doğudan ne vakit göçtüklerini gösteren bir belge henüz elimize geçmedi. Bunların (Kürtlerin) Aksaray'a, Fatih tarafından Osmanlı sınırları içine alındıktan ve (Aksaray) halkı İstanbul'a sürüldükten sonra gelmiş olmaları kabul edilebilir.

Halkı İstanbul'a göç ettirilen Selçuklu başkenti Konya gibi Aksaray da bomboş denilecek bir hale gelmişti.

Köyün (Alayhanın) yaşlılarına tevâtür yoluyla gelen bir ağız haberini bize şöyle anlattılar:

Dedelerimiz vaktiyle Van'ın Tatvan ilçesinden Diyarbakir'e gelmişler. Diyarbakir kalesi tamir

ediliyormuş. Dedelerimizden kil ve süt vergisi istemişler. Bu pek ağır bir vergi imiş. Dayanamamışlar. Hayvanlarına, davarlarına Rum'da (Anadolu'da) daha iyi ve rahat otlaklar bulacakları ümidiyle Anadolu'ya gelmişler. Aksaray (halkı İstanbul'a sürgün edildiği için) çok ıssız ve harap bir halde imiş; burada bir sene kadar kalmışlar. Bataklıklarda üreyen (sivri)sinekler onları rahatsız etmiş. Kendilerine yaylak ve yurt aramışlar ve Büyük Ekecik dağındaki Çavdarlılar, Sınandı Gökkaya köyleri çevrelerine yerleşmişler.

Aksaray çok تنها, camiler, medreseler, zaviyeler ve hanlar harap ve terk edilmiş bir halde imiş. Kızıl Minare (Eğri Minare) Camii'nin içine kurtlar yavrularlarmış.

Doğudan gelenlerin bir kısmı Alayhan köyüne yerleşmişler. Aşiret beyleri bilhassa Alayhan köyünü tercih etmişler. Aşiretin beyleri Alayhan'ı uzun yıllar yönetmişler. Hana inenlerden para alırlarmış.'

1.B.3: Çavdarlılı Kara Şamaz'ın yanında, Fatih Sultan Mehmet'ten kalma, Aksaraylı Kürtlerin Aksaray'a yerleştirilmesi hakkında bir tapunun olduğu ve bunu 1970'lerde İstanbul'dan gelen iki kişinin "tapuyu (beratı) inceleyip okutacağız" diye kendileriyle birlikte götürdükleri Aksaray'da yaygın olarak anlatılmaktadır. Bundan sonrada, tapuyu bir daha gören olmaz.

1.C. İkinci Beyazıt dönemi

Ankara'da Kadim Kayıtlar Arşivi'ndeki 565 numaralı ve 1500-1501 tarihli Karaman Vilayeti

Kayseri'ye ve İçel vakıflarını tespit eden defterde, yukarıda adı geçen iki köy dışında yine bir Kürt köyü olan Borucu (Borucu) köyündeki Hacı Muhammedi **Bağı'ndan** bahsedilir.

1.Ç. Yavuz Sultan Selim dönemi

İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde 40 numarada kayıtlı 1514 tarihinde Yavuz Sultan Selim adına yazılan ve Konya livasına ait olan defterin bir kısmı Karaman Eyaleti'nin Aksaray kazasına ayrılmıştır. Bu defterde yukarıda adı geçen Kürt köyleri dışında dört Kürt köyünün adı daha geçer. Bunlar sırasıyla Kale köyü, Alayi köyü (Alayhan köyü), Sağır Karaca köyü ve Gelesun (Gelesin) köyü'dür.

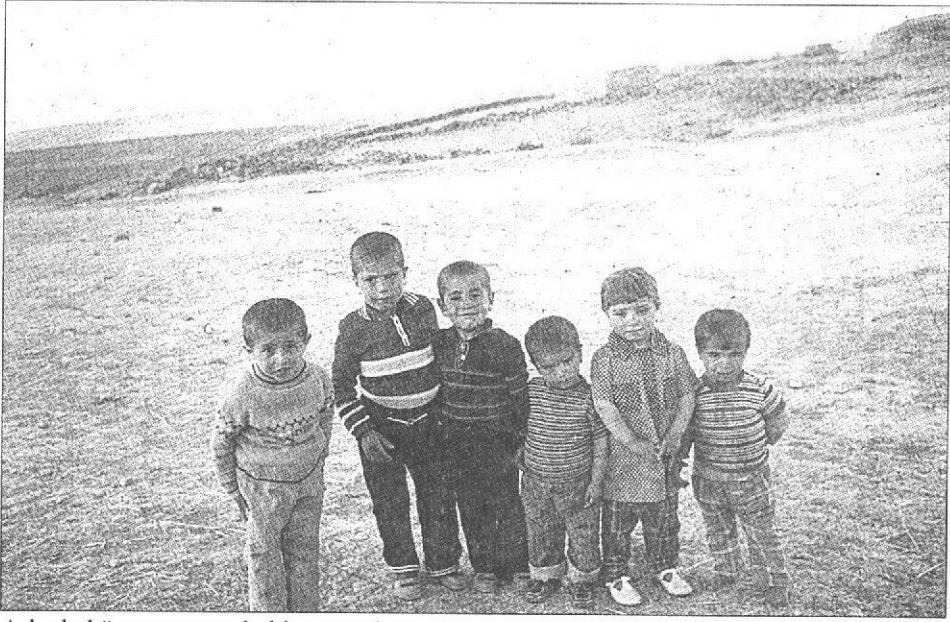
1.D. Kanuni Sultan Süleyman dönemi

İstanbul Başbakanlık Arşivi'nde 455 numarada kayıtlı tarihsiz, Kanuni dönemine ait bir İlyazıcı (tapu) Defteri'nde Konya'nın Aksaray Kazası'na da yer ayrılmıştır. Bu defterde şu Kürt köylerinin adı geçmektedir: Karakuyu mezarısı, Kürtler köyü, Alayi köyü (Alayhan), Gelesun (Gelesin) köyü ve Kala köyü (Kele).

Yine Kanuni döneminde yazılan İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde 387 numarada kayıtlı olan defterde Aksaray Livası'na da yer ayrılmıştır. Sözü edilen defterde şu Kürt köylerinin adı geçmektedir: Sağır Karaca, Gelesun ve Kale (köy). Aynı defterde Gundime (Gündê Me?) isimli bir mezranın da ismi geçer.

1.E. Sultan III. Murad dönemi

Ankara'da Kuyud-i Kadime Arşivi'nde 131 numarada kayıtlı,

Arkada köy mazarasıyla bir grup almancı çocuğu

1584 yılında İçüncü Murad adına tutulmuş Aksaray Livası'nın bir defteri vardır. Bu defterde de Aksaray'a bağlı köylerin bir listesi verilmektedir. Biz bu defterde adı geçen Kürt köylerinin isimlerini buraya alıyoruz: Ekecik köyü, Agin köyü, Çavdarlı köyü (Çavşir mezarı?), Tepesidelik köyü, Sağır karaca köyü, Alayi köyü (Alayhan), Gelesun (Gelesin) köyü, Karakuyu köyü, Kürtler köyü ve Gundemir köyü (Gundê Mîr?).

1.F. 17. yüzyılın başı:

Yurt Ansiklopedisi'nden aktaran Nuh Ateş, "İç Anadolu Kürtleri" isimli kitabında şöyle yazmaktadır: "17. yüzyılın başlarında Doykanlı adında bir aşiret doğu illerinden (Adıyaman'dan) göçedip, Yunak'a (Konya) yerleşmiş".

Bizim yaptığımız tespitlere göre bugün Yunak'ta Doykanlı (Doğan) aşiretine rastlanmamaktadır. Anlaşıldığına göre Doğan aşireti Yunak'ta bir

süre kaldıktan sonra Aksaray'a gelip yerleşmiştir. Doğan'lılar bugün Doğan (Babakonağı, Gelesin) köyünde yaşamaktadırlar.

1.G. Küçük Asya'da Araştırmalar.

William J. Hamilton, 1937 yılında Aksaray ve havalisinde de dolaşmış ve gördüklerini "Küçük Asya'da Araştırmalar" isimli kitabında yayınlamıştır. Sözü geçen kitabın bir yerinde (43 ve 44. Bölümde) Hamilton şunları yazmaktadır:

11 temmuz 1837

"Bu Türkmenlerden başka, civar dağları bazen büyük bir Kürt kabilesi işgal eder. Bunlar (Kürt kabileleri) kışı Paşadağ'da geçirir. (Şerefli) Koçhisar'ın kuzeyinde dağlık bir bölgedir. Yazın Aksaray'ın kuzeyindeki dağlık bölgeye veya Hasan Dağı'nın eteklerine yayılırlar ve buralarda yayla kurarlar, yani yazı burada geçirirler".

1.H. Kamus-ul Alam'da Aksaray'lı Kürtler

Şemseddin Sami, hicri 1306 (M. 1889) yılında yazmış olduğu Kamus-ul Alam'da Aksaray'dan bahsettiği bölümde, Aksaray'ın yedi bucağı olduğunu belirtir. Bu bucaklar arasında Kürtlü ve Ekecik bucaklarının adlarını da zikreder. Ayrıca 'bucaklar ahalisinin bir miktarının Kürt ve sair aşiret halkından' olduğunu da belirtir.

Yukardaki bilgiler ışığında, Kürtlerin Aksaray'a ilk gelişlerinin takriben 500-600 yıl önce olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Aynı zamanda daha sonraları da Aksaray'a bir göçün olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız hangi kabilenin (aşiretin) Aksaray'a ne zaman yerleştiği kesin olarak bilinmemekte, sadece tahmin edilmektedir. Aksaray'a ilk gelen Kürtler büyük bir ihtimalle asimile olup yerli halka karışmışlardır. Örneğin Aksaray ilinin Ortaköy ilçesinin Balcı bucağının eski adı Kürt Mahmatlı'dır. Bura Halkı asimile olmuş Kürtlerdir.

2. EKONOMİ

Aksaray'lı Kürtler ilk önce göçebe idiler ve daha sonra yavaş yavaş yerleşik hayata geçtiler. Son göçebe Kürtler de takriben 100-120 yıl önce yerleşik hayata geçtiler. Önceleri ekonomik hayat hayvancılığa bağlı iken, yerleşik hayata geçilince ekonomik hayat kısmen toprağa bağlandı.

Kürtler yerleşik hayata geçtikleri zaman (aşağı yukarı 120 yıl önce) aşiretleri de dağıldı. Halk köylerde çiftçiliğe başladı. Ekonomik durum-daki düzelme Kürtlerin yetmişli yıllarda Avrupa'ya çıkmasıyla olmuştur. Kürtlerin büyük bir kısmı

daha evvel çiftçilikle uğraşan fakir köylüler idiler. Bugün Avrupa'da çalışan veyahut Aksaray'da ticaretle uğraşan Kürt sayısı da son yıllarda gayet artmıştır. Bir zamanlar Aksaray'ın en fakirleri olan ve esnaflar tarafından hakir görülen Kürtler bugün zenginliklerinden ötürü aynı esnaf tarafından el üstünde tutulmaktadırlar. Aksaray'lı Kürtlerin ekonomik durumu şu anda gayet iyidir.

Avrupa'ya gidilmeden önce bir çok Kürt Konya'nın Türk köylerine çobanlık yapmaya giderdi. Bugün hala Konya'da çobanlık yapan az sayıda Aksaraylı Kürt vardır.

Ekonomik hayattaki düzelmeden sonra köylerden şehir merkezine yoğun bir göç olmuştur. Bugün Aksaray şehir merkezinde on binden fazla Kürt yaşamaktadır.

3. DİN

Aksaray'lı Kürtlerin hepsi Sünni-Hanefidirler. Bazı kaynaklarda bunların Alevi olduğu belirtilse de, Aksaray'da Alevi Kürt yoktur. Zaten Aksaray'da sadece altı Alevi köyü vardır ve bunların hepsi de Türk'türler. Aksaray'lı Kürtler arasında olan bazı adetler bunların bir zamanlar Yezidi olmuş olabileceği kanaati uyandırmaktadır. Kendi çapında birbirlerinden habersiz araştırma yapan bir kaç kişi aynı kanaate varmıştır. Belki de Ankara Sincan civarına yerleşen Yezidi Kürtlerle akrabalıkları vardır.

4. KÖYLER

Aksaray ilinin Kürt köyleri şunlardır:

Köyün şimdiki adı	Eski adı	Kürtçe adı	Lehçesi
Akın köyü	-	Axîn	Kurmanc
Alayhan köyü	Alayi	Alaxun/Alaxan	Kurmanc/Dımılı
Babakonağı köyü	Gelesin	Doqan, Doqî	Kurmanc
Bebek köyü	-	Bewek	Kurmanc
Borucu köyü	Boruci	Boruci	Dımılı
Büyük Pörnek köyü	Pörnekler	Porneg, Porink	Kurmanc/Dımılı
Cami köyü	-	Gündê Cami	Kurmanc
Cangılı köyü	-	Cunqilî	Dımılî
Çavdarlı köyü	-	Çiwderlî	Kurmanc
Çalı Bekir	-	Çalê Bekirî	Dımılı
Çekiçler köyü	-	Çekkur	Dımılı
Çolak Nebi köyü	-	Seyda Jêr?	Kurmanc
Düğüz köyü	-	-	Kurmanc
Ekecik Gödeler köyü	-	-	Dımılı
Ekeciktolu köyü	-	-	Dımılı
Ekecik Yeniköy	-	-	Dımılı
Fatmauşağı köyü	Mirxan	Sîdun, Siwidun	Kurmanc
Gökkaya köyü	Sinandi	Qilorî	Kurmanc
Göksugüzel köyü	Karamehmetli	Qerememet	Kurmanc
Kale Balta köyü	Kaleliköy	Kele, Qeleko	Kurmanc
Karaçayır	-	Kullan	Dimili
Karakova köyü	-	Xiyrat	Kurmanc
Karakuyu köyü	-	Qerequ	Dımılı
Koyakköy	-	Qoyax	Dımılı
Küçük Pörnek köyü	Pörnekler	Porneke piçuk	Kurmanc
(Küçük) Çavdarlı köyü	-	-	Kurmanc
Macir köyü	-	-	Kurmanc
Macarlı köyü	-	-	Kurmanc
Kışla Sor	-	Qışla Sor	Kurmanc
Reşadiye	-	-	Kurmanc
Sağırkaraca köyü	-	Cerran	Kurmanc
Salmanlı köyü	-	Canan/Sarmalî	Dımılı
Sarıağıl köyü	-	Saraxil	Kurmanc
Susadı köyü	-	Susadî	Kurmanc
Şeyhler köyü	-	Şêxler	Dımılı
Taptuk köyü	-	Taptix	Dımılı
Tepesidelik köy	-	Depesdelik	Kurmanc
Yalnızceviz	-	-	Kurmanc
Yanyurt köyü	-	Kurdalî	Dımılı

Yukarda adı geçen bütün köyler Kürt köyleridir.

Bir nane, torunu ve torunun bebeği, üçü bir arada.

Bu köyler sadece Aksaray merkez ilçeye bağlı değildirler. Bazı köyler **Ortaköy ilçesine** bağlıdır. Sadece Karakuyu köyünde, sonradan köye Melendiz'den, çobanlık yapmaya gelen ve yerleşen Türkler vardır. Diğer köylerde nüfus tamamen Kürt'tür.

Aksaray'a bağlı Eski ilçesinin Filikci yaylası halkı Türkleşmiş Kürt'tür. Bugün yeni nesil Kürtçe'yi bilmemektedir. Aynı şekilde Yalnız Ceviz köyü de bugün kısmen asimile olup Türkleşmiştir.

Aksaray'ın Ortaköy ilçesine bağlı Balcı bucağı halkı da Türkleşmiş Kürt'tür. Burda hala Kürtçe bilen, konuşan bir kesim vardır. Bu bucağın eski adı Kürt Mahmadlı idi. Aksaray'ın Hirkatol köyü, İsmailağatolu ve Kızıncık köyü aslen Türk köyleri olmalarına rağmen, çevre Kürt köylerinden gelen göç sonucu bugün bu köylerin nüfusunun yarısından fazlası artık Kürt'tür. Hatta bu köylerde muhtarlar Kürtlerden seçilmektedir.

4.A. Hangi aşiret hangi köyde yaşamaktadır?

Bu sorunun cevabını vermek gayet zordur. Çünkü her köyde üç dört değişik kabile (aşiret) bulunmaktadır. Bu kabileler birbiriyle kız alıp verip karışmışlardır. Kısacası Aksaray'ın Kürt köyleri nüfus itibarıyla tamamen birbirine karışmıştır. Bu karışma o düzeye varmış ki Kurmanc/Dımılı nüfusunun karışık olduğu köylerde bugün yeni kuşak sadece Dımilice öğrenmektedir. Ayrıca hemen hemen her köyün nüfusu diğer Kürt köylerinden gelenlerle de karışmıştır. Bunun için "bu aşiret şu köyde yaşıyor" demek nerdeyse imkansızdır. Yine de bazı köyler bazı aşiretlerin adı ile anılmaktadır. Aksaray'da şu Kürt aşiretlerinin isimlerini tespit edebildik:

Kara Kürt (Reşvan?), Canan (Şark Canan?), Sîdun (Sewêda, Siwêdan), Qiloran (Qulori, Qilêrî, Kılveren), Doğan (Doykan), Mutikan (Motikan) ve Kürt Mahmadlı.

Mehrdad R. Izady, yazdığı "The Kurds, a concise handbook" isimli kitabında Tuz Gölünün güneyinde Dımilice konuşan Mutikan (Modkanlı) aşiretinden bahseder. Bugün Aksaray'da hiç bir Kürt bu ismi tanımıyor. Belkide Aksaray'lı Dımililer bu Mutikan aşiretine bağlıdır.

Aksaray'lı bazı Kürtler kendilerinin Kılveren aşiretine mensup olduklarını söyleseler de bu gerçeği yansıtmıyor. Çünkü biz Kılveren isminin popüler etimoloji sonucu Qilori (Kıl veri) isminden bozma

Aksaray Kürtleri, şimdiki kuşak bir arada.

olduğu kanaatindeyiz. Bu aşiretin vergi olarak devlete kıl verdiği ve bunun için de bu ismi aldığı söyleniliyor. Şu bir gerçektir ki Kürdistan'da hiç bir aşiret yaptığı işin adı ile adlandırılmaz. Dolayısıyla bu iddia temelsiz bir iddia olarak kalacaktır.

5. NEREDEN GELDİLER?

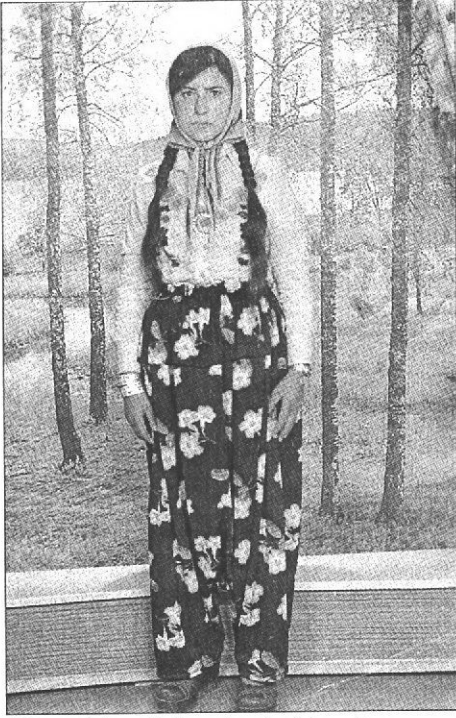
Daha evvel de belirttiğim gibi Kürtlerin Aksaray'a Kürdistan'ın neresinden geldiğini kesin bilen biri yoktur. Halk arasında yaygın olan kanaate göre Aksaray'lı Kürtler Diyarbakir vilayetinden gelmişlerdir. Bu bilgi güvenilir bir kaynağa dayanmamakla birlikte halkın genel kanaatidir.

Diğer bazı rivayetlerde ise Erzurum, Kars ve Ağrı'nın isimleri geçmektedir. Celilê Celil'in Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler isimli Kitabında Sipkan aşiretine bağlı bir

Killeyri taifesinden bahsedilmektedir. Burda geçen isim ile Aksaray Kürtlerinin bir kısmının tabi olduğu Qilorî (Qilêrî, Kılveren) ismi arasında bir yakınlık var. Daha evvel de belirttiğim gibi burdaki Kurmanc ağzı ile Serhat (Kafkas) Kurmanccası birbirine gayet çok benzemektedir. Belki de Aksaray'lı Qilorî'ler Serhat'ın Killeyri'leridirler.

Doğan (Babakonağı) köylüleri ise kendilerinin Adıyaman'dan geldiklerini söylerler. Bu bilgi, yukarıda Nuh Ateş'ten yaptığımız alıntı ve bununla bağlantılı olarak yaptığımız tespiti doğrulamaktadır.

Stockholm Kürt Enstitüsü'nün yayınladığı Avaşîn dergisinin 6. ve 9. sayılarında Seweda (Sivedi) aşireti ile ilgili bir yazı yazan sayın Şoreş Reşî, Aksaraylı Qilorilerin Sewada (Suweydi, Suweydiyan) aşiretinden olduğunu belirtir. Bu Sewada aşireti, "Şerefname" isimli kitabta Sıwêdi

Yöresel kıyafetler giymiş, bir gelin.

(Sividi) ismiyle anılmaktadır. Bu aşiret bir süre Diyarbakir ve Urfa arasındaki Sürek (Siverek) kalesinde yaşamış ve burada hüküm sürmüştür. Bu Suweydi devleti daha sonra Akkoyunlu, Karakoyunlu, Osmanlı ve İran devletleri arasında çıkan savaşlar sonucunda yıkılmıştır. Devlet yıkılınca devleti oluşturan aşiret Kürdistan'a dağılmıştır. Dîroka Dugelên Kurdan (Kürt Devletleri Tarihi) Kitabını yazan Sayın Abdullah Varlı da bu aşiretin Suwêydiyan Devletini kurduğunu belirtir. Birnebûn'un gelecek sayılarında bu aşiret ve devlet hakkında sizlere daha teferruatlı bilgiler aktarmaya çalışacağız.

Kısaca söyleyecek olursak Aksaray'lı Kürtlerin Kürdistan'ın neresinden Aksaray'a geldikleri hala net olarak bilinmiyor. Bilinen bir şey

varsa, o da Kürdistan'ın değişik bölgelerinden değişik zamanlarda Aksaray'a bir Kürt göçünün olduğu. Son göçün en az 200 yıl önce olmuş olması gerekiyor. Çünkü göç daha geç olmuş olsaydı Kürdistan'dan gelen yer ve bağlı bulunan aşiret hakkında elimizde daha teferruatlı ve sağlıklı bilgiler olurdu.

6. NÜFUS

Aksaray'da yaşayan Kürtlerin nüfusunun 40 000-50 000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfusun büyük bir bölümü artık köylerde yaşamıyor. Son onbeş yılda Kürt köylerinden Aksaray il merkezine ve çevre il ve ilçelere yoğun bir göç yaşandı. Bu göç sonucu Aksaray şehir merkezinde hatırı sayılır bir Kürt kitlesi oluşmuştur.

1960'lı yıllarda Avrupa'ya başlayan işçi akını etkisini Aksaraylı Kürtler arasında da gösterdi. Bunun sonucu olarak Avrupa'ya, özellikle Almanya, Hollanda ve Avusturya'ya da yoğun bir göç yaşandı. Öyle ki Kürt nüfusun neredeyse yarısından fazlası artık Avrupa'da yaşamaktadır. Hatta anlatılanlara göre, Akın (Axin) köyünün tüm halkı bugün Rotterdam'ın Oranjeboom mahallesine yerleşmiştir.

7. POLİTİKA

Geçmişte Hilkeçik'li Kürtler oylarını CHP ve DP/AP'ye, ya da bu partilerin uzantılarına verirdiler. Son on yıldır bu durum değişti ve RP/FP

Dilimizi ve kültürümüzü bize ulaştıran iki hacı nine.

Kürtler arasında popüler hale geldi. Öyle ki son yıllarda bu yöredeki Kürtlerin oylarının % 70'i RP'ye gitti. Bunun bir kaç sebebi var:

1- Türkiye'deki iktidar partilerine olan genel güvensizlik buraya da yansımıştır.

2- Refah'ın İslami söylemi burada sempatiyle karşılanmaktadır.

3- Son yıllarda Refah Partisi belediye başkanlığına Aksaraylı bir Kürdü aday göstermiş ve bu şekilde Kürtler arasında popüler olmuştur. Öyle ki sağcı ve solcu bütün Kürtler tercihlerini Refah Partisi'nden yana yapmışlar ve son yerel seçimlerde bir Kürdün seçilebilmesi için kendi klasik partilerini bir kenara bırakabilmişlerdir. Ve bu kenetlenmenin sonucu olarak Alayhanlı Ahmet Er Aksaray'a seçilen ilk Kürt belediye başkanı olma sıfatını kazanmıştır.

4- Aksaray'lı Kürtler arasında sevilen, saygı duyulan ve kendisi de

yöre Kürtlerinden olan Kadiri şeyhi Hüseyin Çekiç'in (Efendi Baba) telkinleri de oyların Refah'a gitmesinde etkili olmuştur.

Aşağıda verilen tabloya bakıldığında görülecektir ki Kürtlere özgürlük şiarıyla yola çıkan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) hiç de küçümsenmeyecek bir taraftar kitlesi bulabilmektedir. Her ne kadar bu tercih ürkek ve çekingen olsa da ileride Aksaray Kürtleri arasında alternatif bir parti haline geleceği izlenimini vermektedir.

HADEP'in bazı Kürt köylerinde birinci ya da ikinci olması da bunun bir göstergesidir. Yöre halkının anlatımlarına göre, birçok köy halkı HADEP'e sempati duyduğu halde güvenlik kaygısıyla oyunu bu partiye vermeye çekinmiştir.

Elimizde seçim sonuçları bulunan Kürt köylerinin son genel seçimdeki

(24 Aralık 1995) parti tercihleri şöyle olmuştur:

Köyün adı	DYP	ANAP	HADEP	DSP	RP	CHP	MHP	MP
Akin	19	51	3	6	150	5	-	-
Alayhan	65	18	122	6	138	29	5	1
Babakonağı	3	31	8	21	181	18	6	3
Bebek	9	6	1	14	146	8	2	-
Borucu	31	16	6	10	183	20	3	2
Çavdarlı	10	3	4	2	218	3	10	1
Büyük Pörnek	7	24	11	23	131	5	2	5
Çangıllı	7	4	4	8	210	8	2	2
Çekiçler	10	3	-	2	222	27	4	1
Çolak Nebi	9	2	-	3	88	1	-	-
Ekeciktolu	1	1	1	1	30	2	3	-
Ekecik Gödeler	-	-	-	2	146	1	-	-
Ekecik Yeniköy	1	18	2	1	112	3	-	-
Fatmauşağı	26	9	-	5	71	2	6	4
Göksugüzel	1	22	3	22	117	5	6	1
Kale Balta	1	9	10	4	335	5	3	3
Karaçayır	-	-	-	-	19	-	1	-
Karakova	2	1	4	1	22	1	-	-
Karakuyu	10	1	-	8	101	3	21	1
Koyak köy	1	3	3	6	43	2	-	-
Küçük Pörnek	5	1	-	3	70	1	-	1
Macarlı	20	5	-	-	4	-	2	-
Sağırkaraca	3	4	23	2	20	10	-	1
Salmanlı	9	6	7	10	110	15	-	1
Sarıağıl	8	10	2	22	99	4	18	-
Susadı	1	15	7	1	40	-	-	-
Şeyhler	1	1	21	1	30	-	1	1
Taptuk	15	15	1	7	86	7	1	2
Tepesidelik	1	29	12	4	75	-	-	1
Yanyurt	15	4	3	36	19	63	5	3
DYP	ANAP	HADEP	DSP	RP	CHP	MHP	MP	
291	283	268	231	3234	186	101	34	
6,2	6,1	5,79	4,99	70,07	3,37	2,18	0,73	

8. DİL

Aksaray'lı Kürtler Kürtçe'nin Kurmanci ve Dımılı lehçelerini konuşurlar. Yaptığımız tespitlere göre Kürdistan'ın dışında, sadece Aksaray'da Kürtçenin Dımılı lehçesi ile konuşulmaktadır. Aksaray'da Kurmanci lehçesine Qılörî (Qulori, Qilêri) de denilmektedir. Bu isim yöreye yerleşmiş olan Qiloran taifesinin (aşiretinin) isminden gelmektedir. Taifenin ismi taifenin konuştuğu lehçeye de verilmiştir. Aynı mantıkla Dımılıceye "Dimilîkî"nin yanında "Canî" de denmektedir. Bu isim de yöreye yerleşmiş olan ve dimilice konuşan Canan

aşiretinin isminden gelmektedir. Aksaray'da konuşulan Kürt lehçeleri birbirlerinden çok etkilenmişlerdir. Bu etkilenme kelime alışverişi dışında gramer kuralı alışverişine kadar gitmektedir. Bununla ilgili olarak aşağıdaki örnek incelenebilir.

Aksaray Kurmancisi

E ki siwe werim.

Îro hawa germ e.

Mala me nizdiyê mektewê ye.

Aksaray Dimilicesi

E ki siwa bî.

Îro hawa germ o.

Kîyê ma nizdiyê mektew o.

Kurmanci

Ez ê sibe werim.

Îro hewa germ e.

Mala me nêzikî mektebê ye.

Bugün Aksaray'da Kürtçe hala yaygın olarak kullanılmaktadır. Yalnız son yıllarda asimilasyonun etkisiyle Kürtçe kullanımı gençler arasında azalmıştır. Orta yaşın üzerindeki her Kürt, dilini gayet iyi bilmekte ve konuşmaktadır.

8.A. Kurmanci

Aksaray'da konuşulan Kurmancca, Cihanbeyli'deki Sivedi aşiretinin meskun olduğu köylerde konuşulan ağıza çok benzemektedir. Doğan (Gelesin) köyü hariç diğer köylerde konuşulan Kurmancca Kürdistan'da Serhat bölgesinde ve Kafkasya Kürtlerinin konuştuğu lehçeye çok benzemektedir. Bu lehçe benzerliği aynı zamanda "Nereden Geldiler?" sorusunun cevabını ararken yol gösterici olabilir. Kürdistan'ın değişik bölgelerinden Aksaray'a gelen Kürtler kaynaşıp yeni bir Kurmanc ağzı oluşturmuşlardır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Aksaray'da konuşulan Kurmanci ağzı, Kürdistan'dan uzak geçen şu son 300 yılda Kürdistan Kurmanccasının gösterdiği gelişme dışında bir gelişme göstermiştir. Bu gelişme, yöre Dimilicesiyle olan kaynaşmasından gelmektedir. Yörede konuşulan Kurmanc ağzına Qilorî denmesi sanırım doğru olacaktır.

Aksaray Kurmanclarının kullandıkları ve hiç kullanmadıkları Kürtçe kelimelere bazı örnekler:

Kullandıkları kelimeler	Türkçe karşılığı	Hiç bilmedikleri kelimeler
'elimîn	öğrenmek	fêr bûn
merû	adam, insan	mirov, peya, zılam
kûçik	köpek	seg, se
kulfet	çocuk(lar)	gede
biwê	söyle, konuş	bêje, biaxife, bipeyîve
Tu çere yî?	Nasılsın?	Tu çawa yî?
Tu ji ku yî?	Nerelisin?	Tu ji kuderê yî?
cem	yanı(nda)	ba, nik
mêze kirin	bakmak	nêrîn
xwarin	içmek	vexwarin
kurê ap (kurap)	amca oğlu	pismam
qise kirin	konuşmak	axifîn, peyîvin
raketin	yatmak, uyumak	razan
wext	vakit, zaman	dem
maç kirin	öpmek	ramusîn
pî	kol	mil

8.B. Dımılı lehçesi

Aksaraylı Dımılı, konuştuğu lehçeye ”**Kurdasî**”, ”**Kırdasî**” veya ”**Dımilikî**” demektedir. Başka bir isimlendirme de bilmemekte ve kullanılmaktadır. Kürdistan Dimilicesinden (Zazacasından) farklılıklar gösteren Aksaray Dımılicesi, Dımılı lehçesi üzerinde yapılacak araştırmalarda gözardı edilmemelidir.

Değişik köylerdeki Dimililer birbirleriyle gayet kolay anlaşabilmektedirler. Bazı köyler arasında çok küçük nüans farkları vardır. Bölgenin dışarıya kapalı olması, bölgede konuşulan lehçede birliğe yolaçmıştır.

Aksaray Dımıllilerinin kullandıkları ve hiç kullanmadıkları Kürtçe (Dımılîce) kelimelere bazı örnekler şunlardır:

Kullandıkları kelimeler	Türkçe karşılığı	Hiç bilmedikleri kelimeler
ana	böyle	enhewa
pa(w)	ile	ebi
sersiwe	sabah	sodir
lorik	çocuk	doman
heval	arkadaş	embaz
kift	kol (omuz)	erme
diyri	şarkı	lawike
dımilikî	zazaca	kirdki, kirmanckî
hewtayîş	havlamak	lawayîş
kîye	ev	çe
lîki	sümük	çılanı
bataliyayîş	yorulmak	qefeliyayîş

Aksaray Dımılicesinde sayılar

0	sifir	11	des î yiw
1	yiw	12	des î di
2	di	13	des î hîrê
3	hîrê	14	des î çeer
4	çeer	15	des î pînc
5	pînc	16	des î seş
6	şeş	17	des î huwt
7	huwt	18	des î heşt
8	heşt(t)	19	des î niw
9	niw	20	vîst
10	des	21	vîst î yiw

23	vîst î hîrê	1000	hazar
24	vîst î çeer	1001	hazar î yiw
30	hîris	1100	hazar î se
32	hîris î di	1200	hazar î di rê se
40	çiwras	1204	hazar î di rê se w çeer
45	çiwras î pûnc	1258	hazar î di rê se w
50	pûncas		pûncas û heş
56	pûncas î şeş	2000	di hazarî
57	pûncas î huwt	2005	di hazarî w pûnc
60	şeştê	2348	di hazarî w hîrê rê se
68	şeştê w heşt		w çiwras î heş
69	şeştê w niw	3000	hîrê hazarî
70	huwtê	7000	huwt hazarî
73	huwtê w pûnc	10 000	des hazarî
80	heştê	100 000	se hazari
88	heştê w heşt	200 000	di rê se hazari
90	niwê	500 000	pûn(c) rê se hazari
99	niwê w niw	1000 000	mîlyoni
100	se	2000 000	di mîlyonî
101	se w yiw	2000 001	di mîlyonî w yiw
112	se w des î di	200 000 000	di rê se mîlyoni
124	se w wîst î çeer	1000 000 000	mîlyari
200	di rê se		
201	di rê se w yiw		
232	di rê se w hîris î di		
300	hîrê rê se		
400	çeer rê se		
500	pûn rê se		
600	şeş rê se		
700	huwt rê se		
800	heşt rê se		
900	niw rê se		

WEYKI W HUWT BIRÎ

Arêkerdax: Memê HILKECIKÎ

Cêyki bîyo, cêyki şîyo. Riocêki çeer-pûnc kîyneki şîonê bindê darûn, bindarî kenê. Kîynekûn ra yiw, fisi kena. Kîyneki kiê di sîe'nd wuenê ki yê fisi nîyêkerda. Kîynekûn ra yiw zî vina ki:

-Ser bê golikê ma ya beşi ki mi fisi nîyêkerdi.

Havalê yê zî vinê ki:

-Huwt birêdê tîo estê, ti çîrê ser bê golika beşi sîe'nd wuena?

Kîyneki fetelîyena yena kîye w mardê xi ra vina ki:

-Ayê! Ma îro çend havalûn a şîyê bindê darûn. Kîynekûn ra yiwêrî fisi kerdi. Herkesî ser bê pî w biradê xi ser o sîe'nd wuerd ki yê fisi nîyêkerda. Mi zî va ki "Ser bê golikê ma ya beşi ki mi fisi nîyêkerdi". Havalûn zî va ki "Huwt birêdê tîo estê, ti çîrê ser bê golikta beşi sî'end wuena?" Heta nikê mi nîyêzûnêni ki huwt birêdê mi estê; tîo ino mi ra çîrê nimna w mi ra nîyêva ki huwt birêdê mi estê?

Mey vina ki:

-Huwt birêdê tîo hê y pîydê huwt koyûn di.

Kîyneki zî vina ki:

-Mi rê herêki virazi, e **şîmî** hetê birarûndê xi.

Mey kîyneki kîyneki rê herêki virazena, kîyneki nişena ra ci (heri) şîona. Kîyneki rêy ra pellikîyêki vîyêna, woazena nî pellikî xi rê bîyêro, herdê xi ra vina "çûûûûş". Herê yê şe'tiyena. Kîyneki sene ra

yena hetê mardê xi, ci ra vina:

-Ayê! Herê mi şe'tiyê, mi rê herêna virazi!

Ceneki kîynadê xi ra vina:

-Kîynê mi! Eki tîo rêy ra zern zî dî, mevinderi, şîo hetê birarûndê xi.

Mey kîyneki ci rê herêna virazena.

Kîyneki "çîoh" kena şîona, verdê kîdê birarûndê xi di vindena. Herdê xi ra war bena w şîona zerre ki birê xi zerredê kî di çin ê. Kîye di tenê arîweşî estê. Kîyneki kift û baskûnê xi arê dûna w birarûndê xi rê çend arîweşûn pûcena. Be'dê sirfe hezir kena, şîona pîydê ciyûn (yataxûn) di xi nimnena ki birê yê wa yê nîyêvîyênê. Dima birê yê yenê kîye ki çi vîyênê! Yiwêrî atî hezir kerda. Feqat yê nîaftûnê arîweşûn buorê. Sifte arîweşêki ra tîkê goşt ci ra kenê, dînê te'ncîyêki. Ûnîyenê ki te'ncî nîyêmerdi, nişenê ro xi zî atî ra wuenê.

Birî di riocî piê dim a yenê kîyê ki atî hezir a, tenê kîye di yiw çin o. Vinê ki "Ma bipawi, kûnê yo ki ma rê atî pûceno kim o". Biro pîl riocê sifteyênî paweno. Riocê pîyên birê bînî pawenê, yê zî çîyêki nîyêvîyênê. Dima herkesî biro qic paweno. Merse ki biro qic çeerçim o. Yo di çimûn a rakuweno û di çimûn a zi ûnîyeno. Rêy zî vîyêno ki pîydê ciyûn (yataxûn) ra kîynekiyêki vecîyena, yena. Biro qic warzeno û kiftê kîyneki di bas keno, vino:

-Tî çi ,işn a çi cîsn a?

Ya zî vina ki:

-Ez havalûndê xî ya şîyûn bindê darûn. Kîyneki ra yîwêrî fisi kerdi. Kîyneki ki di sîe'nd wuerd ki yê fisi nîyêkerda. Mi zî va ki "Ser bê golika beşi ki mi fisi nîyêkerdi". Havalûnê mi zî mi ra va ki "Huwt birêdê tîo estê, ti çîrê ser bê golika beşi sîe'nd wuena?" Ez fetelîyûn amîyûn kîye w mi mardê xî ra va ki "Ayê! Ma îro çend havalûn a şîyê bindê darûn. Kîyneki ra yîwêrî fisi kerdi. Herkesî ser bê pî w biradê xî ser o sîe'nd wuerd ki yê fisi nîyêkerda. Mi zî va ki "Ser bê golikê ma ya beşi ki mi fisi nîyêkerdi". Havalûn zî va ki "Huwt birêdê tîo estê, ti çîrê ser bê golikta beşi sî'end wuena?" Ayê, tîo çîrê mi ra nîyêva ki huwt birêdê mi estê? Heta nikê mi nîyêzûnêni ki huwt birêdê mi estê; tîo ino mi ra çîrê nimna w mi ra nîyêva ki huwt birêdê mi estê?" Mey mi va ki "Huwt birê tîo hê y pîydê huwt koyûn di". Mi zî mardê xî ra va ki "Mi rê herêki virazi, e şîmî hetê birarûndê xî." Ayî ki mi rê herêki viraşti, e niştûn ra ci amîyûn kîdê şîma. Şîma birê min ê. Ez amîyûn ki şîma vîyênî.

Dima nîni, wêy şîona birûndê xî rê atî hezir kena. Na rê biro qic wêy xî nimneno. Eki birê bîni sîyd ra amî, yo qic yîni ra vîno ki:

-Eki ez çîyêki şîma mûznî, şîma yê ci rê çî bîyêrê?

Yîw vîno "Ezê ci rê mûrûn biêrî", yîw vîno "Ezê ci rê zernêki biêrî". Hergiv yîw ci rê çîyêki giêno. Be'dê, kîyneki co ki xî nimto ci ra vecîyena, yena hetê birûnde xî. Yê zî şa benê ki wêy yîni amîya hetê yîni.

Riocêki kîyneki vecîyena dîyardê bîni, mûrûnê xî kena pa. Kîyneki

pisiktê kî ra vina ki:

-Wextê birarûndê mi tîen mendo. Rê şîo bîni, kûnê ocaxi di adir esto, çin o.

Pisiki kîyneki ra mûrada sîri tirawnena û şîona adiro ki esto zî mîzî verdûna ra ci, adir hûna kena. Mûra zî giêna kena mûndê wueli. Pisiki dima nî şîona kîyneki ra vina ki:

-Ocaxi di adir esto.

Tikê be'dê, kîyneki warzena şîona ki birarûndê xî rê atîyêki pûco. Rêy zî ûnîyena ki ocaxi di adir çin o. Pisiki ra vina:

-Pisê, kûnê adir?

Ya zî vina:

-Korê bivva!

Pisiki mûra mûznena ra kîyneki. Kîyneki vecîyena tewer ki cêydê dûrî ra dumûnêki vecîyêno. Kîyneki hetûnî ûca vazena. Şîona ûca ki lîyêki di esti yê girîyênê, ver di zî huwt kîyneki estê. Kîyneki ra vina ki:

-Tikê adir **bidêni** mi, ez berî. Birê mi kêy sîyd ra bîyê, ez yîni rê atîyêki pûcî.

Yê zî adir meqes kenê dûnê kîyneki. Kîyneki vinê ki:

-Hama ki mey ma nîamîya adirê xî bîyêrî şîo.

Na ara di îpegê kîyneki ki verdê mûndi di wi, kuyeno qûlptê lîyê ya. Kîyneki warzena şîona kîdê birarûndê xî.

Dima yê ra mey huwt kîyneki yena, kîynûndê xî ra vina ki:

-Îro kîdê ma ra buoyê xerîwûn yena.

Yê vinê ki:

-Îro yîw nîame kîdê ma.

Mey zî vina ki:

-No îpegê kimi yo?

Îpeg arê dûna, şîona verdê kîdê huwt birûn. Ceneki (he'wti) veng

dûna vina:

-Ez hûm kenûn, gûm kenûn, verdê kîdê şîma di tirri kenûn. Ezê qapî bişiknî! Qapî aki!

Kîyneki qapî nîakena. He'wti kîyneki ra vina ki:

-Quldê qapî ra qalûçê xî bidî!

Kîyneki zî quldê qapî ra qalûçê xî vecena. He'wti qalûçê kîyneki simena, simena, kîyneki xî di şîona, kuyena. He'wti zî ce verdûna şîona.

Dîma He'wti ra, birê kîyneki yenê kîye, vinê:

-Wêy ma, îro gwonê ti yo çîrê ana bîya?

Kîyneki vina:

-Ez îro vecîyûn dîyardê bûnî, mi mûrê xî kerdênî pa. Mi pisiki ra va ki "Wextê birarûndê mi tîn mendo, rê şîo bûnî, kûnê ocaxi di adir esto ki çin o". Pisiki mi ra mûrada sûri tirawnena û şîona adiro ki esto, mîzî verdûna ra ci, adir hûna kena. Mûra zî giêna kena mûndê wueli. Pisiki dîma nî, amî mi ra va ki "Ocaxi di adir esto". Tikê be'dê ez warîstûn, şîyûn şîma rê atîyêki pûcî. E ûnîyûn ki ocaxi di adir çin o. Mi pisiki ra va "Kûnê adir?" Yê zî va "Korê bivva!" Pisiki mûra sûri mûti ra mi. Çaxo ki e vecîyûn tewer, cêydê dûrî ra dumûnêki vecîyênî. E hetûnî ûca vaştûn. Ez şîyûn ûca ki lîyêki di estî yê girîyênê, ver di zî huwt kîyneki estê. Mi kîyneki ra va ki "Tikê adir bidênî mi, ez berî. Birê mi kêy sîyd ra bîyê, ez yîni rê atîyêki pûcî." Yîni zî adir meqes kerd da mi. Kîyneki ra va ki "Hama ki mey ma nîamîya adirê xî bîyêrî şîo". Min zî adir girowt, e şîyûn. Be'dê, mey huwt kîyneki amî verdê kî w vanda mi da, va:

-Ez hûm kenûn, gûm kenûn, verdê kîdê şîma di tirri kenûn. Ezê qapî bişiknî. Qapî aki!

Mi qapî nîakerd. He'wti mi ra va ki "Quldê qapî ra qalûçê xî bidî". Mi zî quldê qapî ra qalûçê xî veti. He'wti qalûçê mi simiti. Ez xî di şîyûn, kuwtûn.

Birê kîyneki warzenê zeredê kî di, verdê qapî di bîrêki adûnê. He'wti riocê pîyên rêyna yena. Kîyneki ra vina ki:

Ez hûm kenûn, gûm kenûn, verdê kî di tirri kenûn, qapî aki!

Kîyneki qapî akena. He'wti kuyena zerre, be'dê zî kuyena dî bîr. Birî yenê He'wti kişenê. Kîyneki birûndê xî ra vina ki:

-Birê min! Huwt kîynadê na he'wti estê, **bîyêrêni** ma **şîmi**, şîma rê îyûn kîyneki bîyêrî.

Huwt birî şîonê îyûn kîyneki xî rê giênê.

Riocêki kîynê He'wti warzenê me'ynê birûndê kîyneki veradûnê. Kîyneki vîyêna ki me'ynê remenê, kuyena dîma me'ynûn û yîni seneve ra ûna kîye. Çîrê ki kîyneki dîma me'ynûn ze'f vaştivî, bî tîyşûni. Eki amî kîye, kîynûndê He'wti ra va ki:

-Ez bîyûn tîyşûn, awkêki bidênî mi!

Çaxo ki kîyneki dîma me'ynûn vaştênî, kîynûnê He'wti me'rêki kerbi meridê awki.

Yê kîyneki rê awki nîyûnê, ya zî xî warzena şîyona meri ra awki wuena w me'r kuyeno dî qiriktê kîyneki. Dîma çend riocûn, me'r pîzzedê kîyneki di beno pîl. Huwt wêy huwt birûn ra vinê ki "Wêy şîma zacilûn a".

Huwt birî wêy xî gienê şîyonê serdê koyêki. ğca wardê xî ra vinê ki:

-Wêy ma, ti batalîya, xî rê tikê rakû. Ma ki zî qûdûmi piro di.

Eki wêy şî **di** hûn a, birêki mîyêsêki keno zerredê qûdûmi. Mîyêsi zerredê qûdûmi di nata w bata firrena. Kîyneki zî qey vîna ki birê yê yê qûdûmi dûnê pîro. Be'dê kîyneki hûn ra warzena ki birê xî çin ê, şîyê. Kîyneki vîna ki:

-Mala birê mi, ti şîo kiştê kî, wa estê me'rî şîoro **di** ningdê tîo **ra**. Wa xêy ca destê mi, tîo rê destê yiwêrî dermûn nîyêwo.

Kîyneki serdê yî koyî ra warzena şîona. Rêy di rastê citarêki yena w hetê yî di mûna.

Hetê kîdê citêrî di borûqi (süpürge otu) esta. Mûndê borûqi di zî me'rêki esto. Me'r vîno ki:

-Ez herûndê citêrî dî wî, ezê sirkîyê huwt serrûn na kîyneki dî w me'rê pîzzedê yê parçe-parçe kî.

Me'rê pîzzedê kîyneki zî vîno ki:

-Ezê adir verdî na borûqi w me'ro

ki mûndê yê di zî bikşî.

Citêr şîono sirkîyê huwt serrûn ûno dûno kîyneki w me'rê pîzedê yê parçe-parçe keno. Be'dê zî kîynek a zewecîyeno.

Kîyneki riocêki ûnîyena ki kîynê He'wti birê nê, no ra herêki, hê y şîonê. Kîyneki nîni sinasena w venda yîni dûna. Kîynê He'wti ûnîyenê, yê zî nê sinasenê. Vînê ki:

-Keçolekî ma ûndê doxtorî gîyrê, tikê na ningi rind kîyê?

Be'dê zî yenê hetê kîyneki. Kîyneki derzenîyêki kena destê xî, fîna **di** verdê estî, este ningi ra vecîyeno. Kîyneki vîna:

-Bira! Ez wêy tîo yûn. Wexto ki tîo ez ko ya verdûn, mi tîo rê ziwî kerbi. Mi va ki "Tî şîo kiştê kî, wa estê me'rî ningdê tîo ya kuw, xêy ca destê mi yiw tîo rê dermûn nîyêwo!"

arîweş: tavşan
atî: yemek (tencerede pişiriln yemek
ayi: o
bîyêri: al
bîyêro: alsın
ceneki: kadın
eki: eger
este: kemik
giêna; alır
haval: arkadaş
îyûn: onları
keçoleki: Kel kız
kî: ev
kîye: ev
kîyneki: kız
mey: anne
mûra: boncuk
nîyêkerda: yapmamış
qul: delik
rioci: gün
sene ra: yeniden

sî'end: yemin
şîona: gider
te'ncî: tazı
tîo: senin
ûnîyena: bakar
ûnîyûn: bakar
vîna: der
vînê: derler
vîyêna: görür
vîyênê: görsünler
wêy ma: kızkardeşimiz
wueli: kül
ya: o
yê: o, onu, onun
yê: onlar
yiwêr: birisi
yî: o
yîni: onlara, onları
yo: o
xî: kendi
zî: de

DAHA

Daha ne güne dek
bu
rezil
bu
rüsva
dünyada
korkunun cehenneminde
yanacağız

daha ne güne dek
düşüncelerimizi
korkudan
birer zehirli
ok
gibi
suskun yüreklerimize
saplıyacağız

haydi
güneşin çocukları
ateşin sevdalıları
ve sin sin ateşinde
ak
ve açık alınlarla çıkanlar

haydi
anadolu bozkırını
bir baştan
bir başa
barış için
sevda için
kardeşlik için
ve newroz ateşleri için
ateşten bir okyanusa çevirelim

Ferîdûn

Pîrê û nebîya (torna) xwe, ji gundê Hilkeçikê-Aksaray

XEZAL

Hawer, hawer, de hawer xezala minê,
hawer hawer hawer...
Ey min xezala xwe wenda kir li serê çîyayê bilind,
lê hayê hayê hayê ...
Ezê nizamim k'ez kuda herim, ezê çîr bikime,
lê hayê hayê hayê ...
Hay xezala min hay le minê hayê, oy ...
Ezê degerim gund be gund, dê hayê,
xezala min dê hayê hayê ...
Ey le minê oy, ezê je vî welatî çûme
Ey dora xezala min bûye çayir û çîmen,
xezal hayê hayê hayê ...
Ca min mêzekir ku xezala min tunine ...
Ezê nizamim k'ez çîr bikime, de hayê hayê,
xezala min hayê hayê ...